

De Steer Decan Peeters

46
T W E E
M I S S I V E N

D O O R D E

ED: EERW: HEEREN DECANEN EN
CAPITULAIREN DER VIJF
CAPITULEN TE UTRECHT,

G E A D R E S S E E R D

A A N D E

ED: MOG: HEEREN STAATEN
's LANDS VAN UTRECHT,

Op den 2 Junij en 15 December

1784.

Ter adstructie en elucidatie van der Capi-
tulen Regten en de bezwaaren nopens
de infractien op dezelen.

In 't licht gegeeven

OP LAST DER CAPITULEN.

Te U T R E C H T,
Bij B: W I L D,

M D C C L X X X V.

Dewijl verscheidene bedenkingen om-
treden de Capitulen en hunne Regten, in
deeze tijdsomstandigheden door den druk
zijn algemeen gemaakt, en bijna alles,
het zij van meer of minder aanbelang-
thans, somtijds ook buiten weeten en
wil der Belanghebbenden, en niet zel-
den zeer gebreklijk wordt in 't licht ge-
geeven: zoo hebben Decanen en Capitu-
lairen goedgevonden, hunne Missiven,
ter elucidatie en verdediging hunner
Regten en Voorregten aan de Ed: Mog:
Heeren Staaten deezer Provintie overge-
geven, zelven publiek te maken.

Tot gemak der Leezers, die der La-
tijnsche Taale niet kundig mogten wezen,
zijn de voornaamste plaatsen in 't Neder-
duitsch vertolkt; ook is hier en daar nog
eene enkele aantekening bijgevoegd:

De ingesloope drukfeilen gelieve de Lezer gunstig te verschoonen.

Geene Exemplaaren zullen voor echt erkend worden, dan die bij den Heer Secretaris van het Dom-Capitul Mr. J. L. KIEN eigenhandig ondertekend zijn.

MISSIVE I.

EDELE MOGENDE HEEREN!

DAAR Decanen en Capitulairen der vijf Ecclesien te Utrecht, zoo door publieke gerugten, als wel bijzonder door eene Publicatie van de Ed: Gr: Achtb: Magistraat dezer Stad van 13 April jongstleden, zijn ontwaar geworden, dat er bij Burgeren In- en Opgezetenen dezer Provintie vele bezwaren over de abuizen, die in de Regeerings-Order zouden zijn ingeslopen, zijn ontstaan; in zoo verre zelfs, dat Hun Ed: Gr: Achtb: verklaren, om die redenen te hebben geconcurreerd tot de Resolutie, op den 25 Februarij deses jaars ter Vergadering van de Ed: Mog: Heeren Staaten dezer Provintie genomen, tot het decerneeren eener Staats-Commisie van negen Leden, om door dezelve te doen onderzoeken, en vervolgens advijfereen, op welke wijze alle wettige bezwaren der In- en Opgezetenen dezer Provintie zouden kunnen worden wechgenomen, en Hun Ed: Gr: Achtb: daarbij eenen tijd van vijf weeken hebben bepaald, om der Burgeren wettige be-

zwaren in Geschrift te stellen, en ter Secretarij van Stads Politie overtegeven, ten einde Heeren Burgemeesteren en Vroedschap in staat gesteld werden, eene juiste opgave der bezwaren, overeenkomstig Stads regten en met bewaring van dezelen, ter voldoening aan het gerequireerde van Hun Ed: Mog: uittebrengen.

Zoo hebben Decanen en Capitulairen geoordeld daaruit te moeten vast stellen, dat de zorg van U Ed: Mog: thans bijzonder daar henen is strekkende, om aan de Ingezetenen dezer Provintie, die evenredigheid van regten te doen genieten, die hunne aloude Privilegien, vóór den tijd dat op dezelen eenigen indragt mogte zijn geschiedt, medebragten, en dat dus de aanzienlijke betrekking, welke de vijf Ecclesien, binnen deze Stad Utrecht, van ouds tot de Regeering dezer Provintie hebben gehad, en de duure verpligting, welke op Hen, als Leeden dier Collegien, ligt, om alle dezelve regten en gerechtigheden met al hun vermogen voortestaan, Hun niet toelaten in dezen stille te zitten, maar in tegendeel van Hun vorderen, dat zij hunne belangens mede onder het oog brengen van U Ed: Mog:, in dat billijk vertrouwen, dat daar het doelwit van U Ed: Mog: in het voorstaan der Privilegien, Hand-
ves-

vesten, en Gerechtigheden, als de voornaamste grondwet eener Natie, welke de Vrijheid voor haare waare Constitutie houdt, zig zoo zeer manifesteert, Hoogstdezelven wel zoo veel reguard op voortsz: belangen zullen willen slaan, als het aandeel, 't welk de Collegien in die Voorregten voorheen gehad hebben, meriteert.

Het zij dan Decanen en Capitulairen vergunt aan U Ed: Mog: overweging voor te dragen: dat, gelijk (1) *de vijf Capitulen binnen de Stad Utrecht oudtijds, eer nog de Edelen en Staten deel aan de Hooge Regeering hadden, het opeerbewind van't Sticht nevens den Bisshop waarnamen; niet alleen als 's Bisshops Bizzitters en Raaden, maar zelfs als voorname Leden dier Kerken, aan welken de goederen geschenken waren, over welken de Bischoppen wadereldijk gebied voerden, en het Hun naderhand altoos heeft gecompeteerd, om 's Lands zaaken in hunne Collegien te verhandelen, en uit het midden van elk Hunner ter Staatsvergadering dezer Provintie te committeren (2);* gelijk zulks ten zonne-klaarsten blijkt uit alle de Staats-Resolutien en

Or.

(1) Tegenwoordige staat van Utrecht, I. D: pag: 164.

(2) Grotius L: VII. Histor: p: m: 312.

Ordonnantien tot den jare 1582 (3) waar de gewigtigste accorden en plegtigste Verbonden door de vijf Capitulen zijn getekend, en beze- geld; het zij in hunne Vergaderingen; het zij door Die, welke uit de respective Capitulen daartoe waren gecommitteerd en gelast; kun- nende bijna elke bladzijde der Staats-Resolu- tien, van die vroege tijden, daarvan zulke evi- dente bewijzen opleveren, dat Decanen en Ca- pitulairen het wel voor overbodigen arbeid mo- gen houden, zulks speciaalder te willen demon- streren: en gelijk bij die zoo zeer plegtige en allergewigtigste Handelingen; nominatim bij de Overdragt der Temporaliteit op Keizer Carel den Vden; bij deszelfs gestaafden Eed, en die van zinen Zoon en opvolger Philips den IIden; bij de Pacificatie van Gent; de Satisfactie tus- schen Holland, Zeeland en Utrecht; de Utrecht- sche Unie; en nader Vereeniging, de vijf Ec- clesiën altoos zijn bevestigd in de handhaving hunner aloude Regten, Privilegien, wettige Ge- bruiken, en Herkommen, en dezelen Hunlieden zijn beloofd en toegezegd, zoo hebben zij ook altijd de belangens der Vrijheid en des Vader- lands, naar hun uiterste vermogen, getragt te be-

(3) Utrechts Placaatboek, I. D: passim.

bevorderen, en zelfs niet geschroomd, wan-
neer, door willekeurige bevelen der Lands Hee-
ren, 's Lands Regten gekrenkt wierden, zig aan
der Vorsten ongenade, door het mannoedig
voorstaan dier Regten, bloot te stellen; wor-
dende er onder de Hunnen gevonden, die, zon-
der zig door de bebloede voetstappen van de te
voren afgezonden Edellieden te laten afschrik-
ken, wel naar Spanjen durfden reizen, om het
appél der Staten dezer Provintie tegen de Sen-
tentie, door den Regt en Vrijheid vertredenden
Hertog van Alba, tegens deze Provintie ge-
veld, met enorme kosten voor de Capitulen te
vervolgen (4); daar in voordgaande, ook in
die tijden, waarin het onderdrukt en vertrapt
Nederland zig genoodzaakt zag, ter bescherming
van moreele en Burgerlijke Vrijheden,
openlijk alle mogelijke middelen aantewenden;
waarin zig de vijf Ecclesiën zodanig, ook zelfs
als hunnen medegenoten den moed te ontzin-
ken scheen, gekweeten hebben, dat de Ge-
schiedboeken dier dagen, door de kundigste en
onpartijdigste Schrijvers samengesteld, hun
dien lof toekennen van, zoo als van Reid zig
uitdrukt: zonderling veel gedaan te hebben voor de

Vrij-

(4) Bor, Boek 5. fol: 235. verso.

Vrijheid des Vaderlands, ook onder de Albanijsche Tijrannij. (5).

Dan Ed: Mog: Heeren! daar onder de meevuldige verdrukkingen dier dagen geene der minste was, de schending der Vrijheid in het stuk van Godsdienst, en daar de natuurlijke eigenschap der vijf Ecclesiën medebragt, dat niet aanstonds zeer veelen onder derzelver Leden der Leere van de Hervormde Kerk waren toegedaan; zoo is het niet te verwonderen, dat bij de hevigste voorstanders dier Leere, hoe zeer zij door de daden van zommigen gelegenheid hadden anders te oordeelen, een achterdenken ontstondt, als wierden de Leden der vijf Ecclesiën, door hunne aankleving aan den euden Godsdienst, minder bekwaam, om zig als getrouwe Vaderlanders van hun pligt te kwijten, ja! als moesten zij als verraders der gemeene zaak beschouwd worden. (6).

En gelijk alle ijver niet altoos door gezond verstand bestuurd en gematigd wordt, en als dan ook de voorstanders van den besten Godsdienst van het pad der reden en billijkheid niet zelden worden afgevoerd, kwam er zodanig

een

(5) Van Reid, Boek 5. p: m: 157.

(6) Bor. B: 17. fol: 19.

(3)

ene gisting in de gemoederen, die de palen van moderatie zoo zeer deedt overschrijden, dat men ter zelver tijd, waarin zoo billijk en met zoo veel regt geklaagt wierdt over het schenden der Privilegien, niet eens opmerkte, hoe een geweldigen inbreuk er gedaan wierdt op de voorregten van zoo een notabel lid, als dat der vijf Ecclesiën, met Hen van Hun aandeel aan 's Lands bestuur te willen ontzetten.

En schoon het, om met den Edelen Hooft te spreken, (7) geen kleene zwaarigheid in hadt, de Geestelijken alzoo uit hun regt te zetten, en de Prins (Willem den I.) 't zelve verzoek in den jare 1580 had afgeslagen; zoo was echter de Magistraat, erductende de Gemeente, genoodzaakt dit toe te staan; en de Landraad, die, volgens het 4de en 6de Articul van deszelfs Instructie (8), hiertoe niet bevoegd, en aan wien het ook door de vijf Ecclesiën niet blijkt ooit ter beslissing geconcedeert te zijn, dan aan welken de uitspraak door anderen gesteld was, van oordeel: (9) dat er zeekere schikkingen omtrent de Comparitie der vijf Capitulen in de Staats Vergaderingen moesten plaats grijpen;

too-

(7) Hooft, Historien B: 19. p: m: 757.

(8) Utr: Placaatboek, I. Deel. pag: 71.

(9) Zie hier van nader in de 2de Mislive.

toonende niet te min de bepaaling dier decisie, als alleen provisioneel zijnde, en de huiverigheid met welke 's Lands Vader, Willelm de I, in deze Maatregelen getreden is, genoegsaam aan, dat zij meer getragt hebben, aan de inwendige onlusten te gemoet te komen, op dat 's Lands welzijn, in een tijd daar Eendragt en Rust zoo noodzakelijk waren, geen *schipbreuk* leedt, dan om een beslisend Vonnis, naar strikte regels van *reigt* en *billijkheid*, te willen vellen.

Hier bij echter, Ed: Mog: Heeren! bleef het niet, en was men des wrijtens tegens de *vijf Ecclesien* nog niet moede, maar daar de redenen, die schijn tot agterdigt konden geven, verminderden, daar *verscheide Leden der vijf Capitulen den Hervormden Godsdienst* omhelsd hadden, en anderen, die dier Religie haat en der Spaansche Regeering gunste toedroegen, van zelfs geweken waren, (10) floeg er ietwes anders toe, het welk de veinzende beloerders van Neerlands Vrijheid gebruik deedt maken van dien invloed, dien zij door eenen Schijnheiligen ijver voor den Hervormden Godsdienst, waarmede zij de Gemeente mompten, verkre-
gen

(10) Van Reid, B: 5. p: m: 157.

gen hadden: men benijdde namentlijk de Geestelijken om hunne goederen (11), en zij die der Gemeente inboezemden, dat het beste voor Staat en Godsdienst ware, zig zonder eenige bepaling aan eene, in staatkunde doorstrepene, Koningin van Engeland, en nog staatzugtiger Engelschen Gouverneur-generaal te onderwerpen, (12) bragten zoo een hollend oproer te weeg, dat de roep daarvan, en 't opzet om den eersten Staat uit het bewind te schuppen, allen luiden wonder wijde ooren maakten, doende, na wat er af worden wilde, de Vroomen met vreeze, de snoeden met hoope, haaken; terwijl de algemeine en bijzondere Staten, de Raaden van Staate, en elken Leeden der Regeeringe, gruwde, in 't begrijpen dat dit het zelfste spoor was, waar langs men Gent, Niemeghe, en andere plaatsen, had zien verlooren gaan. (13)

Dan de Heeren Edelen, herdenkende der vijf Ecclesiën diensten den Lande en der vrijheid bewezen (14), en voor zig zelven omzienden, weigerden standvastig aan het berovén der regten

(11) Van Reid, l. c.

(12) Bor, B: 21. fol: 31.

Van Meteren, B: 14. fol: 247.

(13) Hooft B: 25. p: m: 212.

(14) Van Reid l. c.

en goederen van de vijf Ecclesiën de hand te
leenen (15), deden openlijke aantuiging der
nietigheid en onwaarde van het geen hier in
mogte gedaan worden, verbonden zig met de
Geëligeerden (16); en de Heer Stadhouder,
Grave van Nieuenaar, ontzag zig niet open-
lijk te verklaren, dat hier in te treden strij-
dig zoude zijn tegens de nadere Unie, Con-
tracten, zijne instructie, en Eed als Stadhou-
der gedaan (17).

Gelijk het niet blijkt dat in de geschillen hierover, tuschen de Ridderschap en de gedronge Regeering dezer Stad, ontstaan, de vijf Ecclesiën eens zijn gekend of gehoord, zoo moesten zij, hoe zeer benadeeld, gedoo- gen, dat, buiten hun medeweten en veel meer toestemming, over hunne regten bepalingen wierden gemaakt, en, zoo 't zig liet aanzien, verheugd zijn, dat Hun, na veel stribbelings, nog eene flauwe repräsentatie in het Lid der Heeren Geëligeerden wierdt overgelaten.

En schoon de vijf Ecclesiën zomtijds over zaken van belasting beschreven wierden (18),

(15) Hooft, B: 25. pag: 203 & 212.

(16) Bor, B: 22. fol: 3. & seqq.

(17) Utr: Placaatboek, I. D: pag: 187.

(18) Tegeuw: staat van Utrecht, I. D: pag: 169.

en bij die gelegenheid pogingen aanwendden, om hunne regten te doen gelden, was zulks echter te vergeefs; geduurig had men het op nieuw op de Capitulen en derzelver goederen gelaadden (19); en toen vervolgens, in den jare 1610, de onlusten, binnen deze Stad, tot zodanig eene hoogte stegen, dat het geschapen scheen, dat de wapenen der Bondgenoten zouden gebruikt worden, tegens die Stad zelve, waarin hun Bondgenootschap gesloten en bevestigd was, (20) werdt, na bijster veel twists, de uitspraak over de zweevende geschillen gesteld aan den Raad van Staaten, wel op naam der Staaten en Burgeren, maar zonder dat de Ecclesiën, welken zelfs door die Heeren, die hen repræsenteerden, van 't geen ter Staatsvergadering omging niet mogten werden onderrigt (21), daarin eenigzins ziju gekend, en wijl het in dat geval alleen scheen aan te komen om dat eerste Lid, hoe informeel ook 't zelve de vijf Ecclesiën verbeelde, in stand te houden, zoo is de uitspraak des Raads van Staaten niet anders geweest, dan als nog bij provisie in conformiteit van de uitspraak

(19) Van Meteren, B: 19. pag: 372. verfo.

(20) Van Meteren, B: 31. p: 956.

(21) Utr: Placaatboek, I. D: pag: 185.

spraak bij de regeeringe van den Landraad in 1582 gedaan. (22)

De droevige verdeeldheden, in den jare 1618, deze geheele Republiek schokkende, en waarin deze Provintie zoo een groot aandeel gehad heeft, hebben ook voor de vijf Capitulen geen verbetering, maar wel eene bijstere verandering in het Lid der Heeren Geëligeerden, de vijf Capitulen repræsenteerende, te weeggebracht (23); want, na dat, door eene Commissie der H: Mog: Heeren Staten Generaal, aan welkers hoofd zig de krijgshaftige Stadhouder, Prins Mauritz, bevondt, de zaken hier bij forme van dadelijkheid in eenen anderen stand gebracht waren, en er verscheide Leden der Hooge Regeering zig verwijderd hadden, ontstonden er onder de overige Leden verschillen nopens de beschikking der Staatsregeering, ook in het eerste Lid; en schoon de Heeren afgevaardigde uit de Ed: Gr: Achtb: Vroedschap deezer Stad verklaarden, (24) dat

(22) Ibid. I. D. pag. 191.

(23) *Vaderlandsche Historie*, B. 38.

(24) Verbaal enide Rapport van 't gobesooigneerde ende gepasseerde bij zijn Excellentie als de Heeren Gecommitteerden van de Hoge Mogende Heeren Staten Generaal binnen Utrecht van den xxvste Julij totten xiiiie Augusti 1618, st. novo. MEE

na dat de Landen waren verlost van de Tijrannij der Spaignaarden, Elk in zijn geheel was gesteld, en dat het een Lid van een Provintie zoo wel zijn natuurlijke vrij en gerechtigheden behoorde te genieten als het andere, zonder dat die eene onder die andere mochte domineeren, bleven hun Ed: Gr: Achtb: nogtans sustineeren, dat de Nominatie hun, volgens de schikking in den jare 1582 en 1610 gemaakt, was competeerende; en hoewel de Heeren Edelen hiertegen avanceerden, dat andere conijnture van tijden plaats hadde, ook mede dat zulke tractaten en uitspraak maar provisioneel waren, welke provisie bij deze verandering genoegsaam kwam te cesseeren, zoo baatten deze anderzins zoo æquitable gevoelens den vijf Ecclesien niet, en de Heeren Geëligeerden toen præsent, zekerlijk zonder kennis of Authorisatie der Capitulen die zij repræsenteerden, achtten het nog wel voordeelig te zijn, omme de Conservatie van Hunne regten en goederen van wegens deze Stad te bedingen op dien, toen gebruikelijken, voet, en onder die verbintenis, hunne toestemming te geven tot het oprigten van een Permanenten Raad alhier.

En was het de ontzetting der Heeren Edelen van den Eersten Stoel der Bürgemeesteren, die tot de toen geventileerde geschillen oorzaak schijnt

schijnt gegeven te hebben; alzoo de Heeren Edelen vermeindten, dat het evenwigt in den invloed ter Staatsvergaderingen, tuschen de Ridderschap en Stad Utrecht, daar door verbroken was, doordien de Heeren Edelen daar door ook ontzet waren van den invloed op de Nominatien tot Geëligeerden, sustineerende, dat de Edelen buiten de possesie van den eersten Burgemeesterlijken stoel gesloten zijnde, ook de Vroedschap geen regt meer had tot de voorz: Nominatien; maar dat dezelve behoorden gelaten te worden aan het Lid zelve, op dat het zelve niet ten eenemaal van de Vroedschap afhankelijk zoude worden; waar tegen dezelve Vroedschap vermeende een wel gegrond regt tot die Nominatien te hebben, en dat het te dugten ware, dat, zoo de voorflag van Heeren Edelen geadopteerd wierdt, het voorz: Lid van Heeren Geëligeerden geheel dependent zoude worden van de Ridderschap; waarom dan ook zijn Excellentie Prins Mauritz bij zijne uitspraak, uit zodanige mere politieke inzichten, en schoon onder Canoniken, qua tales, nooit geen onderscheid tuschen Edelman of Burger heeft plaats gehad, schijnt goed gevonden te hebben, wel de Nominatie in questie te laten aan de Vroedschap, en de Elec-

Electie aan de Ridderſchap en kleine Steden, maar te gelijk te bepalen, dat de Heeren Geëligeerden in 't vervolg zouden moeten zijn van een gelijk aantal, zoo Edellieden als Burgers. (25) Op dezen voet, Ed: Mog: Heeren! daar de vijf Ecclesiën zig buiten staat bevonden, om zig in hunne aloude regten te handhaven en de besluiten flegts moesten afwachten, bleven de zaken een geruimen tijd, tot dat men, hoe zeer het ook tegen de gezonde reden schijnt aan te druiſchen, dat men tot Repræſentanten van Collegien, zoodanige perſoonen zal kiezen, die zelve daar van niet ten volle Leden zijn en daarin geen ſesſie hebben, ſcheen te begrijpen, dat de naam van Canonik genoeg ware, om onder het getal der Heeren Geëligeerden genomineerd en daartoe geëligeerd te worden; wel is waar dat op de vertogen, aan de Ed: Gr: Achtb: Vroedschap dezer Stad, in den Jare 1649 gedaan, en waarbij wierdt gedemonſtreert, dat zulks tegens de statutaire regten der Capitulen en uitdrukkelijke resolutien van 21 Octob. 1580 en 27 Dec. deszelven jaars (26) strijdig ware, eene gunſtige

re-

(25) Utr: Plaçaatb: I. D: pag: 193.

(26) V. Refok: ap: Liesveld in diſert. de Canonicatibus, Ultraj: pag: 31.

resolutie en nominatie van gequalificeerde personen, ten vollen Capitulair zijnde, is gevolgd; (27) maar zijn nogtans in later tijd de Capitulen weder genoodzaakt geworden, nadert te deduceeren, dat wat veranderingen er ook al omtrent de repræsentatie van het eerste Lid waren voorgevallen, echter daarbij altoos bepaaldeelijc was gesproken, van wel gequalificeerde personen, (28) dat is, volgens het Constitutionele der Capitulen, ten vollen Capitulairen, gelijk ten evidentste kan blijken uit de statutaire Resolutien bij de gemeene Capitulen in 1671 genomen (29), waarbij die

mis-

(27) Deductie aan de Ed: Gr: Achtb: Vroedschap, Mff: ex Arch: Capit:

(28) Placaatboek, I. D: pag: 97. 98.

(29) Welke statutaire Resolutie dus luidt:

1671. 16 Dec. Statuit der vijf Capittelen, wegens de qualificatie tot de nominatie in't eerste Lith.

De Ed: Eerweerdige Heeren Decanen ende Capitularen der vijff Collegien binnen Utrecht, gesien hebbende de inconvenienten ende schadelijke consequentien, die door infractie van de Capitulare Statuijten, ende voornamentlyck door Promotie van non Capitularen tot admisie der Capitulare rechten, wierden veroorsaeckt, waer door niet alleenich de huijster derselver Collegien, maar oock de radicale qualiteit van dien wierde gerenverseert ende te niet

misbruiken, waar voor de voorgemelde afwijking in de Nominatien de deur geopend hadden,

gedaen, ende dienvolgende een wech geopent waer door in weijnich tijt een qualificatie wierde vercregen, die anders niet als door expectantie van verscheijde jaren konde worden geacquireert; Tot amputatie van het welcke en weeringe van diergelycke nieuwicheden, de welgemelte Heren sich eer en eedtshalven vinden verplicht, hebben naer voorgaende indichtie in ider der respective Capitelen met expressie van saecken geschiet, en na verscheijde iterative recessen en serieuse deliberationen collégialiter sijnde vergadert, verstaen, goetgevonden ende gearresteert, gelijck haer Ed: verstaen, goetvinden ende arresteren bij desen, dat tot conservatie van hare gerechticheden, besworen privilegien, en prerogativen, voortaen niemand der respective Canonicken, bij gem: vijff Collegien Capitulaer gemaeckt, ofte tot de rechten van dien geadmitteert sal mogen worden. ten sij hij alvorens de tijt in ieder derselver Collegien daer toe gestatueert, en van outs gebruijckelijck, sal hebben uijtgewacht ende voldaen, sonder dat een der welgemelte Collegien, in wiens faveur het oock ware, daer Inne sal mogen dispenseren, soo sulck consent ende dispensatie van dien de vijff Collegien alleen ende samentelijck wort gereserveert, d'welcke oock in dese bij contradictie van een der respective Capitularen der gemelte vijff Collegien geen veranderinge sullen connen ofte vermogen te maecken, op pöene van nulliteit en dat het selve geen effect ter werelt sal hebben te forteren; welcke resolutie hier voren verhaelt de welgemelte Heren Decanen en de Capitularen voornt: willen ende begeren onverbrekelijck en-

den, volstrektelijk zijn afgeschaft; dan vonden de Ecclesiën hierin ook altoos geen gunstig

de als een perpetueel statuut en eeuwelick duerende Wet fall worden naegecomen, ende geobserveert, sonder dat eenige exception, nader interpretatie, moderatie, of wat naani diergelycke uijtvluchten mochten hebben, daer jegens sullen worden geobicicert, ofte ten eeuwigen dage op 't tapijt gebracht ende geallegeert, waervan sij Heren Decanen ende Capitularen expresselijck voor haer ende hare Successoren bij desen sijn tentmichierende, ende op dat d'selue resolutie ende perpetueel Statuut tot voordeel ende redres van goede gewoonte en aloude gerechtigheden der vijff Collegieu genomen, te crachtiger ende van meer effect soude sijn, verbinden gemeite Heeren Deekanen en Capitularen van dien een ider van hen luijden in 't bijsonder, malcander voor nu ende altijt tot observantie van deselve op den eedt solemnelijk bij haer in 't aenvaerden van hare Capitulare digniteit gedaen ende gepresteert, even ende alleens off in deselve dese foo falutaire resolutie van woerde tot woerde waer geinsereert ende bij haer Ed: als vooren beswooren ende geconfirmeeft.

Aldus gedaen in den cleijnen Capittelhuijsen ten Dom t'Utrecht op den XVIen December XVIc een en 't seventich. Des t'eenen oirconde hebben wij dit Statuut met de Zegelen van de respve vijff Capitelen doen bezegelen, ende door derselver Secretaris teeckenen

(Onderstondt) Willem van Weede.

(Buiten op den Brief stond met een andere hand)

raec-

stig oor, maar bleven in tegendeel hunne Collegien onderhevig aan zodanige prohibitoire uitzonderingen, waar door derzelver Leden, den toegang tot de overige Leden van Staat wierdt toegesloten, even als of hunne Repræsentatie door Heeren Geëligeerden nog geschiedde op den voet hunner oude voorregten.

Gelijk nu de Ecclesiën geen gering aandeel droegen in de zoo rampvolle gebeurtenissen van den Jare 1672 en vervolgens, zoo deelden zij ook ten opzichte hunner regten in die verbazende veranderingen, die, na den heuchelijken aftogt des Vijands, de regecringsvorm dezer Provintie bijna geheel van gedaante deden veranderen; verre echter, Ed: Mog: Heeren! was die verandering van verbetering; de temporaire aanstelling van Heeren Geëligeerden, en derzelver oontflag naar enkele willekeur, heeft der Capitulen Repræsentanten meer en meer af hankelijk gemaakt; meermaleh
 is
ræckende de qualificatie, die een Canunnick moet hebben om genomineert te worden in 't Eerste Lth.

Uit den originelen perkamenten Brief gesterkt met vijf uithangende Zegelen in rood wasch, en ervintelijc in de Archiven van 't Dom Kapittel te Utrecht in Lade 113. num: 2.

is op de gequalificeerdheid der personen geen acht geslagen; wilden zij iets, in vergelijking hunner oude regten kleinigheden, behouden, zij waren genoodzaakt van den *uterque turnus* bij accoord aftestaan; en wel ras wierden zij ook ontzet van de uitoeffening van hun regt tot de Jagt, een regt welkers gefundeerdheid Decanen en Capitulairen vertrouwen nog zoo onlangs, in hunne, aan U Ed: Mog: op den 11 Febr: dezes Jaars overgegevene Remonstrantie, duidelijk bewezen te hebben, en waarmtrent zij ook bij deze gelegenheid U Ed: Mog: gunstige attentie ten fine van favorable en spoedige resolutie zijn imploreerende.

Schoon nu, Ed: Mog: Heeren! de uitspraken, waarop de eerstgenoemde veranderingen waren gefundeerd, Provisioneel waren; schoon de Ecclesiën, die, zonder misdaad, zonder volledige en regtstreeksche toestemming, hunner Regten en Privilegien niet behoorden weerloos gemaakt te zijn, daar toe nooit hadden geconsenteert; schoon de redenen, die voor een tijd een glimp konden geven aan de Provisioneel gemaakte schikkingen, langs hoe meer en voords geheel en al waren gecesseert;

Nooit zijn Decanen en Capitulairen, wat Contestatien, wat veranderingen, er ook zijn voor-

voorgevallen, in hunne oude en wel herbrachte Regten en Voorregten hersteld; en schoon zij daarin geen beter lot troffen dan de goede Burgerij dezer Stad Utrecht, dien het mede niet gebeuren mogt tot hare oude Voorregten, alsoo vroeg door Keizer Carel den Vijfden, maar even na dat hij tot 's Lands Heer was aangenomen, zoo aanmerkelijk verkort, te geraken, zoo kunnen de vijf Ecclesiën dit ten huren opzigtan aan niets anders voornamenlijk toeschrijven, dan aan eene kwalijk begreepene en te ver getrokke IJverzugt omtrent den Godsdienst, listig aangestoot door heb- en staatzugtige personen, die, tuk op roof en gezag, hiervan gebruik maakten om de langdurende inwendige twisten en verwarringen aan te stoken, of optehalen; in de beroertens daaruit ontstaan, de goede order ook in andere gevallen wel eens last geleden hebbende; voords in langdurende en felle Oorlogen, tot dat men de oude Voorregten bijna niet dan bij overlevering wist, en men de Succesfelijk gemaakte schikkingen, schoon niet zonder indragt op Privilegien en Handvesten gemaakt, reeds op eenen al te vasten voet vermeinde gevestigd te zijn, dan dat de gewoone loop der zaaken, zonder tusschenkomst van eenige buitengewoone voorvalen, eenige aanleiding kon-

- Dan, Ed: Mog: Heeren! daar Decanen en Capitulairen thans uit de gemanifesteerde Intentie van U Ed: Mog: eene omstandigheid geboren zien, waarin hunne Predécesseuren in geene tijden hebben geverfeerd, en zij zig dus bevoegd achten om, nevens andere Ingezeten- pen op hunne aloude Voorregten terug te zien, en zig even zeer als eenig Lid der Maatschappij gerechtigd houden, om te participeeren in de herinnering van dien, hebben zij gemeend hier toe te moeten komen, met die fiducie, die hunne aloude Regten, de aart en omstandig- heden der zaken, en het betrachten van hunnen duur bezworen pligt, hun afvorderen.

En hoe zeer, Ed: Mog: Heeren! moet het vertrouwen op de zoo blykbare en alzins æquitable intentie van U Ed: Mog: bij hun niet aangroeien? als zij remarqueeren; welk eene gunstige dispositie, om aan alle hunne, billijk bevonden wordende, verlangens te voldoen, zij verwagten mogen van eene Vergadering als die van U Ed: Mog:. Daar het eerste Lid van dien wordt uitgemaakt door hunne Repræsentanten zelven, kundig van hunne Regten, en door een zelven Band en Eed als zij zelven tot handhaving en recuperatie van dien, voor zoo veel

veel regt en billijkheid vereischen, verbonden.

Daar zij in het tweede Lid van dien de nākōmelingen of opvolgers zien van die Edelen, die, te wel pondereerende wat zwārigheeden het Gemeenebest te wagten zÿjn, als men zig van het radicale eener Constitutie verwijdert, in de turbulentste tijden de regten der Capitulen, ten minsten eenigermateen, hebben zoecken staande te houden, en zelfs op het herstel der besnoeide Voorregten aangedrongen; waarbij zij ook mogen opmerken, dat de Ed: Gr: Achtb: Vroedschap dezer Stad Utrecht zoö duidelijk eene gunstige dispositie tot herstel van alle billijke bezwaren aan den dag legt, dat het meer dan te vermoeden is, dat Hun Ed: Gr: Achtb: ook op hunne bezwaren wel zullen willen reflecteeren, en niet alieen bevonden zullen worden van zodanige onder Hun Ed: Gr: Achtb: Prædecesfeuren, die in voorgaande tijden zelfs hebben geoordeelt: dat die vijf Capitulen waren het Esentieelste Ornament dezer Provintie, ende dat aan de Conservatie van dezelen ten hoogsten was gelegen; ende dat men dezelen niet als met de ruine van de Stad en Consumptie van dien in hare digniteiten en oude geregtigheid verkorten kon. (30)

Ver-

(30) Deductie aan de Ed: Gr: Achtb: Vroeds: Mss: 9x Archivis Cap:

Verre echter dat Decanen en Capitulairen, met de voordragt hunner oude regten, juist de volledige uittoeffening van dien in het Staatsbestuur zouden op het oog hebben; neen, Ed: Mog: Heeren! zij zijn te wel overreed dat alle groote veranderingen in de administratie van 's Lands zaken veel-al tot agterdeel derzelven kunnen verstreken, en daar bij *Hu salus publica suprema lex est*, oordeelen zij dat de verpligting, die uit dezelve voordvloeit Hen moet doen paspeuren, in hoeverre het verloop der tijden den stand van zaken heeft doen veranderen, en de uittoeffening van oude Voorregten kan toelaten; maar ook in die beschouwing, en onder die restrictie, vermeenen Decanen en Capitulairen, (onder eerbiedige verbetering) dat een aandeel in de Benoeming, of een Voordragt van een zeker getal hunner gequalificeerde Leden, waaruit die personen, die hunnen Staat ter Staatsvergadering repræsenteeren, konden gekoren worden; als ook een billijke schikking omtrent andere hunner Bezwaren, van dien aart zijn, dat zij aan 's Lands welzijn verre zouden zijn van nadeel toe te brengen.

Integendeel vertrouwen Decanen en Capitulairen, dat wanneer de aantestellen of te nomineeren personen moesten zijn ten volen

! Cas

Capitulair, en de vergaderingen, daar door zij zouden worden aangesteld of genomineerd, frequenteerende, en dus in dezelen welbekend, daaruit van zelven zoude moeten profluieren, dat met te meerder grond van wetenschap, de kundigsten en geschiksten zouden kunnen aangesteld, of genomineerd worden; die dus geduurig geoefend in 's Lands zaken, zonder ergens door verhindert te worden, en aan het algemeen nut, en aan de regten der Ecclesiën tevens best zouden kunnen geacht worden te zullen voldoen.

Dan, Ed: Mog: Heeren! Decanen en Capitulairen vermeenende genoegsaam aangetoond te hebben, hoe zeer, op welke abusive gronden, en bij welke best te vergeeten gelegenheden, zij in hunne Regten zijn verkort, en van de qitoeffeningen hunner aloude Privilegien zijn ontzet, willen zig niet laten voorstaan, dat Zij U Ed: Mog: zouden kunnen voorlichten in het beraamen van alzoodanige redressen als hierin, met het verloop van tijden, stand der zaaken, en der Ecclesiën regten best strooken zouden; dan dit alles liefst aan de hooge wijsheid van U Ed: Mog: overlatende, zonder zig echter, des gerequireerd, ergens in te willen onttrekken, maar zig integendeel volvaerdig aanbiedende, zoo houden

Zij zig overtuigd, dat U Ed: Mog: æquiteit niet zal kunnen toelaten, dat een gedeelte der Ingezetenen dezer Provintie zoude verstoken blijven van het genot van oude Privilegien, terwijl andere gedeeltens in den haren zouden worden hersteld; en oordeelen Zij tevens, dat U Ed: Mog: 's Lands vaderlijke zorgen, in deze duistere tijden, te groote blijken van U Ed: Mog: waakzaamheid gegeven hebben, dan dat niet elk burger en opgezeten veilig zoude mogen staan maaken op de billijkheid van zodanige schikkingen, die aan U Ed: Mog:, na soigneus beraad, als voor 's Lands welzijn meest bevorderlijk zullen voorkomen.

Waarmede, U Ed: Mog: Regeeringe en Persoonen bevelende in de Protectie van God Almagtig, wij met verschuldigden eerbied verblijven,

EDELE MOGENDE HEEREN!

Geschreven
binnen Utrecht
den 1 Junij
1784.

U Ed: Mog: Onderdanige
Dienaren, Decanen en Capi-
tulairen van devijf Capitulen,

(Was geparapheerd).

H: SWELLENGREBEL vt.

Ter Ordonnantie van Dezelve

(Was getekend,)

J: L: K I E N.

T W E E D E
M I S S I V E.

MISSIVE II.

EDELE MOGENDE HEEREN!

HADDEN Decanen en Capitulairen der vijf Capitulen binnen deze Stad Utrecht, bij hunne op den 2den Junij deezen Jaars overgeleverde Misive, de eer, om aan U Ed: Mog: hunne bezwaaren nopens de zoo langduurige verkorting van, en besnoeiing in de uitoefening hunner aloude en wel hergebrachte Regten en Voorregten, voortedragen; Mogten Zij vervolgens vernemen, dat ook deezen door U Ed: Mog: ter overweging aan de Heeren, door Hoogstdezelven ter beraaming der middelen om in de bezwaaren aller In-en Opgezetenen dezer Provincie te voorzien, gecommitteerd, waren overgegeven, en dat daar over bij die Heeren ook serieuselijk is gedelibereerd: Zij vinden zig thans, daar Zij in verscheide poincten met meergemelde Heeren niet kunnen instemmen, door hunnen indispensabelen pligt wederom genoodzaakt om U Ed: Mog: attentie andermaal te verzoeken, op eene nadere ad-

struc-

structie van der Capitulen Regten, en demonstratie van het Manifest ongelijk, Hun in verschillende tijden en bij onderscheide gelegenheden aangedaan.

Te meer toch, Ed: Mog: Heeren! wordt deeze pligt voor Decanen en Capitulairen noodzakelijk, daar Zij, die gehouden zijn hunne Regten en Privilegien voortestaan, en die nooit eenigen Eed of belooften, den teneur dier Regten eenigzins contrarierende, hebben gedaan (met het welk te meenen of te gissen, men zig wel gravelijk bedriegen zoude) uit verscheide door den druk gemeen gemaakte stukken en brochures zijn ontwaar geworden, dat bij sommige persoonen zeer erroneuse begrippen den Stand, Staat, Regten en Privilegien der Capitulen en hunne betrekking op de Regeering dezer Provintie concernerende, plaats vinden, en aan anderen, niet zonder ophef van woorden, maar wel zonder allegatie van genoegzaam dugtige bewijzen, worden ingeboezemd.

Decanen en Capitulairen zien zig derhalven genecesiteert, om bij U Ed: Mog:, en dus ook bij ieder Lid van Hoogstdezelveh, op het voorzien in hunne bezwaren nader, en door duidelijker in 't licht stelling hunner Regten na-
druk-

druklijker, schoon tevens eerbiedig, aan te houden, en zullen te gelijk tragten, om, als in 't voorbij gaan, uit den weg te ruimen alle zulke erroneuse gevoelens, en verkeerde suggestionen, welke eenigermate in den loop van U Ed: Mog: besoignes over zodanige gewigtinge onderwerpen, als de stand der zaken en aart der tijden aan de hand geven, van nadeeligen invloed zouden kunnen zijn op het wesenlijk belang van het Algemeen, en van Decanen en Capitulairen, en de goede Burgerij ~~dezer Stad in het bijzonder~~, bij wiens welzijn en bloei Decanen en Capitulairen zig zeer achten geinteresseerd, als verre de meesten in hun privé Meedeburgers en Ingezeetenen derzelver zijnde, en zoo door het bezit van goederen in dezelve, als door het dragen in deszelfs lasten, en bevordering van de neering en het vertier der Ingezeetenen, geen inconsiderabel noch infructueus gedeelte daar van uitmakende.

Ter zaake dan toetredende, willen Decanen en Capitulairen niet herhalen, het geen zij reeds bevorens aan U Ed: Mog: hebben gemonstreert, maar al het zelve, voor zoo verre het nader geduceerd en aangedrongen, in de verhandeling der zaken niet als van zelve mog-

mogte voorkomen, houdende, als waare het hierin geinfereert; Zoo nemen Zij de vrijheid aan. U Ed: Mog: te vertonen:

Dat dit Gewest, door de Frankische Vorsten op de Heidensche Friesen veroverd zijnde, alhier onder het Opperbewind dier Vorsten *een* Kerk is gefundeerd, waar aan door voorsz: Opperheeren veele heerlijke en andere landen, plaatzen en goederen, geschenken zijn. (1)

Welke giften, door opvolgende Koningen, Keizeren en andere Prinsen en Heeren, bij verschillende tijden en gelegenheden, uit meenigerlei inzichten en tot onderscheide eindens uitgebreid en bevestigd zijnde, ook vervolgens uit de patrimonieele of aangekogte goederen der Bischoppen en Canoniken zijn vermeerderd (2), en daar uit ontstaan een Corpus, wel onderscheiden van, dan echter in verband staande met, andere landen en goederen in deeze Gewesten, 't zij allodiaal, 't zij feudaal, door sommige Edelen en Heeren bezeeten, en ook met die *Corpora communia*, die als Steden wel

(1) Heda, in initio. Beka, C: 5. & passim. Vaderl: Historie, D: I. p: 337, 372, en 377. Matthæus, Analeft: Tom: 3. p: 13. seqq.

(2) Heda, in Bonifacio & passim. Matthæus, Analeft: T: 3. p: 67.

alhier gelegen waren, ende onder het zelve opperste gebied eenigermate behoorden, dan die echter zeer aanmerkelijke Vrijheden, Voorregten en Immuniteiten behielden, en des meer en meer verkreegen. (3)

Dewijl nu aan zeer veele der voorsz: goederen waereldlijk gebied was gehegt, volgens het Leenstelzel in die tijden door geheel Europa ingevoerd, (4) en waardoor wel eenig onderscheid gemaakt wierdt tusschen Vrije en Dienstpligtigen, (5) dan echter altoos begrepen, dat elk wien de eigendom over zeekere landen, gehugten, dorpen of sloten wierdt opgedragen, altoos verstaan wierdt te gelijk het gebied of de regering over de luiden, die op die goederen woon-den, verkreegen te hebben. (6)

En gelijk ook het geheele Gewest aan dezelve Kerke in Fœdum geschonken was, (7) zoo

is

(3) Matthæus, de Nobilitate, L: 2. p: 259.

(4) Robertson, Inleiding tot de Historie van Karel de 5de p: 30.

(5) Idem pag: 56.

(6) Tegenwoordige staat van Utrecht, D: I. p: 15. Donationes apud Hedam passim, præfertim p: 252. en origineele Giftbrieven Mss: ex Archivis Capitulorum.

(7) Matthæus, de nobil: L: 2. C: 1. & de jure gladii in Dedic: p: 2. Idem, Analect. Tom: I. p: 188. seqq.

Is daar uit het waereldlyk gebied der Kerke over 't algemeen ontstaan , offchoon nu het zelve bij de Bischoppen wierdt uitgeoefend , waren die Bischoppen nogtans geen Heeren in hun personeel , dewijl de goederen niet aan Hun , maar aan de Kerke geschonken waren , en dus der Kerke , dat is volgens den regel , *quod Ecclesia id et Cleri ,* (7*) den Geestelijken van die Kerke toekwamen (8) , en zij slechts als Hoofden der Kerke het bewind hadden nevens de Capitulen , die beschouwd wierden *quasi parva capita post caput , qui Episcopus est , cuius , qui in capitulo sunt , membra censentur , & cum quibus disponere debet negotia Ecclesia sua.* (9) Zoo hadden dan de Capitulen als Raaden en Bijzitters des Bischops , daar zonder hunne toestemming de voornaamste deelen der Opper-
magt

Hortensius Rer: Ultraj: L: I: p: 3. Batavia Sacra , D: I: p: 89.

(7*) d. i. 't Geen der Kerke is , is ook der Geestelijkhed.

(8) Matth: de Nobil: — p: 295.

(9) d. i. *Als mindere Hoofd na het Hoofd , 't welk de Bischop is , wiens ledemaaten , degenen die in het Capitul zijn , geacht worden , en met wien hij de zaaken zijner Kerke bestieren moet.* Tholofanus apud Schoockum , de Bonis vulgo Ecclesiast: Sect: 2. C: 7.

magt niet mogten uitgeoefend worden, reeds veel aandeels in de Regeering deezer Gewesten, veel gezags bij, en vervolgens zelfs over de Bisschoppen, (10) welk gezag nog merkelijk toenam, doordien de goederen der Kerke bij de stigting van meerder Capitulen, door de Bisschoppen onder dezelve[n] als verdeeld, en door Vorsten en Heeren ook aan de bijzondere Capitulen veele en heerlijke landen en goederen geschenken zijnde (11), aan sommigen van welken ook waereldelyk gezag annex was, die goederen daar door in de meer bijzondere magt der Capitulen geraakten, zoo dat zij zelfs somtijds daar van sommigen aan de Bisschoppen schonken, en andere weder terug ontvingen, (12) en eindelyk daar over zoo volledig disponeerden, dat zij dezelve[n] bezwaar-

(10) Matth: Praefat: ad Auct: incertum de rebus Ultrajectinis, Idem, de Nobis: p: 260. ad 279. Idem de jure gladii, C: 31. p: 500. & seqq. Tegenwoordige staat van Utrecht, D: I. pag: 160. Hoynk van Papendrecht, Annot Belg. Tom: 3. p: 123. Batavum Sacra, D: 2. p: 34. Originale Acten Ms: ex Arch: Cap.

(11) Origin: Giftbrieven, Ms: ex Archivis Cap:

(12) Heda in Coirado, p: 140. Origin: brieven Ms: ex Archiv: Cap:

zwaarden en verhogten naar hun believen, en zonder te verzoeken consent van iemand. (13)

In driérlei opzigten konden derhalven de Capitulen beschouwd worden, 1° enkel als Ecclesiastici, 2° als Ecclesiastici eener Kerke, aan welke waereldlijk gebied geschenken was, en 3° als Ecclesiastici, die, door de begiftigingen aan bijzondere Kerken, zoo uit de algemeene Kerkgoederen door de Bisschoppen, als door andere Vorsten en Heeren, meer bijzondere bezitters waren van veele en heerlijke goederen, waar van zeer veele ook waereldelijk gezag annex hadden. (14)

En hier uit moest noodzakelijk volgen, dat zoo dra de Bisschoppen, die als Hoofden der Kerken, Leenmannen des Rijks waren (15), maar, gelijk de meeste groote Leenhouders, zig

(13) Art: 45. der Costumen en Usantien, Vergadert door Schout, Burgemeesteren en Regeerders der Stad Utrecht, en geleverd aan den Hove volgens Misive van den Hertog van Alva op den 3 Febr: 1570.

(14) Matthæus, de jure gladii in dedic: p: 3. Idem, de Nobilitate L: 2. C: 10. Hoynk van Papendrecht, Analect: Belg: Tom: 3. p: 125.

(15) Matth: de Nobil: L: 2. C: 2. Idem, Analect: Tom: 1. p: 188. & seqq.

zig allengskens meer en meer aan dat opperste gezag ontrokken (16), en daar van, na dat de verkiezing der Bisschoppen aan de Capitulen was opgedragen (17), zig genoegzaam ontslagen hielden, nodig oordeelden, om ter uitvoering hunner voornemens of verkrijging van onderstand, de zoo vrije als feudale Bezitters en Heeren van goederen, als ook de Communia Corpora of Steden ietwes, boven het geen zij Hun verpligt waren, te vergen, of hunne handelingen door derzelver getuigenis of garantie meerder kragt bij te zetten, dat toen ook de Capitulen niet alleen als Bisschops Raden en *quasi parva capitula Ecclesiæ*, maar ook als bezitters van zoo vele en heerlijke goederen, die met Bisschops zoo genaamde Tafelgoederen, en die der Edelen en Steeden, het geheele gewest uitmaakten, beide en als oudste en als eerste Lid der Staten (18) gekend wierden.

Hier

(16) Robertson, Inleiding p: 33. en volg.

(17) Tegenw: staat van Utrecht, D: I. p: 160. Hoynk van Papendrecht Anal: Belg: T: 3. p: 24. Heda in Heriberto. Burman, Utr: Jaarboek: D: I. p: 282. Origin: Acten Mss: ex Arch: Cap:

(18) Robertson, Inleiding pag: 65.

Hier van daan ook, dat zij reeds in den jaare 1085 (19) en vervolgens meermalen (20) in den opene brieven der Bisschoppen enz: voorkomen, tot dat Bisshop Arnt van Hoorn in zijn Landbrief in den jaare 1375 verleend, verlaarde, dat de Hem toen door Ecclesiën, Ridderen, Knechten ende Steden gegeeven bede om rechter gonste wille mer van genen rechte gegeven ware, zig voords verbindende en ook zweerende voor zig en zijne opvolgers, op ontzag van gehoorzaamheid, verscheide daar in vermelde poineten te zullen onderhouden en doen onderhouden, en onder anderen, van geenrechte oorlogen aantenen, zij en haddent eerst vervolget bij haare Ecclesiën, Ridderen, Knapen en Steeden van Utrecht (21), welke poineten ook bij voorsz. Staten bevestigd en te houden en doen houden beloofd zijn, en den Brief met des Bisshops, der vijf Capitulen, veeler Edelen, der Stad Utrecht en der Steden des Gestichts Utrechts Zegelen, beze geld is.

Wel-

(19) Heda in Burchardo, p: 144.

(20) Tegenw: staat van Utr: I. D: pag: 161. Origin: Acten Mss: ex Arch: Cap.

(21) Utr: Placaatboek, D: I. p: 29.

Welke Landbrief vervolgens door alle Bisschoppen bezworen is, en in meenigvuldige hunner Brieven de Ecclesiën, Ridderen, Stad en Steden van Utrecht aldus voorkomen, worende door zommige Bisschoppen de algemene Voortegten der Staten of der bijzondere Leden van dien, dan eens vermeerderd, dan eens gepoogd om dezelve te besnoeien (22), tot dat onder Bisschop Hendrik van Beijeren de Temporaliteit, of waereldlijk-generaal-oppergezag des Bisschops, aan Keijzer Carel den vijfden met bewilliging wel der Staten, dan door nood afgeperst (23), in den jaare 1528 is opgedragen. (24)

Want toen onder zijne regeering de inwendige twisten tusschen de Staten des Lands en voorsz: Bisschop, met eigenbatig uitzigt gevoed, door magtige en strijdbaare Nabuuren, het weleer zoo luisterrijke Sticht tot eene laagte gebragt hadden, waar uit noch Bisschop noch

(22) Burman, Utrechtse Jaarboek: I. D: p: 331. II. D: p: 183. III. D: p: 167. 363 & 407.

(23) Oosterdijk en Wantenaar, Deductie, of groot Stadsrecht van Utrecht &c. p: 39. & seqq. en de daar aangehaalde Schrijvers.

(24) Utr: Placaatb: I. D: p: 1. & seqq. Tegenw: staat van Utr: I. D: pag: 119. Matth: de Jure gladii in Dedic.

noch Staten kans zagen het weder op te beuren, waren de Capitulen en andere Staten genoodzaakt in de voorzeide Overdragt te bewilligen. (25)

Wel is waar, dat hier door eigenlijk alleen werdt overgedragen, het geen des Bischofs als Hoofd der Kerke, en daar door, in dit Bisdom, Hoofd des Lands was. (25)

Wel is waar, dat de Capitulen voor zig bedongen, *het behoud van alle privilegien en rechten Henluiden voortijts verleend bij Roomscbe Keijzers en Koningen, en Keijzer Sigismundum bij zijne brieven van den 17 November in den jaare 1416*, en dat Keijzer Carel beloofde, *dezelve als anderen, te approberen, ratificeeren en confirmeeren zoo verre zij van dezelve privilegien deugdelijk gebruikt ende ge-useert hadden.* (26)

Ook blijkt het, dat van wegen zijne Keijzerlijke Majestet als *Hertog van Brabant, Grave van Holland en Heer van Utrecht*, plegtig gezworen wierdt, dat hij in die qualiteit den vijf Gods-

(25) Oosterdijk en Wantenaar, Deductie of groot Stadsrecht, p: 44. 6 5 86 11

(26) Dezelve, p: 43. Utr: Placaatb: I. D: pag: 8. Hoynk van Papendrecht, Analect. Belg. Tom: 3. p: 1. p: 98. si libet enit et inquit.

Göds-huizen binnen Utrecht, den Prelaten ende Capitulare personen derzelyen van allen overlast ende geweld besthermen ende preserveren zoude, ende heure privilegien, regten ende costumen, van dewelke zij deugdelijk gebruikt ende ge-useert hebben, onderhouden zoude; zoo als ook daarvan door voorsz: Keijzer openlijke acte is uitgegeven. (27)

Maar gelijk Zij het eerste Lid van Staat uitmaakten, zoo deelden Zij ook in de eerste plaats in het gemis van zoo veel te voren verkreegen luister, alouden roem, ja, verlies van vrijheid. (28)

Echter wierdt, Ed: Mog: Heeren! den Capitulen in die tijden, met hoe veel grond men ook anders van dezelen de begonne infractie veeler voorregten voor allen en elk Lid dezer Provintie mag en kan berekenen, nooit betwist, dat Zij het eerste Lid van Staat uitmaakten, en als zodanig over 's Lands zaken te besoigneren, en te stemmen hadden: In tegendeel, Zij wierden gedurig ter Staatsvergadering beschreeven, elk Capitul bij bijzondere brieven,

(27) Utrechts Placaatb: D: I. p: 21. Origin: Acte Mss: ex Archiv: Capit:

(28) Hortensius, Rer: Ultraj: p: 172.

ven, en van Hun vereischt, elks uit den *Ha-
ren* te zenden, twee ofte meer *Capitulairen*, ook
wel eens, *Hunner Oudsten* en *voornaamste Ca-
pitulairen*, ten fine op de poincten in de brie-
ven van beschrijving vervat, te *helpen raden
en handelen ter Staatsvergadering*, alwaar dan
ook alle de Staatsleden moesten præsent zijn,
bij faute van welken geene resolutien konden
genomen, maar op nieuw beschrijving moest
gedaan worden, blykende alles uit de origi-
neele beschrijvings brieven daar van voor han-
den (29), gelijk ook niet wierdt toegestaan,
dat in de voorsz: Staatsvergaderingen iets wier-
de vastgesteld, ten zij de afgezonden van alle
de Capitulen præsent waren. (30)

Uit welk dan ten evidensten blijkt, dat, ge-
lijk het eene grondwet der Capitulen is, dat
non Capitulairen geen zitting noch stem heb-
ben in der Capitulen vergaderingen, zij ook
ter Staatsvergadering niet geroepen wierden,
en het geen eene manifeste preuve uitlevert,
hoe onschendbaar deeze instelling, generaliter
gesproken, is in acht genomen, zoo dat de-
zel-

(29) Origineele beschrijvings brieven, Mss: ex Archi-
vis Capit:

(30) Schoockius. de Bonis vulgo Eccles: Sect: 3. C: 4.

zelve van zodanig een aart, en zoo integrees rend is in de Constitutie der Capitulen, dat zij wel bij wegen van gezag of magt kunnen verhinderd worden daar aan te voldoen, maar daar van behoudens hun pligt niet kunnen desilieren (31), en welkers herstel en mainstien, zonder uit eenigen hoofde of consideratie, hoe ook te noemen, inbreuk te lijden, Decanen en Capitulairen ook daarom op 't al lerserieuste aan U Ed: Mog: gunstige attentie aanbeveelen.

De vijf Capitulen bleeven dan, ook na de overdragt der Temporaliteit, het eerste Lid van Staat uitmaken, en gelijk het evident is, dat zij als mere Ecclesiastici daar toe geen meerder regt als andere Kerkelijken, zoo hier als elders konden prætenderen, en dat hunne qualiteit als Ecclesiastici eener Kerke, waar aan waereldlijk gebied geschenken was, en *quasi parva capita talis Ecclesiæ* (32), en dus als Bisschoplike Raden en Bijzitters, door de overdragt der Temporaliteit aan een *enkel waere lid* Hoofd, was gecesfeerd; zoo kan hier vierder geene andere qualificatie in aanmerking klo-

(31) Zie Misive I. pag: 16. in not.

(32) d. i. als mindere Hoofden van zodanig eene Kerke.

komen , dan die zij bezaten uit hoofde hunner goederen , gelijk zij dan ook na dien tijd , en dus lang voor de Reformatie , in publieke zaaken als waereldlijken zijn te werk gegaan , en van een der dierbaarste voorregten der Geestelijkhed , de vrijheid van schattingen en belastingen , hebben gedefistieerd , en hunne goederen zoo wel als en nevens anderen daar in doen dragen: (33)

Ook behoeft men niet te denken , dat mogelijk de Keizer een steun zoekende bij de Geestelijkhed , om te lichter zijne meenigvuldige beden ingewilligd te krijgen , Hen maar op den vorigen voet zonder regt , heeft laten continueren , dewijl Zij , wel verre van in de besnoeiing van 's Lands Privilegien in te stemmen , altoos zig gekant hebben tegen allen inbreuk op dezelveen , bij 's Keizers Stedehouders iteratiefelijk ondernomen , en onder het bestuur der Koninginne Maria van Hongarijen wel durfden staande houden , *dat het den Keizer niet vrij stondt , ten zij na verhoor der Staten , en na haare toestemming verkreegen te heb-*

(33) Matth: de Fundat: p: 125 , 515 , & 525. Idem , Analeet: T: I. pag: 110. Schoockius de Bon: vulgo Eccles: S: 3. C: 4 & 5.

hebben , de publieke lasten te verzwaaren. (34)

Wanneer nu door den afstand des Keizers het gebied over deeze Landen aan zijnen zoon Philips den IIden was overgegeven , en conscientie dwang , wreedheid , en gierigheid scheen samen gespannen te hebben om deeze bloeiende gewesten in eene akelige woestijne te vervormen , verdubbelde der Capitulen ijver en standvastigheid , naar maate de gevaren verdubbelden.

Trouwhartig hielpen Zij de overige Le- den zig verzetten tegen de eischen van den 100sten en 50sten penning , hoe daarop ook bij iterative bezendingen wierdt aangedron- gen. (35)

Zij waren de eersten , die den knevelenden en bloedgierigen Alva den 10den Penning plat uit durfden te weigeren , en anderen daar door een hart onder den riem steeken. (36)

Na mannelijke verdediging , wederregte- lijk nevens deeze Stad , bij Vonnisse van Alva van den 14 Julij 1570 , van hunne regten en pri-

(34) Idem de Bon: vulgo Ecc: S: 3. C: 4. & 5. Matth: Anal: T: I. p: 110.

(35) Bor , Nederl: Oorl: B: 9. fol: 160.

(36) Idem, Boek 5. fol: 207, 208, 251.

privilegien vervallen verklaard zijnde, appelleerden Zij (37) nevens de andere Staten; ende als Francisco Baldez doen ter tijt met eenige Spaansche Vaendelen hier Guarnizoen houdende bij laste des van Alva, den Magistraat van Utrecht haare Brieven ende Privilegien afdwingen wilde, tot dien einde al zijn Spaansch Krijgsvoerk in de wapenen brengende, ende de Ridderfchap, mitsgaders de Magistraat haare appellatie aan den Conink zelfs gedaan, door vreeze niet en dorsten verfolgen, hebben die Geestelijken die meeste manlijkheid betoond, dezelve appellatie met groote kosten ende zulken ernst in Spanje gedreeven, dat des Hertoge van Alva sententie te niet gedaan werdt. (38)

En behoort ook door stilwijgen niet verdwaerd te worden, het geen met groote stoutmoedigheid eerlijds door Willem Vueselius Decan van St. Pieter onderstaan is, die ter verbaazing der overigen, Alva zelven in persoon, bij 't wederkeeren uit den Goidsdienst, te Brussel dorst te dagvaarden, om zig voor 's Konings Raad te Madrid te verantwoorden, van dat hij de privilegien te schen-

den,

(37) Idem, Boek 5. fol: 236.

(38) Van Reid, Boek 5. p: 87.

den, en het gansche Stigt ten ondergang te brengen zogt. (39)

Ook stonden deeze Proceduren den Capitulen, die er twee derden in gedragen hebben, op geenen minderen prijs dan ruim *tien duizend guldens* (40): eene somme! in die tijden, en in zodanige omstandigheden, waar in de schaarsheid ten top gesteegen was (41), en waar in door de Staten eendragtiglijk verklaard wierdt: *dat zij geene middelen noch raad om geld en wisten binnen Utrecht te bekomen* (42), gantsch niet klein te achten.

Kwam het er intuschen op aan, om deeze Stad een en andermaal te hoeden voor brandstigtende en op roof loerende Spanjaarden, zij schooten in plaats des Koor-roks het har-nas aan. (43)

Vor-

(39) Bor, Nederl: Oorl: Boek 5. fol: 237. Matth: de Nobil: L: 2. C: 41. p: 649. Schoockius, de Bonis vulgo Eccles: Sect: 3. C: 5.

(40) Bondam, verzameling van onuitgegeve stukken, D: 2. p: 347. in notis. Remonstrantie der Capitulen Mff: ex Arch: Capit:

(41) Bor, Nederl: Oorl: Boek 6. fol: 259. Boek 7. fol: 19.

(42) Bondam, verzam. van onuitgegev. stukken, D: 2. p: 243.

(43) Notulen des Raads dato 8 Aug: 1561. Bor, Nederl: Oorl: Boek 7. fol: 79.

Vorderde de nood bezending naar Noord-holland om kruit en loot, het was een Canonik die er zig toe gebruiken liet ; waren er brieven van voorschrijving andermaal daar toe nodig , het was een Decan van St. Jan die dezelve verschafte. (44)

Zondt men naar Gelderland te meermalen om bijstand , dezelve Decan St. Jans wierdt mede , en niet te vergeefsch afgevaardigd. (45)

Wierdt er iets ten besten des Lands voorgenomen , moest er op de eerste flikkering van hoop op vrijheid , de Pacificatie van Gent , gebesoigneerd worden , de Thesaurier van den Dom was aan het hoofd dier bezending (46) , en de Capitulen hielpen mede deeze Pacificatie , ter verzeekering van hunne en elks regten en privilegien , sluiten en aannemen. (47)

Was er , als de nood ten felstén neep , geen toevlucht om geld te krijgen , dan tot den bespaarden schat des Aarts-Bisschops , een Vice-

De-

(44) Bor, Boek 10. fol: 218.

(45) Bondam, verzam: van onuitgegeven: stukken, D: I. p: 149, 162, 169 en 177.

(46) Bor, Boek 9. fol: 175. Bondam, verzamel: D: I. p: 33.

(47) Utr: Placaatb: D: I. p: 42.

Decan van den Dom , aan 't hoofd van de bezending der Staten , deedt Hem , nolens volens , tot de leening eener considerabele somme , en vervolgens tot die van zijn zilverwerk besluiten , en het af halen. (48)

Wierdt er op raad des Grave van Bosu eene Unie onder de Leden deezer Provintie ontworpen , en bij het Hof van Utrecht goed-gekeurd (49) , waar bij Ecclesiën , Ritterschap , mitsgaders dije Regeerders der Stad Utrecht , oick Hopluiden , Capiteijnen ende gemeenburgeren , onder d'voirz. Hopluiden en Capiteijnen wezende , met andere gemeene Ingezeetenen zig zonder præ-
judicie van Privilegien en Gerechtigheden alhier geobserveert ende tot meerder vastigheid ende confir-
matie van dijen , hebben geloest en geloven mits
deezzen , onder onsen Eed , ende Kersteliche trouwe ,
als waarrachtige Lantsluijden , Patrioten ende Lid-
matten van een lichaam 't samen in goede correspon-
dentie , assoiatie ende eendrachtigheid te willen le-
ven en sterren.

Onder anderen , ten welvaren ende ruste van den Landen ende behoudenisse van allen onsen en een ijgelick van ons zijn gerechtigheijden , vry-
heijs-

(48) Bor , Boek 10 fol: 215.

(49) Bondam , verzam: D: 2. p: 136.

heijden ende privilegiën: Belovende tot dien einde elcanderen bijtestaan ende te assisteren met raet, daet ende penningien; ja oick alle onse goet ende bloet, indien des noot ware, dair voir op te setten ende strecken. (49*)

De Prelaten en Capitulen hielpen dien be zweeren en bezegelen, zelfs in de bijzondere Capitulen, onder protestatie niet te min, dat in geval anderien deezen Eed niet gestand deden, en alles en alle bijzonderheden van dien, bij de Overigheid niet wierden geobserveerd, Zij dan ook ontflagen en vrij zouden zijn van den Eed voorsz. (50)

Decanen en Capitulairen willen niet ontkennen, dat daar de Raad van Staate te Brussel, die nog geheel en al Spaanschgezind was, den Prins Willem den Eersten trachtte te dwarsbomen in het verkrijgen des Stadhouderschaps dezer Provintie, ook sommigen in de Capitulen gevonden wierden, die hier in mede werkten; Liever naar een Roomschegezinden Stadhouder omzienende en den ouden Godsdienst aankleevende, (en hoe veel vooroordeelen en verzoekingen hadden zij niet boven anderen te

(49*) Bor, B: 10. fol: 219.

(50) Bondam, verzam: D: I. p: 209.

te overwinnen!) vreesden zij, dat er veranderingen ten nadeele van dezelen, en van hun bijzonder aanzien en inkomsten, uit geestelijke jurisdictie als anderzins spruitende, mogten gemaakt worden; en dit maakte ook zulke aarselenden, die op de onderdrukking der Spaingaarden anders even zeer als andere gebeeten waren; (51) dan daar de begunstigers der Spaansche regeering veelal de Stad verlieten (52), haalden het die genen, die in de Capitulen der Reformatie begunstigden, ondersteund door de Vrijheidlievende Roomschgezinden, ras over; men besloot ter Staatsvergadering (53), en in bijzondere Capitulen (54) den Prins te verzoeken om binnien Utrecht te komen, voords om eene satisfactie aantene- men, daarna om twee Gecommitteerden met de Articulen astezenden (55), en eindelijk nam men op den 28 September 1577 de finale resolutie om vier afgezonden, Mr. Floris

Heer-

(51) Bor, B: 5. fol: 208. B: 9. fol: 160. verso. B: 10. fol: 229. Lieven van Willem den Eersten D: 3. p. 48. & seqq.

(52) Bondam, verzam: D: 2: p: 195. in not:

(53) Utr: Placaath: D: I. p: 47.

(54) Bondam, verzam: D: 2. p: 185, 186 & 199.

(55) Idem D: 3. p: 29, 137 en 145.

Heermale, Canonik en Tresorier van Oud Munster aan 't hoofd hebbende, terstond te doen reizen naar zijne Excellentie, om *absolu-
telijk op dezelve satisfactie te accorderen, dezelve
te sluiten, en behoorlijke brieven bij z: Excell-
Staten van Holland en Zeeland daar op te doen ex-
pedieeren.* (56)

Ook is dezelve den 9 October daar aan volgende gesloten, met wederzijdsche ondertekening bekrachtigd, door de Staten op den 31 October 1577 aangenomen, en op hunne bezending bij die van Holland en Zeeland mee-
de bezegeld. (57)

Deeze Satisfactie strekte dan weder tot een nieuw bolwerk voor der Capitulen privilegien en regten, alzoo in het 9de Articul van dien uitdrukkelijk werdt gestipuleerd, *zal voorts zijn Excellencie de Stad, Steden en Landen van Utrecht, mitsgaders d'Ingezeetenen van dien, zoo Geestelijk als Waereldijk respectievelijk maintineren, en hand houden in alle haare regten, privilegien, exemptien, vrijheeden ende gewoonten, die zij van alle tijden gehad hebben,* volgende den

Eed

(56) Bondam, verzam: D: 3. p: 291.

(57) Idem, D: 3. pag: 50, 61 en 308. Utr: Placaatb: D: I. p: 51. Bor, Boek II. fol: 300.

Eed henluiden bij zijn Majesteit gedaan. (58)

Wanneer nu in den volgenden jaare 1578. bij de Magistraat en Burgerij deezer Stad een nieuwen eed van bescherming dezer Stad, onderlinge verdediging, goede correspondentie, en eendragt om bij den anderen te leeuen en te sterven, was aangelegd (59), en de Raad eenige Heeren committeerde om dien insgelijks van de vijf Capitulen, die meede te vrede waren dien te doen (60), te ontfangen, is dezelve mede bij de Capitulen, mits daar mede de Unie der generale Staaten op den 9 Januarij 1577. omme te onderhouden allen en ijgelyk zijne privilegien, landrechten, vrijheden, statuten, costumen, oude hercomen ende gebruiken (61) gemaakt, mitsgaders de hier voorgemelde Satisfactie niet werden gederogeerd.

Waar op de Raad den 25 Februarij 1578 heeft verklaard, dat zij bij voorsz: eed niet gedenkēn te buiten te gaan den inhoud van voorsz: Satisfactie, maar dat zij bij dezelyen begeeren te bliven, en die van zulker waerde houden, als of

die

(58) Utr: Plac: D: I. p: 47 en 48.

(59) Bondam, Redenvoering over de Unie, pag: 95.

(60) Bondam, Verzamel: D: 5. pag: 220, 221 en 222.

(61) Bor, Boek 10. fol: 210 en 211.

die zelve in voorsz; eed mede ge-infereert ende verhaelt ware. (62)

De geneigdheid ondertusschen van eenige Provintien tot het Koninglijk bestuur, de jalouzij van verscheide Grotten, de oneenigheden omtrent den Godsdienst, van beide zijden buiten maat gedreeven, de inzigtien van Willem den Eersten omtrent Holland en Zeeland, deeden faam genomen om eene nadere verbintenis van verscheide Provintien denken. (63)

Reeds in den jaare 1576 was hier aan onder de hand en met de uiterste geheimhouding gewerkt (64), en de Heeren bij de Staten deezer Provintie op den 4 December 1576 naar Gelderland afgezonden, en waar bij zig de meergemelde Decan St. Jans Hr. Adriaan van Zuijlen bevondt, hadden er reeds toen kennis van, en het vernemen daar na in mandatius. (65)

Ook

(62) Bontdam, verzam: D: 5. p: 328.

(63) Idem, Redenvoering pt 94. Van Reid, Histor: Doek, p: 45. Van Meeteren Nederl: Histor: B: 7, fol: 125, verso.

(64) Leven van Willem den Eersten, D: III. p: 22. Vaderl: Hist. B: 27. in initio. P: Paulus, verklaring der Unie, D: I p: 7 en 8. en D: III. pag: 287.

(65) Bontdam, verzam: D: I. p: 215. in not. en p: 271. en D: III. p: 261. in notis.

Ook gebruikte zijn Excellentie, er openlijker in 't vervolg aan werkende (66) te Utrecht tot bevordering daar van, behalven den Advocaat der Staten Mr. Floris Thin, mede Hr: Floris Heermale Canonik van Oud Munster, welke beiden ook in 't bevorderen der Satisfactie door zijn Excellentie waren geëmploijeerd. (67)

Veel echter, Ed: Mog: Heeren! had het in, zoo veele Hoofden en Leden, zoo van geheele Gewesten als bijzondere Steden of Leden van dien, tot één te brengen.

De vrees, dat de oeffening van hunnen Godsdienst mogt beperkt, de vorige Pacificatie en Unie indragt gedaan, of deeze Provintie of Leden van dien in het Politieke benadeelt zouden worden, hieldt sommigen als besluiteloos. (68).

De Capitulen echter verklaarden, dat *wanneer de andere Provintien die verschreeven waren, en de overige Leden des Gewests gecompareert zouden zijn, zij geerne de heuren mede zouden deputeeren tot communicatie voorsz:* (69)

Ver-

(66) Idem, Redenvoering p: 76. in notis.

(67) Leven van Willem den Eersten, D: III. p: 251.
Utr. Plac: D: I. pag: 47. P: Paulus, loc: cit:

(68) Van Reid, Histor: B: 2. p: 30.

(69) Resol: der vijf Capitulen dato 3 Nov: 1578.

Verscheide Leden der Capitulen, die den Prins toegedaan waren, en de burgerijke en godsdienstige vrijheid begunstigden, woonden hier op de vergaderingen, tot het ontwerpen dier Unie belegd, op last hunner Capitulen bij (70), en teekenden het ontwerp (71), schoon niet in alles met hun volmagt overeenstemmende, tot dat eindelijk de zaak bij de meerderheid der Ridderschap besloten, de Magistraat der Stad daar toe gereed zijnde, en de kleine Steden, uitgezonderd Amersfoort, zig bij deeze Stad gevoegd hebbende, op den 30 December 1578 bij de Staten besloten wierdt, *zig in het Verbond te begeeven.* (72)

Waar op de voorfsz: Unie den 22 Januarij 1579. alhier gesloten, door verschillende Gemagtigdens, ook door die der vijf Capitulen alhier, van den 22 tot den 28 geteekend, den 29 Januarij openlijk afgekondigd, en bij de Staten deezer Provintie bij herhaling nog nader is goed gekeurd. (73)

18

(70) Bondam, Redeny: p: 129.

(71) P: Paulus, verklaring der Unie, D: I. p: 13, 18, en 19.

(72) P: Paulus verkl: der Unie, D: I. p: 19.

(73) Bondam, Redenvoering, p: 138. in not, Bor, Boek

13.

Is nu , Ed: Mog: Heeren ! *op den grondslag van dit Verbond het Gemeene-best der vereenigde Nederlanden gevestigd* (74) , is dit 't voornaamste bolwerk onzer vrijheid (75) , is een iegelijk van de Ingezeetenen van deezen vrijen Staat door de Unie een Heer in het zijne geworden , van den Edelman af tot den Landman toe , is hij van niemand afhangelijk dan van de wetten , leeft hij in geruste verzeekerdheid van zijn leven , vrijheid , eer en goederen , waar van hij niet kan beroofd worden als door zijn misdaad en door vonnis van zijn dadelijke ofte wettige Rechter. (76)

Luidde het eerste Articul , in het welke de vereeniging wierdt vastgesteld , onvermindert nogtans een iegelijk Provincie en die particuliere Staten , Leeden of Ingezeetenen van dien haar speciale ende particuliere Privilegien , Vrijheden , Exemtien , Regten , Statuten , loffelijke en welhergebrachte costumen , usantien , ende alle andere haarlieder geregtigheden (77) , en is dit eerste

Ar-

13. fol: 81 en 85. Vaderl: Historie , Boek 27. p: 251. P: Paulus , verklar: der Unie , D: I. p: 25. & seqq. en pag: 39.

(74) Vaderl: Hist: D: 7. p: 263.

(75) P: Paulus verklar: der Unie , D: I. p: 49.

(76) Leven van Willem den Eersten , D: III. pag: 262.

(77) Utr: Placaatb: D: I. p: 59.

Articul. het wezenlijke deel en om 200 te spreken, de ziel der Unie. (78)

En hebben de vijf Capitulen, (gelijk de vermaarde Voetius, van geen partijschap altoos ten voordeele der Capitulen te beschuldigen, getuigd,) *in se implicitam supremam & primam auctoritatem ac potestatem politicam, utpote qui in mutatione Reipublicæ & vindicatione communis libertatis contra tijrannidem hispanicam, non tanquam subditi aut optimates, sed tanquam Domini supremi (pro sua parte) & tanquam pars magna imo potior ac prima regiminis ac concesfus Illustrium Ordinum hujus Provinciæ, talis status sui cum redditibus perpetuationem & stipulati sunt pariter ut pars contraliens, & auctoratice approbarunt simul pro parte sua, ut primum membrum ordinum, qui magnam imo maximam partem Praediorum & Dominiorum in hac Provincia possident.* (79)

Heb-

(78) Leven van Willem den Eersten, D: III. pag: 260.

(79) Dat is: in zig besloten het eerste en opperste waereldijk gezag en magt, als die in de verandering des Gemeene-besten en de handhaving der gemeene vrijheid tegens de Spaansche Tijrannij, niet gelijk onderdanen of voornamē borgers, maar als Opperheeren (voor hun aandeel) en als een groot, ja! uitstekendst en eerste gedeelte der regering en vergadering der Doort: Staten deser

zer

Hebben de Capitylen uit dien hoofde en op zodaanige wijze als hier voor gezien is, dit Verbond onderteekend, zoo meenen Decanen en Capitulairen dat *Zij en hét regt tot, en het dadelijk bezit hadden van die Privilegien en Regten, die Hun zoo dikwerf, zoo heilig, ook na de beginzelen der troubelen en gedurende derzelver voordgang beloofd en toegezworen waren, en welken nu aan Hun bevestigd wierden BIJ DE ERECTIE DER REPUBLIJK, waar bij zij mede vergaderden over zaken der regeering en politie van den Lande aangaande.*

En zal, Ed: Mog: Heeren! de afloop van volgende gebeurtenissen dit al meerder en meerder bevestigen.

Want toen in denzelven jaare different ontstondt tuschen de vijf Capitulen, Ridderchap en

zer Provintie, de voordduring van dien hunnen staat met derzelver inkomsten, te gelijk en als contrahenten bedongen, en uit hun eigen hoofde (autocratice) te gelijk voor hun aandel goedgckeurd, als her eerste Lid van Staat, die een groot, ja grootst gedeelte der Landen en Heerlijkheden in deeze Provintie bezitten. Voetius, de Confraternitate Mariana, p: 45 & 46. apud Maresium Judic: & Respons: de Cánonicis Ultraject: C: I. p: 9. Van den Hengel berigt over de Geestelijke goederen p: 58 en 100.

en Steden, als Staats-leden, nopens de tourbeurten der præbenden in de zogenaamde Pausfelijske maanden vacerende, zoo is bij voorsz: Staten, die toen al oordeelden dat de *Paus's Lands vijand was*, en dat de *Koning* deeze *Landen* genoegzaam abandonneerde, *zijne Domeinen in Hun Ed: Mog: handen vervallen waren*, gecontraheerd en gestatueerd, dat wel het regt der vijf Capitulen tot die Tourbeurten zoude worden bewaard, om indistinctelijk in wat maand het ook waare, te confereren de openvallende Præbenden, dan dat echter daar in dien voet zoude gevuld worden, dat bij de eerste openvallende Præbende in de voorsz: maanden, in ieder Kerk door elk Capitul in den hunnen zoude worden geconferert naar Hun goedvinden, en vervolgens door de Ridder-schap, en dan door de Stad een bekwaam voorwerp zoude genomineerd worden, op wien de Capitulen dan zouden moeten confereren.

Alles met onderlinge verbintenis van zulks, *Staatsgewijze, en op Staaten kosten*, tegen een ieder te zullen verdedigen, en belofte van Ridder-schap en Stad om der Capitulen regt nopens de electie der Decanen ook *Staatsgewijze*, en uit hoofde van de Instructie van Aarts-

Her.

Hertog Matthias, generale Unie, en inzonderheid van de laast gesloten particuliere Unie, tegensieder te defenderen. (80)

De meer gezuiverde begrippen in den Godsdienst, begonden nu langs hoe meer veld te winnen.

Dan, Ed: Mog: Heeren! gelijk de beste zaaken ontaardende of misbruikt wordende, ten ergsten verkeeren, en onder allen ijver geen gevaarlijker is, of meer allen toom van reden en redelijke Godsdienst verscheurende, het gebit, om zoo te spreken, op de tanden neemt, dan Godsdienst-ijver zonder verstand, zoo ontstonden er uit oorzaak van dien, veele ongeregelde en oproerige beweegingen, zoo overal elders, als in deeze Stad.

De gemoederen en harten die gemeenlijk zonder onderscheid van Religie tegens die Spanjaarts gestierd waren, en alle wenschten voor die vrijheid van 't Vaderland (81), wierden daar door van elkander verwijderd, men scheen nu noch de vrijheid noch den dwang te kunnen dragen, daar de een alles hebben, en de ander alles houden wilde, wierden zij die op 's Lands wel-

(80) Utr: Plaçaath: D: I. p: 114.

(81) Van Reid, Hist. B: 2. p: 35.

welzijn uit, der billijkheid gehoor gaven, en van gematigdheid spraken, verdagt gehouden en bijster leelijk uitgekreeten. (82)

Uit deeze bron van onderlinge afkeerigheid, ontstondt op den 10. Junij des jaars 1579. een groot rumoer ende oproer alhier, men viel andermaal aan het beeldstormen (83), en het was niet dan met veel moeite dat er op den 15den een accoord getroffen wierdt tusschen de vijf Ecclesiën, Magistraat, Hopluiden, en die van de gereformeerde Religie, waarbij (om alleen het hier betreklyke te allegeeren) in 't 27ste Articul *de bénéficien, staten en officien* voor beide religien gemeen, en in het 28ste *de vrije opineering* zoo in Staats als Stads regeering zonder onderscheid van Godsdiest wierden vast gesteld. (84)

Dan, gelijk men toen ter tijde wanneer er iets nadadeligs in publieke zaaken voorviel, ontstond veel krytens en scheldens onder de onstuime gemeente hoerde over de regeering, hen beschuldigende, dat zij de Papen de hand boven 't hoofd hielden quo sibi haec subiecta obliuie getest.

(82) Van Reid, loco citato.

(83) Vaderl: Hist: D: 6. p: 183. D: 7. p: 287.

(84) Bor, B: 13. fol: 116. verlo.

hielden (85), zoo was de schandelijke afval des Graven van Rennenberg niet zoo dra bekend geworden, of zommige private personen stoven op den 7 Maart 1580 ter dier Kerken in, daar volgens het verdrag de Roomsc̄e Godsdienst nog geoefend wierdt, alles omverhalende, alles vernielende: Het gerugt deed de Burgerij te wapen spoeden, alles ging 't onderste boven, geen vermaan des Magistraats tot ordentelijk voorstel kon gehoor krijgen; eindelijk ontwerpt men eenige articulen, en eischt zonder uitstel, en met bedreiging van voor de bewilliging niet te zullen vaneen scheiden, derzelver dadelijke effectuering. (86)

Onder deeze articulen, waar in Godsdienstige en Politieke poincten onder een vermengd waren, waren er twee den Capitulen concernerende; men eischte namentlijk *het op houden der vergadering der vijf Capitulen, en dat in de vergadering der Staten of der Bondgenoten voortaan geene Papen meer en zouden Staatsgewijze vergaderen, ten zij Zij alyorens gerenuntieert*

(85) Van Reid, Hist: B: 2. p: 35.

(86) Bor, Boek 14. fol: 189. Hooft, Hist: Boek 16. p: m: 642.

hebben de Roomſche Religie en dependentien van dien.

Een eisch, Ed: Mog: Heeren! waar uit duidelijk blijkt, dat de Instellers van dien eene andere radicale qualiteit in de Capitulen (deeeze toch waren alleen de zoogenaamde Papen, die in de Staatsvergadering en die der Bondgenoten zitting hadden) erkenden, dan die uit hoofde dat zij Papen of Geestelijken waren, konden proflueren.

De Raad op het eerste Articul declinatoir, en op het tweede dilatoir geantwoord, en in de meeste andere der Eischers zin ingevolgd hebbende, scheidde de meenigte op inductie der Hopluiden, niet zonder moeite, en stelde men alles uit tot 's Prinsen komste.

Hier op begaven de Gedeputeerden der drie Leden van Staat zig naar Amsterdam bij den Prins, daar de Gedeputeerden van de vijf Capitulen op de gemaakte Pacificatien, Uniën, en het solemncel accord des voorleden jaars aandrangen, met asfertie, dat *het zelve van haare zijde nooit was gevioleert, maar volkomenlijk onderhouden, gelijk zij nog te doen bereid waren.*

Verklarende verdens, dat indien men konde doen

doen blijken, dat zijlieden ofte iemand van hen enige correspondentie mette vijanden gehouden hadden, zij wel mogten lijden, dat dezelve met alle rigoureuſheid tot exemplē van anderen daar over wierden gestraft. (87)

De Prins wel bezeffende de rechtmatigheid hunner begeerte, maar inziende hoe oevel de meeste gemeente tegens de Geestelijheid gemoed was, en duchtende derhalven door sterke zuiver artzenij de zondige zucht meer om te roeren dan af te drijven, vond ondienſtig in deezen eenig slotvonnis te vellen. (88)

Zijne Excellentie deedt derhalven op den 31 Maart eene provisionele uitspraak, waarbij de openbare excercitie der Roomsche Religie verboden, dan de oude verdragen omrent de politieke regten der Capitulen bevestigd wierden, en respect ende obedientie aan de Staten, en het geen zij statueeren, ordonneren of beveelen zouden, 't zij eendragtelyk of bij de meeste stemmen naar ouder gewoonte, achtervolgende de *Unie van Utrecht*, aan ieder een ten hoogsten wierden geinjungeert: (89)

Dan

(87) Bor, B: 14. fol: 196. verso.

(88) Hooft, Hist: B: 16. p: 642. Bor, l. c.

(89) Bor, B: 14. fol: 191.

Dan de aangevange troebelen cesfeerden hier mede niet geheel en al , en wierdt einde- lijk op den 18 Junij 1580. alle exercitie der Roomscbe Religie volstrekt verboden , zoo binnen deeze Stad , als naderhand bij de Staten resolutie genomen ter inhibitie van voorsz: Religie-oeffening ten platten Lande. (90)

Dus was dan , Ed: Mog: Heeren ! de REFOR-
MATIE volkommenlijk en geheelijk gevestigd ,
en schoon de Capitulen daar door , voor zoo
verre derzelver Leden nog Geestelijken waren ,
wierden ontzet van alle geestelijke jurisdictie ,
gelijk de overdragt der Temporaliteit Hen had
ontzet van hun invloed als Raden des Bis-
schofs en Leden eener Kerke , waar aan wae-
reldlijk Oppergezag geschonken was , zoo is er
niet alleen geen schijn noch blijk , dat de Ca-
pitulen , die den Paus reeds voor vijand des
Lands hadden verklaard , en waar van eenige
Leden openlijk den hervormden Godsdienst
beleeden , ja ! wier Afgevaardigden deeze be-
sluiten mede hielpen nemen , daar door van
dat regt , en die hoedanigheid , waar door zij
het eerste Lid van Staat uitmaakten , zouden
vervallen zijn , maar is zelfs ruim zes maan-
den

(90) Bor, B: 15. fol: 218. B: 16. fol: 38.

den na het openlijk verbod van alle Roomſche Godsdienſt-oeffening , uitdrukkelijk gestauteerd , dat ten minſten één uit elk Capitul ter Staatsvergadering moest præſent zijn. (91)

Wanneer eindelyk in den volgenden jaare 1581. het getrapt Nederland de kluifters der tijrannij van de vrijgeboore vuisten streek , en den moedwilligen en aanhoudenden Verbreeker der natuurlijke en plegtig gestaafde verbintenisſen tuschen Overheer en Onderzaat , ten spiegel van alle moedwillige misbruikers van wettig gezag , openlijk afzwoer , hadden ook de vijf Capitulen , als eerſte Lid van Staat hun Afgevaardigden onder de generale Staaten , en hielpen ook in deze Provintie na voorgaande beschrijving op den 10 Augustus resolute ren op het verlaten van den Koning van Spanjen , en de casfatie van zijn naam en wa penen.

Gelyk ook ten zelven dage bij de vijf Capitulen vijf zijn gecommitteerd , om nevens drie uit de Ridderſchap , en agt wegens de Stad , eenige poincten te concipieren , waarop zij met zijne Excellentie nopende die Hoge Overheid

(91) Liesveld , Dissertat de Canon: Ultraject: pag: 30.

heid en de dependentien van dien zouden handelen. (92)

Wanneer nu in denzelven jaare op nieuw commotien onder' de Gemeente waren ontstaan, en zijn Excell: Prins Willem den Eersten eenige Gemagtigden herwaarts had afgezonden, is op nieuw verstaan en vastgesteld, dat allen ter Staatsvergadering compareerende, *den Paus en Koning van Spanje als formeele en capitale vijanden 's Lands zouden moeten renuntieren en verzaaken, en dat uit elk Lidmaat van de Staten op de dagelyksche vergadering van dien, niet meer personen zouden compareren als drie, te weeten, drie uit de Geestelijkhed, drie uit de Riddereschap, en drie uit de Stad en Steden.* (93)

Alle convincante bewijzen, dat de vijf Capitulen, wier Leden al in den jaare 1580 van de Clericale tonsuur ontslagen waren (94), en die naar het 15de Articul der Unie van Utrecht reeds toen vrijheid van kleeding en Godsdienst hadden, ten tijde van de Erectie van de Republiek

(92) Schoockius, de Bonis vulgo Eccles: Seft: 3. C: 4. Bor, B: 15. fol: 200. verso.

(93) Schoockius, de Bon: vulgo Eccles: Seft: 3. C: 9. Bor, B: 16. fol: 39.

(94) Origin: Acte, Miss: ex Arch: Cap:

blick door de Unie van Utrecht, of zoo men den grooten Bijnkershoek liever hier in volgen wil (95), ten tijde van de afzweering des Konings van Spanje en ook na de Reformatie, en door publiek gezag alleen vastgestelde Gereformeerde Religie, zijn aangemerkt, als hebbende het regt, en zijnde met de daad in de ongeinterrumpeerde posseſſie, van als eerste Lid van Staat dezer Provintie over 's Lands publieke zaaken te delibereren, en hunne Gecommitteerden ter Staatsvergadering af te zenden.

Bij al het welk nog gevoegd kan worden, dat in den jaare 1619. door de Ed: Mog: Heeren Staten dezer Provintie nog zijn afgedaan alzulke rentebrieven, uit het geleende zilver van den Aarts-Bisschop spruitende, als op den 13. October 1581. gepasfeerd waren, *op ten name van de vijf Capitulen, als den Dom, Oudemunster, St: Peter, St: Jan ende St: Marie, ende onder haare zegelen, mitsgaders onder de zegelen van Fonkheere Frederik Uiten Eng, Maarschalk van Abcoude, ende Floris van den Bongart, Heere van Ruweel, van wegen de Ridderſchap, en ook van Burgemeesteren, Schepenen en Raden der Stad Utrecht zoo over haar zelven, als over die Steden*

van

(95) Bijnkershoek, Quæſt: juris publ: part: 2. cap: 1.

van Amersfoort, Reenen, Wijck ende Montfoort
representende 't samen dië drie Staten van den
Landen van Utrecht. (96)

Tot hier toe, Ed: Mog: Heeren ! was het
der woeste verbitterdheid, en op gelegenheid
en voorwendsel loerende afgunst mislukt, de
Capitulen uit het bezit der uitoeffening hun-
ner regten uittestoten ; dan, had de tijding
des afvals van den Grave van Rennenberg in
den jaare 1580. de gementioneerde tumultueu-
se beweegingen veroorzaakt, zoo gebeurde
het, dat toen op den 22. Maart des jaars 1582.
de tijding van den toeleg op 's Prinsen leven,
en de gevaarlijkheid zijner kwetsuur herwaart
överfloeg, dezelve de Gemeente zoo ontstelde en
beroerde, Hen latende vastelijk voorstaan, dat zulks
door die Spaangjaarden, Malcontenten ende Gees-
telijke personen gepractiseert was, dat zij dreigden
daar door van dien avond sommige van dte Geeste-
lijken uit ter Stad te willen leiden, ofte ander-
zins te grieven aan haare personen en goede-
ren. (97)

Dit nogtans wierdt ter beede des Magistraats
opgehouden, dan des anderen daags compa-
reer-

(96) Bor, B: 10, fol: 215. verso.

(97) Utr: Placaatb: D: I. p: 183. in fine.

reerden de agt Hopluiden, die zig met elijke Poorters de zorg aannamen van de zaaken in dit Oordt tot bondiger orde te brengen (98), voor de Magistraat, overleverende zekere remonstrantie, en urgerende en hard aanhoudende om dezelve ge-effectueert te hebben. (99)

Schoon er nu, 't zij onder Geestelijken of Waereldijken, mogelijk niemand hier te Utrecht was, die de smeiders des aanlags op 's Prinsen leven ooit had gezien, gesproken, of hooren noemen, het moest echter op de zoo genaamde Geestelijkheid nederkommen, en het eerste Articul dat ge-eischt wierdt, was, dat de Heeren Magistraten de hand daar aan zouden willen houden dat de derden Staat, (zij meenen den eersten) te weeten de Geestelijkheid, de facto zou worden gecasseert. (100)

Hier wierdt dan den Magistraat geen tijd van beraad, den Capitulen geene verdeediging, der Ridderschap geene stem vergund, maar om dat in andere Provintien, als Brabant, Holland, Vriesland en meer andere plaatzen zulks gedaan was (101), moest zulks, of de zaken

(98) Hooft, Hist: B: 19. p: 757.

(99) Utr: Placaatb: D: I: p: 184.

(100) Bor, B: 17. fol: 19.

(101) Bor, I: c:

gelijk stonden of niet, of het daar wel of kwa-
lijk gedaan waare (102), of de Magistraat
daar toe regt of magt had dan niet, het moest,
en wel *de facto* geschieden.

De Magistraat derhalven *erduchtende* de Ge-
meente (103), en om het meeste kwaad, te wee-
ten bloedstortinge, met het minste, te weeten de
voorsz: casfatie, te verhoeden, heeft dezelve
goedgevonden en geresolveerd, dat de eerste
(104) Staat, die men heet de Geestelijkheid, bij
provisie gecasseert ende uit de Staten blijven zou-
de, zoo 't zelve nodig bevonden worde, omme vor-
dere inconvenienten ende zwarigheden, die anders
van de Gemeente te verwachten zouden staan, te
eyiteeren ende voorcomen. (104)

Met deeze Apostille waren zij voor dien tijd
gepaait, maar alzoo deeze zaak nog veele zwarig-
heden in hadde, en dat men de Geestelijkheid alzoo
van haar regt niet en konde priveren (105), en
die Ridderschap en kleine Steden aan die Resolu-
tie geen hand willende houden (106), zoo wierd

(102) P: Paulus, verkl: der Unie, D: 2. p: 258.

(103) Hooft, l: c: *de regt der Unie*

(104) Utr: Placaatb: D: I. p: 182.

(105) Bor, l: c:

(106) Utr: Placaatb: l: c:

er eene Instructie ontworpen, en eenige Heeren aan den Prins, die in den jaare 1580 daar inne al zwarigheid gemaakt had, en zulks niet had willen toestaan (107), gezonden, om dezelve bij zijne Excellentie te defenderen.

Den Capitulen was ondertusschen deeze resolutie geinsinueerd, ten einde de Collegien moeten weeten, waarna Hen te reguleeren. (108)

De zaaken dus staande, waren de delibera-tien der Staten in eene gevaarlijke tijdsomstandigheid, de vijand was namelijk in de Veluwe gevallen, geschorst, en 's Lands zaken kon-den, daar het gevaar niet verre af was, niet bestuurd, niet verzorgd worden; weshalven de Landraad voor verloop duchtende, zijne tuschenkomst aanbood, ter provisionele bij-legging der verschillen, in deeze zaak tus-schen de Ridderschap en Steden, en de Stad ge-reezen.

Hier op bij de Stad geresolveerd zijnde: *bij den Rade gehoort die presentatie van de Gedepu-teerde van mijn Heeren van die Lant-Raad, heeft geresolveert, dat men, overmids de dagelyksche be-soigne van de Staten cesseert, deur de Questie on-*

(107) Bor, l: c:

(108) Utr: Placaatb: D: I. p: 182.

der de Staten verrezen an mijn Heereh van den
Lant-Raat alhier versoucken zal, dat hun gelieven
wille die van de Ridder-schap en Steeden's Lands
van Utrecht eerstdaichs te verscriven, omme mit
malkanderen te avijseeren, en vinden een voet,
dair op de dagelijke vergaderinge van de Staten
vreder aangeheven en gecontinueert zal mogen wor-
den. (109)

„ De Landraad dan bij voorgaand verzoek
„ bij Hun gedaan, Ridder-schap en Steden
„ Staatsgewijze beschreeven, de inconvenien-
„ ten der regeeringloosheid ernstelijk gere-
„ monstreerd, het antwoord gehoord, en de
„ hinc inde voorgeslagen middelen van ac-
„ coord verstaan, en rijpelijk op de zaak ge-
„ let hebbende, ook zeer instantelijk verzogt
„ zijnde om een voet te willen ramen, waar
„ meede Partijen contentement nemende op
„ de Poincten en Articulen den 18 Aprilis,
„ de noodzakelijke defensie des Vaderlands be-
„ treffende, door den Landraad voorgesteld,
„ provisioneel zou kunnen werden geresol-
„ veert, hebben *Hen luiden wel willen voorhou-*
„ *den de poincten, op dewelke zij Hen laten be-*
„ *dunken, dat men Staatsgewijze ende ordina-*
„ *rie*

(109) Idem, D: I. p: 182.

, rie zoude mogen besoigneren, ende dit zonder
, niemands præjudicie ende bij provisie enz. (110)

Uit alle welke termen ten duidelijksten blijkt,
dat die van den Landraad noch als Regters,
hier toe immers waren zij volgens hunne Com-
missie niet bevoegd (111), noch als Arbiters,
dit was Hun niet gevergd, en zoude naar de
denkwijf dier tijd den Prins te kort gedaan
geweest zijn, maar als enkele goede mannen,
en ter verhindering van de stilstand der Staats-
besoignes hebben gefungeert, raadgevende en
middelender wijze: Gelijk zij ook van de moeij-
ten die hun belieft had in desen te nemen, met
presentatie van 't zelve wederom dienstelijk te ver-
schulden ende erkennen, door den Raad, en ook
door de Ridderschap zijn bedankt. (112)

De Raad resloveerde er ook als zodanig op,
denzelven beraamden voet aannemende bij pro-
visie en blijvende de casafie in waarde. (113)

En de Ridderschap die schikking ook ag-
greerende, ging de Raad tot de gestipuleerde
nominatie over. (114)

Als
A (110) Idem, D: I. p: 184.

(111) Utr: Placaatb: D: I. p: 72 en 73.

(112) Idem, D: I. p: 185.

(113) Idem, D: I. p: 184.

(114) Utr: Placaatb: I: c:

Als men nu, Ed: Mog: Heeren! met in 't oog houding der dringende omstandigheden, den aandagt op deeze ontworpen schikking des Landraads vestigt, zal daar in, in de eerste plaats doorstralen de manifeste erkenning van der Capitulen regten.

En zulks veelzins, *eerstelijk*, door de Repræsentanten van het derde Lid (zoo noemen het de Hopluiden) voortestellen, *als moetende genomineert ende geëligeert worden uit het corpus der vijf Collegien* (115), (die tot hier toe ter vergadering hadden gecommitteert.)

Ten tweeden, door dezelve als een Lid op zig zelven te doen vergaderen en besoigneren (116), (gelijk de Capitulen tot hier toe in hunne bijzondere vergaderingen over 's Lands zaken hadden gebevoigneert.)

Ten derden, door vast te stellen, dat de resolutien door die uit de Capitulen geëligeerde personen genomen, ten eeuwigen dagen zouden worden gehouden, en hun effect forteren, ook zoo bundig zijn, gelijk of die bij de vijf Collegien Capitulariter vergaderd naar ouder gewoonte waren geresol-

(115) Idem, D: I. p: 184. Uitspr: van den Landraad, Art: 2.

(116) Uitspraak, Art: 5.

solveert en ingebragt, en wel zoo, dat, (gelijk oudtijds van de resolutien Capitulariter genomen had plaats gehad) die van de voorfz: Collegien gehouden zouden zijn die naar te komen zoo wel in 't point van contributie, deeze toch eischte de presente nood, als anderzins. (117)

Waarom zij ook ten vierden verftonden, (en dat zonder zig met de onderscheide benoeming van eerste of derde Lid op te houden) dat die Geëligeerden zouden representeren het derde en eerste Lid van Staat, en in de vergadering der Staten hen in het stemmen dragen als te voren is geschied. (118)

Dan, Ed: Mog: Heeren! hoe hadden toch de Gedeputeerden der Capitulen tot hier toe gestemd, immers de *Eersten*, en hoe hebben de Heeren Geëligeerden naderhand altoos gestemd? immers ook de *eersten*, zoo hebben zij dan gestemd, en stemmen nog, volgens dit articul, de *Eersten*, als *Repræsentanten van de vijf Capitulen*.

Was het immers, Ed: Mog: Heeren! in de gedagten van den Landraad opgekomen, om de Capitulen ter zijde schuivende, een nieuw,
een

(117) Idem, Art. 6.

(118) Idem, Art: 5. in fine.

een ander Lid te introduceren, waar toe moesten de personen juist uit het *Corpus der vijf Capitulen* geëligeert worden? waar toe dan uitdrukkelijk gezegd, dat die Geëligeerden het derde en eerste Lid van Staat, (ieder kon het noemen zoo hij goedvondt) representeren zouden; en hoe kon aan eene vergadering, die nooit gestemd had, nooit bestaan gehad had, geinungeerd worden om in het stemmen zig te gedragen als te voren is geschied? en waarom moesten deezen dan, die nieuwlings ingesteld waren, de eersten en voor de twee andere Leden stemmen? Eindelijk! waar toe dat kragtig verband der Capitulen aan de resolutien dier Geëligeerden? dan om dat zij als Plaatsbekleeders derzelven in de toestemming, zoo in de contributien als andersins, moesten worden aangemerkt.

Het tweede, dat in het ontwerp des Landraads in 't oog valt, is de zorge, om de Hopliden, en hunne meedestanders, ten opzijten van het gevaar, dat zij zig van de overhelling van zommige Leden der Capitulen bedunkten lieten, als ook van 't nadeel eener al te groote divulgeering der Staatszaken, in den oorlog, gerust te stellen, en hier door de Leden der Capitulen voor geweld aan lijf en goed te conserveren.

Hier

Hier toe, dat de te eligeeren personen zouden moeten zijn goede vertrouwde Patriotten, ook van de Gereformeerde Religie ofte dezelve toege- daan, hier toe, de vereischte renuntiatie van het Pausdom en van allen Eed en Plicht aan het zelve, of aan den Koning van Spanje ofte iemand van zynen wegen; en hier toe de bepaling, dat de Capitulen niet dan over hunne bijzondere goederen en belangens Capitulariter zouden mogen delibereren, en dat de te eligeren niet gehouden zouden zijn of vermogen de poincten en artikelen waarop beschrijving was gedaan of hunne resolutien den Capitulairen der Collegien te communiceren of releveren. (119)

Ook schijnen H: Ed: Mog: , ter tempering van den haat op al wat Geestelijkheid genoemd wierdt, en als met overwijzing op der Capitulen waereldelijk radicaal, van Dezelen te spreken, als van *die men Geestelijken plag te noemen*, Dezelen dan ook in de Staats besoignes voorstellende, als zullende geacht en gerespecteerd worden gedurende de besoignes, tot dezelen wierden Zij toch voor zoo verre Zij uit een Lid van Staat gekoren wierden geadmitteerd, niet als Geestelijke maar als *Waereldijke*

(119) Uitspraak, Art: 2, 3, 4, en 5.

ke personen. Op dat ook de Ridderchap van geene te groote influentie op deeze Gekoorenen bij de Magistraat zoude te vreezen hebben, & vice versa, zoo proponeerden Zij de nominatie voor de Stad, en de Electie voor Ridderchap en Steden, die dus allen zorgen konden, dat geen Paaps of Spaanschgezinden zouden genomineerd of geëligeerd worden.

Om eindelijk de incontestabele en tot hier toe ongevioleerde regten der Capitulen in dezen uitdrukkelijk te reserveeren, en de possibiliteit ter herstelling in de volkomene uitoefening van dien aan te toonen en open te houden, zoo stelden Zij alles voor, zonder *ijmans præjudicie, bij provisie, tot dat het voorsz: different ten principale bij Z: Excellentie zal wezen gedecideerd, ofte anders daar inne gedisponeerd* (120).

Hoe zeer nu, Ed: Mog: Heeren! deeze schikkingen des Landraads, daar er volgens het zeggen van Stads Raad: *bloedstorting te vreezen was*, en daar *een minder kwaad*, (het was en bleef dan een kwaad) *te weten de voorsz: casfatie*, dat groter kwaad verhoeden moest, hoe zeer die schikkingen, de merken van wijze tempering naar den aart des tijds en toedragt

van

(120) Uitspraak des Landraads, inleiding.

van zaaken, en der persuasie van den Landraad omtrent der Capitulen regten op 't voorhoofd droegen, Zij wierden bij de Stad aangenomen alleen bij provisie en blijvende de Casatie in weerden (121).

Om deeze dan waare het mogelijk te bewerken, en eene geheele verandering in de wijze van Regeering te weeg te brengen, benoemde de Raad, den 17 April, eene Commisie naar Zijn Excellentie.

Dan deeze Vorst, hier niet toe kunnende verstaan, en nader willende zien wat er in deeze zaak te doen ware, zondt bij handen van den Heere Ausonius van Galama, Proost van Noorthuijzen, op den 7 Junij 1582. eenē Missive aan de vijf Capitulen, Hun kennis ghevende dat Hij aan de Ridderschap en Stad geschreeven hadt, ten einde Zij tegen den laatsten dier maand Gecommitteerden, met volle magt in deeze zaak, tot Hem naar Antwerpen zouden zenden, verzoekende den Capitulen dit insgelyks te doen, en Hen verzeekerende, dat Hij niet nalaaten zoude Hen Luiden altijd alle goede bevordering en vriendschap in alles zoo veel Hem mogelijk te doen, zoo als Zij uit den bovengenoemden

(121) Placaatb: ut supra.

den Galama, brenger des briefs breder zouden verstaan (122).

De Raad benoemde dan op den 24 Junij eene Commissie om te reizen naar Z: Excell: met eene instructie, strekkende om voorsz: casfatie bij Z: Excell: te defendeeren op de be-roerten, nood, en anderen, thans geen wederleg vereischende middelen, en dat onder voorflag van reservatie van der Capitulen goederen, schoon op eenen vrij lossen voet, en met aanbieding van de Leden van dien, beroepbaar te verklaaren onder de Ridderfchap zoo Edelen, onder de Magistraten zoo Burgers waren, (123) begeerende zeer ootmoediglijk dat Zijn F: Genade gelieven wilde 't zelve voor goed aan te zien. Netelig was deeze zaak voor Prins Willem: aan de eene zijde had Hij door Zijne weigering in 1580. (124) al getoond, dat Hij der Capitulen regten als gegrond erkende: aan den anderen kant wist Hij maar al te wel, wat er van heethoofdige drijvers te wagten waare, en hoe ligt ook hier in Utrecht (daar een toevallig ter preek gaan bij den Pastoraalen Her- vor-

(122) Brief van Willem den Isten Mſſ: ex Archivis Cap:

(123) Placaatb: D: I. p: 184.

(124) Bor, B: 17. fol: 19. verso.

vormer Hubertus Duijfhuijs, zoo euvel genomen was) (125) Hem iets ten kwaade geduidt wierdt, ook had de ondervinding Hem geleerd, dat als Hij zeide: *dat men te ontijde en niet onordening niets en behoorde te veranderen, en dat men bezwoorne verbonden houden moest, en dat God een rijand van Meineedigen was*; Hij dan bloot standt, om openlijk voor een man, die noch God noch Religie had, uitgekreten te worden (126).

Er was dan geen minder reden om te vreezen dan in 1580. dat *Hij het willende verbeteren niet verergeren mogt*. (127)

Echter verre van daar, dat Hij de boven- genoemde cassatie zoude hebben toegestemt, maar even als de Landraad den tijd in acht neemende, verklaarde en ordonneerde hij bij Zijne acte van 14 Julij 1582. dat *Partijen hun zullen regten en nakomen de poincten en articulen dien aangaande bij dien van den Landraad over de Maase geraampt, en goedgevonden binnen Utrecht, den 4 April lestleeden, dewelke Z: Excelt: in alle heu.*

(125) Bor. B: 21. fol. 111.

(126) Leven van Willem de Isten D: 1. p: 209. Reid Histor. B: 2. p: 39.

(127) Bor. B: 14. fol: 190. verso.

heure inhouden alzulks mits dezen is confirmeereit-de. Ende DIT ALLES BIJ PROVISIE , ende tot dat bij de generale constitutie op de ordre en administratie van de Zaake en Regeeringe van den Lande voorsz. anders geordonneerd zal zijn, bij advijs der geenen die des toebehoren zal (128).

Het blijkt dan , Ed: Mog: Heeren! dat noch Prins Willem de eerste , noch de Landraad , noch de Raad deezer Stad , in eenige andere opinie verfeerden , dan dat het eerste Lid van Staat deezer Provintie in de vijf Capitulen in weezen bleef , en alleenlijk bij provisie door agt Leden , uit hun Corpus geëligeerd , zoude worden gerepresenteerd , zijnde ook in acht genomen , dat er uit elk Capitul één of meer daar onder gevonden wierden.

Niet lang echter duurde de rust , en het bleek hoe langs hoe meer dat het der Capitulen goederen waren die sommigen , andere opruiende , in het oog staaken.

Want toen de Grave van Lijcester , door de in Staatkunde doorsleepene Elisabeth Konin-ginne van Engeland herwaards gezonden , en die de onderhouding van alle regten en privilegiën , zoo in 't generaal als in 't particulier be-

bezooren had, onder het mom-aanzicht van bijzonderen ijver voor den Hervormden Godsdienst, de gemoederen beguichelde, en de hand naar onbepaalde magt zoo greetig als geveinsd uitstak, moesten de Capitulen op nieuws ten doel strekken van blinden ijver, snoede hebzugt, en onregtvaardig geweld.

Er groeide namelijk in 1586. eene andere mui-terij tegen de Geestelijken (129) en het ging te Utrecht het onderste boven door den wantemper der Regeering en 't hollen der borger Hopluiden, Die zelfs de personen gekoren om de plaats der Geestelijkhed in beleidung van Landzaaken te bekleeden niet langer gedogen wilden (130).

Men deedt weer verzoek aan dezer Stads Raad, en deeze, 't zij willens of onwillens, gong tot de dadelijke casfatie en verbod aan Heeren Geëligeerden om ter vergadering te verschijnen over,

De Ridder-schap en Edelen, verstaande dit niet in de magt der Stad te weezen, protesteerden van nulliteit, (131) en dit euvel bedrijf, om den eersten Staat uit het bewind te schuppen, verwekte zulk

een

(129) Bor, B: 22. fol: 2, 3.

(130) Hooft, B: 25. pagt 203.

(131) Bor, B: 22. fol: 2, 3.

een geroep door de vereenigde Landschappen, (132) dat de Staten Generaal zig der zaken aantrokken; bezendende den Stadhouder Grave van Nieuwenaar expresselijc, en Hem verzoekende, zoo veel te doen, dat het verrigte en geattendeerde tegens de Regten en Privilegien wierdt gerepareerd en gerestitueerd.

Deeze dan zogt de zaak te bemiddelen, toonde de redenen waarom Hij in 't affstellen van een Lid van Staat door een ander, zelfs tegens wil van een derden, en strijdig tegen verbonden en contracten, ook tegen zijne Instructie en Eed, niet kon instemmen (133):

Maar en borgter Hopluiden, schoon de zaak op den Raad schuivende daar zij 't nu meeds eens waaren, en Magistraat, bleeven bij hunne intētie volharden.

Toen zag men eene vergadering van Staten waar bij de Stad weigerde te compareeren; toen ook ontzag Burgemeester Prouninck (genaamd Deventer) zig niet van met eenige Hopluiden, geweldige handen aan de Secretarij der Staten te slaan.

Voorts zag men de twee Leden, verbonden te-

(132) Hooft, l: c: Missive I. pag: 4.

(133) Placaatb: D: I. pag: 187. Bor, Hooft, l: c:

tegen de Stad, de Staatsvergadering verleggen naar 't Huis te Duursteede, en de Lijcesteriaansche Magistraat een gezandschap naar Engeland afzenden, bekleed bij Mr. Philips Rate-ler en den Predikant Harmen Modet, in welker Instructie het gevoelen van zoo hevige partijen der Capitulen, veel attentie meriteert, luidende aldus; *Na de behoorlijke gebiedenis van wegens de Stad Utrecht en der Steden, zouden zij aan de Koninginne en Lijcester vertoonen: Dat die Staten van de Provintie van Utrecht tot nog toe hadden bestaan in diederhande perzonnen, ALS IN DE CANONIKEN VAN DE VIJF COLLEGIALE KERKEN DER STAD UTRECHT VOOR HET EERSTE LID, in den Adeldom des Stichts uit zekere Riddermatige Geflagten voor het tweede, en de Gedeputeerden uit de Magistraat der Stad en Steden voor het derde.*

Dat in 1582. een provisoneel accoord bij den Landraad getroffen was, volgens welke niet de geheele vijf Collegien maar alleen zekere personen, bij de Stad te noemen, in haare plaatse op der Staten vergadering zouden verschijnen. (134) Een vertoog, waar in Decanen en Capitulairen buiten den listigen en dubbelzinnigen draai,

om-

(134) Bor, B: 22. fol: 6. v. 2. l. 2

omtrent het noemen der personen bij de Stad, gaarne acquiesceeren willen.

De Raad der Stad eindelijk, door te bevroe- den dat haare brieven bij den regeerenden Raad, waar aan zij op nieuws ter haarer zuivering geschreeven hadden, in plaatse van trek afkeer baarden, (135) en ziende het alléén niet uittehou den, ook den wijt alles euvels vreezende, be- kvoelde wat, en nijgende tot dadinge liet zij zig op den 23 van Sprokkelmaand, genoegen met ver- zamen der drie Staten, gelijk ouwlinks, bij man- nier van voorziening, onder zeekere voorwaarden geraamt, wel tot voordeel der Stad, bij bemid- deling des Graven van Neiuenaar, (136) en vol- gens welke Zijne Genade als Stadhouder in plaats der vorige zeven, vijf Geëligeerden kiezen zou uit ieder Collegie één, die het eerste *Lid* ver- beelden zouden (137).

Welk provisioneel accord echter niet zeer lang geduurd heeft, also het accord van 1582. (vol- gens resolutie der Staten van 19 Oct: 1588.) (138) weder gevuld werdt, (139) waar meede

(135) Hooft, Hist: B: 25. pag: 213.

(136) Hooft, l: c:

(137) Tegenw: staat van Utrecht D: I. p: 169.

(138) Placaatb: D: I. p: 188.

(139) Bor, B: 22. fol: 13. verfo,

de eendragt tuschen de drie Leeden van Staat eenigzins hersteld was (140).

De Goederen der Capitulen moesten echter aanhouden: tegens geregtelijke aantuiging zoo der Capitulen, als van den Raad van Staate zelve, verkogt men de Oudmunster Kerk tot afbraak. (140) Specimina et Historia 16. Jarum

En hoewel dit tegens Lijcesters uitspraak streedt, was Burgemeester Prouninck wel zoo zeker van zijne gunst, dat hij, tegens die hem des vermaanden, wel zeggen durfde, *men vergeeft geen zonden voor dat zij bedreeven zijn* (141).

Dit alles echter was wel te verwachten van zodanige verdwaasde en den Nederlandschen naam onwaardige, die niet alleen op eens anders vrij- en Geregtigheden geen acht sloegen, maar hunne eigene Privilegien en Vrijheid zoo veel hadden, dat en Magistraaten en Burgers een acte maakten, tekenden en bevestigden, *om de volstrekte oppermagt na believe en discrete, zonder eenige conditie of limitatie, behoudens de ware Christelijke religie en privilegien mits dat dezelve en haar Majesteits autoriteit daar bij ongequest blijve, aan der Engelschen* Specimina et Historia 16. Jarum

Ko-

(140) Vaderl: Hist: B: 30. p: 192.

(141) Bor, B: 23. fol: 74.

Koninginne en Lijcester op te dragen (142).

Het was dan wel, gelijk de Ed: Mog: Heeren Staaten deezer Provintie, dit geweld aan der Capitulen goederen, door 't schenken der St. Paulus Kerke aan het Capitul van Oudmunster, reparerende, in 1595. zeggen: gepleegd, bij Turbulente regeeringe (143).

Schoon

(142) Bor, B: 21, fol: 31. Reid, B: 4. p: 155. Vaderl: Hist: D: 8. p: 160, & *seqq.*

(143) Origineel Diploma Mss: ex Archivis Cap:

Aanmerkelijk zijn ook de redenen bij een man, waar op het Sticht met reden roem draagt, en wiens gedrag in die tijden, ook den lof zijner vijanden heeft wechgedraagen, bij 's Lands waaren voorspraak Oldenbarneveld, aan Lijcester, op zynen eisch van aanwijzing in wat zaken de Staaten verftonden, dat de achtbaarheid der Regeeringe binnen Utrecht niet was gemaintineert maar wechgenomen, te gemoed gevoerd:

142. 143. 144. 145. 146. 147. 148. 149. 150. 151.

Elk weet Doorluchtigste Vorst, en 't wijst zich van zelf, dat alle zaaken, betreffende 't gemeene Landt van Utrecht, behoorcn gehandelt te worden bij de drie Staaten van 't gewest; naamelijk, de Geestelijkhiet, bestaande nu meest alle uit luiden van den gezuiverden Godsdienst; de Ridderschap en Eedelen, de Burghermeesters en Vroedschappen der Steeden. En elk weet hoe althans de Burger-Hopluiden, een Predikant Modet, en hunne aanhangrs, smijtende alle orde, voorrechten, en vrijdoomen omverre, ten hooghsten bewinde zijn ingebrooken. Deezen hebben het instellen van 't schrift, noopende d' opperheerschappij; deeze

Schoon nu deeze luiden eerlang den klem der regeering kwijttraakten, bleeven nogtans de zaden van diergelijke denkenswijze eenigemaate overig, en kan men zig nauwlijks een denkbeeld vormen, van zodanig een geest van oproer als door aanhitting van eenigen, die naar hun inzien te lang van het bewind verstoken wierden, in den jare 1609 en 1610 wierdt aangerigt.

De Burgerij door valsche voorwendsels in 't harnas gejaagd, door eenige Gecommitteerden de Magistraat geweldadiglijk van hunne eerestoelen doende opstaan; Gecommitteerden die zig zelven toen in 't bewind drongen; onderhandelingen met de Staten, Generale Staten, en Prins Maurits; weigering van samensemminge met de andere Leden tot submisie des geschils; Een door de troepen van den Staat berende Stad; ééne toen schoorvoetend geaccordeerde submissie; herstelling der wettige Regeering; uitspraak van den Raad

van
Dezeze het ooverleeveren van 't zelve aan Uwe Doorluchtigheid, doorgedreeven: en 't volle gezach over een zaak van 't aldergrootste gewicht aan zich getoogen: daar zij, wetteliker wijze, niet vermogen de hand eens aan slofje van Staat te slaan. Hoofdy B: 24. pag: 195. Bor, B: 21. fol: 61. verso.

van Staaten; opgevolgde moord ademende conspiratien en straffen der Samenzweerders, zijn de verbaazende toneelen die deeze Stad gedurende twee jaren opleeverde (144).

Ook wierden er de Capitulen in betrokken, zijnde er *bij de Borgeren en Inwoonderen* zekere pointen en articulen voorgesteld, die *Zij tegen d'Heeren Staten van den Lande van Utrecht* pretendeerden en dadelijk insteerden toegestaan te worden (145).

Er was toch in zeker boekske van wegen *de Regeerders der Stad Utrecht in 1610.* uitgegeeven, en genaamd kort vertoog van 't geen onlangs binnen Utrecht is gepasfeerd, geallegeert en geklaagd, dat: *also van oude tijden de Stad Steeden en Landen van Utrecht geregeerd zijn geweest bij drie Leden, reprenteerende de Staten van denzelven Landen, als te weeten de GEESTELIJK-HEEDEN (NU GENOEMD DE GEELIGEERDEN.) Het Ridder-schap, deeze Stad van Utrecht met andere Steeden WEEZENDE DRIE BIJZONDERE EN ONVERMENGELDE LEDEN; Zij nogtans bij de twee*

(144) E: van Meteren, ad annum 1609, f: m: 956. & seqq. Vaderl: Hist: D: 10. B: 37. p: 25. & seqq. van den Sande, Nederl: gesch: B: 5. p: 57.

(145) Utr: Placaatb: D: 1. p: 190.

twee andere Leden zeer waren verkort en onderdrukt, onder anderen niet hebbende kunnen obtineren, dat eenige augmentatie en verandering in de twee andere Leden, waar van het eerste, ook vanouds veranderlijk en de Gecommitteerde personen revocabel waren, wierde gedaan (146).

Op dit point nu van de verzogte augmentatie uitspraak doende, zoo hebben de Gedeputeerden van den Raad van Staaten als arbiters verstaan: Eerst wat belangt de Geëligeerden van de respective vijf Collegien der Stad Utrecht, respresenteerende het eerste Lid, dat ALS NOG BIJ PROVISIE, in conformité van de uitspraak bij de regeering van den Landraad in 't jaar 1582. den 4 April gedaan, de Stad Utrecht zal nomineeren eenig meerder getal van wel gequalificeerde personen wezende gekend, voor goede, getrouwe Patriotten van de Gereformeerde Religie, vreedzamig en niet factieus, om daar uijt bij de Ridderschap en Steden Geëligeerd en bij Zijn Excell: geapprobeerd te worden, drie of vier personen tot augmentatie van het getal van het voorfsz: eerste Lid, en dat dezelve als tot nog toe zullen permanent zijn (147).

Het

(146) Deductie, Mss: ex Archivis Cap: en voorsz: boekje gedrukt te Utrecht bij H: Borculo.

(147) Placaath: D: 1. pag: 191.

Het was dan eigenlijk op de toen verzogt wordende *augmentatie van drie of vier personen in de Geëligeerden van de vijf Collegien representerende het eerste Lid*, en niet over der Capitulen origineel regt, dat bij de Raad van Staaten wierdt gedeicideerd, terwijl echter den begunstigers van den Prins, die zelfs gewilt hadden dat Z: Excell: van den Eed aan den Lande gedaan zoude ontslagen worden, (148) het genoegen gegeven wierdt van de approbatie aan Z: Excell: te zien opdragen, (schoon het aan Decanen en Capitulairen niet gebleken is, dat hier omtrent was gecompromitteerd,) en aan de andere zijde den eersten Burgemeesterlijken stoel aan de Ridderfschap, alles echter *als nog bij provisie*, wierdt toegekend.

Toen nu de vlam der twist over Religie en Staatsgeschillen na lang smeulens in den jare 1618. ten dake uitsloeg, en deeze Republiek in deszelfs edelste deelen wierdt aangetast, verzuimde die Vorst niet, van de zoo gunstige gelegenheid tot uitbreidings zijns gezags gebruik te maken.

Want volgens eene resolutie der Staten Generaal, zonder appui der Gecomm: van Holland

(148) Vaderl: Hist: D: 9. B: 37. p: 25. tot 33.

land en in 't afzijn van die van deeze Provintie genomen, (149) met eenige Heeren herwaard vertrokken zijnde, ontwapende Hij, in eene Souveraine Provintie, (150) daar toe gebruikende het Guarnizoen der Stad, en ook andere benden hebbende doep inrukken, (151) dat Krijgsvolk, het geen de Souverainen der Provintie hadden genomen in hunnen Eed, en zulks buiten kennis, veel meer toestemming van H: Ed: Mog: ja ! zonder dat de voorsz: Commissie der H: M: Heeren Staten Generaal bij H: Ed: Mog: was erkend, en zelfs verre excedeerende die Commissie zelve bij de Staten Generaal verleend. (152)

De

(149) Vaderl: Hist: D: 10. B: 38. p: 218.

(150) H: de Groot, Apologie C: 1. passim & C: 10. pag: m: 113. Resoi: der Staten van Utrecht, 17 Sept: 1617. ibid:

(151) Verbaal en rapport van 't gebesoigneerde ende gepasseerde bij Zijn Excellentie als de Heeren Gecommitteerde van de Hoge Mogende Heeren Staten Generaal binne Utrecht, van den xxvste Julii totten xiide Augusti 1618. st. novo. Gerapporteert bij monde den 16. Augusti (1618) en den 22. deszelven maents schriftelijk overgegeven, bij ons ondergeschreven Gijsbertus van den Boetzelaar, Ns. Voocht, Adr. van Manmaker, I: Scotte, G: Vrijheere tot Swartzenburg, Volcker Sloet, Js. Gockinga. Mff.

(152) Vaderl: Hist: D: 10. B: 38. p: 218, en 226. Verbaal en rapport enz: Mff:

De meeste Leden der Regeeringe hier op de Stad verlaten hebbende, (153) viel het niet moeielijk bij raade Zijner af hangelingen alles naar zijn en hunnen zin te plooien, en dankzegging daar en boven te verwerven. (154) Zijn Excell: verscheen des met de Heeren Hun Hoog Mog: Gecommitteerden op den 3den Aug: in de Vroedschap deezer Stad, daar, naar 't verhaal der goedkeuring van de Staten Generaal op het verrigte, van eene verderē last omme voorts te doen wat tot meeste rust en welstand van de Provintie van Utrecht zoude weezen opening gedaan, en bij Z: Excell: en Heeren Hun Hoog Mog: Gecommitteerden verklaardt wierdt alles te willen bij brengen wat tot meeste rust, vrede en eenigheid van de Provintie, niet alleen NB. voor een kleijne tijd alleen, maar voor altijd zoude mogen dienstig zijn; strekkende dus H: H: Mog: Commisie tot een voor altijd uit. (155)

Op deeze leuze nu wierdt door den Burgemeester van de Pol verklaard dat: *alzo tot noch toe alle onheijlen in Utrecht waren ontstaen, door dien*

(153) Vaderl: Hist: D: 10. B: 38. p: 231.

(154) Verb: en rapport ut supra.

(155) Ibid: ut supra.

dien die ordre van Regeringe niet wel was bestelt, H: E: Achtb. hadden gemaakt zeker CONCEPT, waar bij die Stad voortaan befer zoude kunnen worden geregeerd, doende 't zelve Concept door den Advocaat Sarxerius voorleezen, waar op het na omvraje unanimiter wierdt geaprobeerdt.

Dit Concept nu van die verandering van die regeering der Stad Utrecht, was daags te voren, den 2 Aug:, des nanoens tusschen vijf ende ses uren, door den Heer Burgemeester van de Pol en nog twee andere Heeren aan de Heeren H: H: Mog: Gecommitteerden (Z: Excell: had er mogelijk vroegere kennis van) gecommuniceerd, maar de verzogte copij daar van geweigerd, om dat het eerst bij de Mdgijstraat NB, moest geproponeerd en aldaar gearresteerd worden. (156)

Waar uit dan genoegzaam te zien is, hoe de zaken toen alhier gedirigeerd wierden, en dat, de vorm taliter qualiter behouden wordende, de klem der regeeringe bij Z: Excell:, de H: H: M: Gecommitteerden, en dezelve gunstelingen moest gezogt worden.

De invloed ondertusschen van de verandering

(156) Ibid: ut supra.

ring der Stads Regeeringe, volgens dat gemaakte Concept, op de Staats Regeering, deedt eenige difficulteit ontstaan om het zelve ter Staatsvergadering door te dringen.

Wat die Heeren Geëligeerden betreft, die niet geweeken waren, deeze Heeren schijnen geene andere zorg gehad te hebben, dan om hunne personele Qualiteit, stand, en goederen, zoo veel mogelijk te verzeekeren.

Immers toen op denzelven 3 Aug: des nademiddags, ter Staatsvergadering over de gemelde verandering in het bestel der Regeeringe deezer Stad wierdt gebesoigneert, namen zij daar terstond genoegen in, *dan verklaarden eenige zwarigheden te hebben haar in 't particulier raken*. (157)

Waar op Zij des anderen daags schriftelijk aan Z: Excell: en de Hn: H: H: Mog: Gecomm:, onder anderen deduceerden, *dat het kennelijk was dat het Lid ofte de Staat van de Geëligeerden was een bijzonder onderscheiden ende onvermengeld Lid van de andere twee Leden, represeerende den eersten Staat van den Lande van Utrecht.*

Dat hetzelve Lid in 't formeeren ook augmenteeren van dien, gelijk regt behoort gedaan te worden

(157) Verbaal en rapport ut supra.

den als ten respecte van de andere twee Leden ge-
observeerd werd.

„ Dat voords nu vastgesteld zijnde, dat
„ voorsz: Lid zig in 't formeeren ofte augmen-
„ teeren der Vroedschap niet mogt intromit-
„ teren, de reden en egaliteit ook eischten,
„ dat zulks wederkeerig plaats had, waar aan
„ de twee uijtspraken van 1582 en 1610. niet
„ konden obsteeren, als provisioneel zijnde.”
En dat bij de laatste resolutie op de *Electie van de Vroedschap* genomen goed gevonden zijnde, die drie respective Leden der Staten alzo te formeeren, dat het een Lid van 't ander gespareerd en onvermengd blijve, „ zulks zij nu geen gezag in de Vroedschap hadden gelijk tot nog toe in 't stellen van de Magistraat gehad hadden,” behoorden Zij luiden van gelijke in 't nomineeren van de personen tot augmentatie van haar Lid vrij gesteld te worden.

„ Bijzonder wijl zij呈 presenteerden, Z: Ex-
„ cell: uit een dobbel getal te laten kiezen, en
„ ook te vreden waren dat gelijk getal zo van
„ Adelijke als gequalificeerde Burgerlijke per-
„ sonen, in 't vervolg zouden genomineerd
„ en geëligeerd worden.” (158)

Dan

(158) Summiere deductie zijn princ: Excell. overgege-
ven

Dan naar gedachte bespeurende dat dit niet te obtineeren zoude zijn, vernoegden zij zig nader met eene acte in forma des Magistraats, waar bij dezelve beloofdē, derzelver Heeren Geëligeerden Staat en Goederen naar vermoegen te maintineeren en conserveren, en de gedaane uitspraken van 1582 en 1610. te approbeeren in alle poincten en articulen daar in vervat, (*dus ook in de provisie*) en dat uit hoofde van de approbatie van voorsz: Geëligeerden tot de oprichting eener Vroedschap, naar zekere poincten en articulen geconciptieerd ende gearresteerd. (159)

*En de swarigheeden die deeze Heeren, repre-
senteerende den eersten Staat, voor zig in 't par-
ticulier hadden, (160) dus vereffend zijnde,
bleef er tuschen Geëligeerden en Magistraat
geene zwarigheid van eenig different overig.*

Dan de Ridderschap en Edelen, die meenden merkelijk nadeel te lijden bij de nieuw gemaakte schikkingen, waren, na alvorens te ver-

gelyk te hebben dat de Staat der Geëligeerden geefs
even van wegens den Staat der Geëligeerden, Ref: van
Staat van 7 Febr: 1615. tot 1 Aug: 1618. Miss: ex Archivis
Cap:

(159) Placaatb: D: 1. p: 194.

(160) Verbael en rapport ut supra.

geefs op uitstel tot dat zij sterker in getal waren gedrongen te hebben, van oordeel:

Dat zij nu van den eersten Burgemeesterlijken stoel ontzet zijnde, de nominatie tot het Lid der Heeren Geëligeerden ook niet langer aan de Stad alleen moest gelaten worden, en stelden (na verscheide maalen over voorsz: verandering van Stads Regeering met de gevallen van dien was gediscrepeert,) onder andere middelen op Dingsdag den 7. Aug: voort DAT DE CAPITULEN ZELFS ZOUDEN KIEZEN.

Bij deeze gelegenheid en direct op deezen voorflag: van de Capitulen zelfs te laten kiezen: (waar toe de Heeren Edelen met geeno mogelijkheid konden komen, zonder te begrijpen, dat de Capitulen origineel en met de daad waren het eerste Lid van Staat, en de Heeren Geëligeerden hunne Representanten, (ja! die anders geheel absurd zoude geweest zijn) verklaarden de Gecommitteerden van de Magistraat van Utrecht, dat: *Na dat de Landen waren verlost van de Tijrannij der Spaingaarden elk in zijn geheel was gesteld, en dat het eene Lid van een Provincie zoö wel zijn natuurlijke vrij- en Gerechtigheid behoorde te genieten als het andere, sonder dat de eene onder de andere mogt domineeren, ende dat tegens zodaane natuurlijke vrij-*

heid de Edelen eenige jaaren herwaards al vrij was over hare vrij en Gerechtigheden hadden geusurpeerd, het welk zij niet konden verstaan dat langer behoorde gecontinueert te werden, dan begeerde zelfs haar vrij en Gerechtigheden zoo wel als andere te gebruiken.

Voortreffelijk in de daad in zig zelven, en het geen alleen nodig was, *mutatis mutandis*, voor de Capitulen te allegeeren en omtrent dezelve volgens den stelregel, *quod quisque juris in alium statuerit et ipse utatur*, in acht te neemien. (161)

Dati hier haperde het, also de voorsz: Heeren Gecommitteerdēn er als in een zelven adēm bijvoegdeñ, dat de Nominatie Hun volgens expēs tractaat van 1582. en uitspraak van 1610. was competeerende.

De Heeren Edelen antwoordden wel, en hoe gegrond is hier voorens gedemonstreerd, dat andere conijnturen van tijden plaats hadden, ook mede dat zulk tractaat ende uitspraak maar provisioneel waren, welke provisie bij deexe verandering genoegsaem kwam te tesseeren.

Qok bleven zij daar op staan, en voerden den

(161) d: li Dat ieder het zelve regt behoort te volgen, dat hij voor een ander heeft vastgesteld.

den Gecommitteerden van de Magistraat hunne eigen hier voor verhaalde woorden te moet; dan alles te vergeefs, wyl de Gecommitteerden niet alleen niet toegeeven of de bij herhaling voorgestelte submissie des verschilts aan Z: Excell: wilden toestemmen, maar (dit moest eerst voor af gaan) zelfs nog twee Hessen tot augmentatie van 't eerste Lid voorstelden, met bijvoeging, dat wyl Ridderschap en Steden altoos hadden geëligeerd den genen, die bij de Stad genoemt waren, zij zulks nu ook verzogten te doen.

Zeer difficulteerden Edelen en Steden hier omtrent, aantonende, „ dat op zodane wijze „ de Stad wel en de nominatie en electie bei- „ den zoude willen hebben, en dat hunne „ electie van de personen die genoemd waren „ enkele beleefdheid geweest was; dat het nu „ een andere zaak was, als toen de Edelen „ meede één uit hun Lid in de Regeering had- „ den ende dat die tractaten en acceord maar „ provisioneel waren, welke provisie kwam te ces- „ sieren.”

Dan de Gecommitteerde der Magistraat verklaarden rotunde, tot geen submissie te willen verstaan, ten zij ook hier in Hun genoegen gegeeven wierdt, en Zijn Excell: toen tusschen

beiden komende, was de zaak ras beslist, de geproponeerde Heeren in het Lid der Geëli-geerden toegelaten, en 't verdere different ge-steld aan Zijn Excell:, terwijl de verschil heb-bende partijen, *Edelen en Gecommitteerden van de Magistraat*, op den 10 Augustus aannamen, des hædemiddags voor vier uuren met hunne memorie klaar te zijn, en de uitspraak reeds gedagtekend is den twaalfden. (162)

Bij deeze arbitrale uitspraak, in welkers in-leiding op den naauwkeurigen toedragt van zaa-ken niet ten striktsten is gelet, wordt het ge-schil het welk was gecompromitteerd voorge-steld, als, bij gelegenheid der augmentatie van het eerste Lid op agt Leeden, gereezen te zijn tuschen *Edelen en Steden* deezer Provintie van *Utrecht*, belangende hoe, en in wat voegen de aug-mentatie van 't voersz: *Lid voortaan zoude gedaan worden.*

Deeze generale expressie nu met het voor-verhaalde vergeleken, blijkt het, dat in het verschil tuschen Ridderschap en Steden en de Gecommitteerden der Magistraat deezer Stad, de *status questionis* eigenlijk daar in bestondt, wanneer deen deen niet meer een akkoord hadden of

(162) Verbael en rapport ut supra. Placaatboek D: 10 p: 193.

of de nominatie tot het eerste Lid voor als nog moest blijven aan de Stad, en de Electie aan Ridder-schap en Steden, volgens expres tractaat van 1582. en uitspraak van 1610. gelijk de Gecommitteerden van de Magistraat, dan of daar in, de wijl die tractaten en uitspraak provisioneel waren, welke provisie bij deeze verandering genoegzaam kwam te cesseeren, verandering moest worden gemaakt, gelijk Edelen en Steden sustineerden.

De uitspraak van Zijne Excell: was, gelijk uit het voorafgaande ligt te denken was, der Stad gunstig, en bevestigde de nominatie, vaststellende, dat bij eene voorvallende Vacature, bij Burgemeesteren en Vroedschappen deezer Stad Utrecht, van de respective personen gedaan zal worden nominatie van dobbel getal, en dat van zulke personen die men weet bekwaam te zijn en na behoren gëqualificeerd, mitsgaders doende professie van de ware Christelijke Gereformeerde Religie, welke nominatie also gedaan zijnde, zal daar uit bij den voorz: Edelen, mitsgaders die van de kleine Steden deezer Provintie van Utrecht, eenen persoon, 't zij Edelman of Borger zo boven is verhaald, worden gekooren en aan ons overgezonden, omme bij ons geapprobeert te worden achtervolgende de uitspraak gedaan bij den Raad van Staten

deszer vereenigde Nederlanden op den 18 Junij 1610. (163)

Deeze uitspraak, daar in Zijn Excell: zig op die van 1610. beriep, bekrachtigde dus de vorige, waar in men zig op dien van 1582 beroepen had, en daar deeze voorgaande uitspraken waren gedaan, *zonder ijmands præjudicie*, en als nog bij *provisie*, en het geschil was, of bij de thans voorvallende verandering dezelen tractaat en uitspraak, moesten blijven in haar vi-geur, en zulks door Z: Excell: in zijne uitspraak wierdt geaffirmeerd, zoo moesten zij ook noodzakelijk daar door *prout jacebant*, dat is *zonder iemands præjudicie en als nog bij provisie*, geacht worden geconfermeerd te zijn.

Dan, Ed: Mog: Heeren ! deeze uitspraak dwaalt zoo verre af van het geschil zelven, zoo als dit ook zelfs in die generale termen, *hoe en in wat voegen de augmentatie van het eerste Lid voortaan zoude gedaan worden*, en volgens welken in den oppervlakkigen en letterlijken zin genomen, de augmentatie door Z: Excell: wel aan den Paus zoude hebben kunnen gedefererd worden, is voorgesteld, dat zij eer een eigendunkelijke bepaling, dan de uitspraak

(163) Utr: Placaatboek D: 1. p: 193.

spraak eens arbiters, verdient genoemd te worden.

Want daar het in regten kennelijk is, *quod omnem tractatum ex ipso compromisso sumendum: nec enim aliud illi (arbitro) licebit quam quod ibi ut efficere posst, cautum est. Non ergo quodlibet statuere arbiter poterit, nec in re qualibet, nisi de qua compromissum est, & quatenus compromissum est, atque, arbiter nihil extra compromissum facere potest.* (164).

Zoo bepaalt in tegendeel Z: Excell: voor eerst het getal der Heeren Geëligeerden tot acht personen; Daar op trekt Z: Excell: aan zig de uitspraak, of het zelve Lid zoude behoren vermeerderd te worden dan niet; stelt ook vast, dat vier van dezelve personen Edellieden, en vier Burgers zouden zijn, en bij va-

ca-

(164) Dat is: dat al het te verhandelen uit het verblijffschrift zelven moet genomen worden, wijs den Scheidsman niets vrijstaat dan 't geen daar in bepaald is dat hij zoude kunnen uitwerken: een Scheidsman kan derhalven niet al vaststellen wat hem belieft, noch in wat zaak hem belieft, als alleen in die, welke aan hem verbleeven is, en voor' zoo verre die aan hem verbleeven is. En, dit en een Scheidsman vermag niets te bepaalen buiten het verbleevene. Lex 32. ff. §. 15. & 21. de recept; qui arbitr: recepterunt.

cature ook een Edelman voor een Edelman, en een Burger in de plaats eens Burgers moeten genomineerd, geëligeerd, en geaprobeeerd worden.

Alle zaken-en poincten waar van in het gecompromitteerde, ook zoo als het woordelijk bij de uitspraak wordt voorgesteld, noch titul noch iota te vinden zijn.

Kan er nu zelfs van eene irreproachable uitspraak eenes arbiters betering worden geobtineerd, (165) wat zoude dan zodanig eene eigendunkelijke vaststelling, door een Vorst, daar toe geen wettige magt hebbende, bij omstandigheden daar openlijk geweld gepleegd, daar op het regt des Souverains geen acht ge-
slagen, daar der Staten vergadering zoo zeer gemutileerd was, en Hun Ed: Mog: delibera-
tien door de præsentie en influentie van den Prins, en de Heeren H: H: Mog: Gecommit-
teerden zoo zeer waren gegêneert, en daar de limiten van het gecompromitteerde zoo zeer evidentelijk en wederregtelijk zijn getrans-
grediceerd, wat zoude zoo eene vaststelling toch voor effect sorteeren! (166)

Ook

(165) Grotius, de jure belli & pacis l: 3. c: 20. §, 46. n: 2.

(166) L. 18. ff: communi dividundo. Brunneman ad le.

Ook is aan dezelve door geen opgevolgde Resolutie van H: E: Mog:, daar Zijn Excell: ook als Arbiter beschouwd geen regts-gebied had, kragt van eene wet gegeeven.

En wilde men al eens sustineeren, dat H: Ed: Mog: facto zig naar dezelve hebbende gereguleerd, deeze daar door de kragt van een wet zoude hebben geimpetreerd, hoe zeer blijkt dan niet uit het voor verhaalde dat zoo ooit, daar op toepasselijc zoude zijn:

Quod hujusmodi rescripta quæ contra jus vel utilitatem publicam impetrata sunt perinde habentur ac si non concessa essent, (167) en dezelven verkreegen te zijn, quasi circumventa per obreptionem vel imprudentiam religione principis, qui nec voluisse unquam credendus est, quod juste velle non potuit. (168)

Wat

legem non distinguemus, 32 ss: de recept, qui arbitr: recep: n. 22 & 30: Damhouder Praxis rerum civilium Cap: 208: & ibi Tuldenus in Notis num: 1 & 2. Carpzovius Processus juris tit: 6. art: 3. n. 22 & 23.

(167) Dat is: dat zodanige bevelen, welken tegen het regt of algemeene nut verkreegen zijn, eveneens gehouden worden, als waren zij niet verleend. Lex. 2. & ult: Cod: si contra jus. Cod: Fabrian: L. 2. Tit. 11. dit. 1.

(168) Dat is: De pligt des Overheers door listige bekruiping of onvoorzichtigheid als verkloekt zijnde, daar Hij nooit

Wat eindelijk Ed: Mög: Heeren! zoude onbillijker kunnen uitgedagt worden, dan dat de Capitulen, die niet alleen niet hadden gecommitteerd, maar die van het geheele verschil ignorant waren, zouden verstooken worden van hunne regten, om dat de Heeren Edelen en Steden, en ook eindelijk die Gecommitteerden van de Magistraat deezer Stad, hun verschil aan Zijn Excell: hadden gesubmitteerd, *cum ea maxime rescripta contra jus esse censentur, ex quibus alium injuria inferatur quod vix est, ut non eveniat, quoties alteri jam quæsum jus aut invito aut etiam ignorantis adimitur.* (169)

Ja ! maar hadden ook Heeren Geëligeerden, als der Capitulen Representanten, hunne zaak *pro viribus* gedefendeerd, hadden zij ook voor de Capitulen gecommitteerd ?

In-

nooit moet geloofd worden, dat geen gewilt te hebben, dat Hij behoudens regt niet willen konde. Lex, 35. ff: de inoff: testam: Codex Fabrian. L: 2. tit: 11: def: 1.

(169) Dat is : daar zodanige bevelen voornaamelijk tegens het regt worden geacht te strijden, waar door iemand eenig ongelijk wordt aangedaan, dat bijna niet missen kan, zoo dikwerf iemand een reeds verkreegen regt, *zijns ondanks*, of buiten zijn weeten benomen wordt. Codex Fabrian: l: c: Lex, venditor: 13. ff: Commun: prædior. Lex, Id quod nōstrum. 11. ff: de Reg: jur:

Indedaad, Ed: Mog: Heeren! daar dit althans door niemand, die de repræsentatie der Capitulen in twijffel wil trekken kan gesustineerd worden, zoo mogten de Capitulen in dien tijd te recht gezegd hebben:

Non tali auxilio, nec defensoribus istis,

Tempus eget. (170)

Ook konden die Heeren niet buiten weten der Capitulen voor dezelen compromitteren, noch hadden zij in 't geheel gecommitteerd, zijnde hunne goedkeuring reeds volstrektelijk den 7den verleend, eer zelfs de Gecommitteerden van de Magistraat in de submisie geaccordeerd hadden, (171) gelijk ook noch in het rapport en verbaal der Heeren H: H: Mog: Gecommitteerden, noch in de uitspraak des Prinsen éénig woord van 't compromitteren van Heeren Geëligeerden wordt gementioneerd, schoon in de laatste van een deductie en bescheiden der drie Staten, die omtrent de Heeren Geëligeerden geene anderen dan de hier voor ge-allegeerden, kan geweest zijn, wordt gewag gemaakt.

Maar

(170) Dat is:

*Geen dergelijke hulp, noch zulk slag van beschermers,
Vereischt de tijd.*

(171) Verb: rapp: &c.

Maar mogten Heeren Geëligeerden den Capitulen van deeze zaak wel kennis gheeven? Immers was het een der articulen van 't ontwerp des Landraads, dat *Zij niet gehouden zouden zijn of vermogen de artikelen van beschrijving of hunne Resolutien den Capitulen te communiceren.* (172)

Dan, Ed: Mog: Heeren! dat dit articul op zodanige Staatszaken door welker divulgatie, waar voor men, schoon daar van noch toen noch naderhand iets bleek, bij de agterdoggige Gemeente vreesde, en niet van zodanige die den Capitulen meer bijzonder raakten, het oog hebbe, is palpabel uit de omstandigheeden waar bij het voorsz: ontwerp is samengesteld.

Ook blijkt zulks onder anderen uit het voor gevallene in den jaare 1622. Toen namelijk geresolveerd zijnde tot het oprichten eener West-Indische Compagnie, van welke men zig veel nuts ten voordeele des Vaderlands en kragtigen afbreuk des gemeenen Vijands voorstelde, zoo vonden de Ed: Mog: Heeren Staten deezer Provintie goed, „ elks hoofd „ voor hoofd in hun particulier tot een goed

Ca-

(172) Uitspr: Art: 5. Placaatb: D: 1. p: 184.

„ Capitaal ingeteikend, en de Gecommitteer-
 „ den van Stad en Steden verzogt hebbende;
 „ zoo goeden devoiren aantewenden, ten
 „ einde de Magistraat en goede Ingezetenen
 „ aldaar als goede Patriotten, deezen aangaande
 „ meede haar goede genegenheid betoonden,
 „ daar toe meede vermanende en animeerende
 „ alle de Raden, Advocaten en Suppoosten
 „ van den Hove, omme te resloveeren dat de
 „ vijf Capitulen, uit hoofde van haar belang
 „ in de conservatie en voorspoed van het
 „ lieve Vaderland, ten respecte van de schoo-
 „ ne en meenigvuldige goederen die dezelve
 „ daar in bezitten, ook zouden inteken en
 „ voor veertig duizend Guldens, die negotiee-
 „ rende tot laste hunner Corpora, en gelijk zij
 „ geraden zouden vinden.” (173)

Dan de Capitulen hier in difficulteerende
 schreeven aan H: Ed: Mog: eene Missive van
 volgenden inhoud :

EDELE MOGENDE HEEREN!

*Wij hebben ontfangen, gelezen en wel ge-exa-
 mineerd d'Acte van xxij Febr. 1622. nopens de
 West-*

(173) Originele Acte Missive ex Archiv: Capit:

West-Indische Compagnie ons toegezonden, en bevinden ons bij dezelve niet alleen in de forme; maar ook in de zaake zelfs geinteresseerd ende be-swaerd.

In de forme, om dat *U Ed: Mog:* ende allen ende een ijder wel bekend is, hoe dat deeze Landen van Utrecht van oots hebben bestaan in drie *Leden*, te weeten, *Geestelijken*, *Edelen*, en *Steden*, welken te zamen hebben uitgemaakt een *Corpus van Staten* derzelvē Landen, en dat wij ofte de *Geestelijke stem*, daar van van den beginne af, zijn geweest 't eerste *Lid*; in zulker gestalt, dat ieder *Lid* van dezelve adviseerende op eenige swarigheden van dezelve Landen, die bij petitie ofte beden werden voorgedragen, is geweest in zulken stand, vrijdom en qualiteit, dat het een 't ander niet en heeft mogen ordonneeren noch iet opleggen, recht ofte het een ware geweest onder *subjectie* van 't ander, nemaar dat dezelve te samen en gelijkelijk op dezelve swarigheijden, zulke middelen hebben geordonneerd als zij over 't gemeen bevonden hebben te behoren.

Sonder dat daar tegens can doen dat de Geëlli-geerde uijtte Capitulen, daar op zoude mogen wezen gehoord, vermits die selve in geene saeken tot onze bezwaarnisse sonder onze last ende voorgaande advies eenig consent hebben te dragen.

Sulx dat wij niet minder en hadden gedagt, dan dat men ons met een zodanige Acte zoude hebben gerencontreert, daar bij men ons in effecte ordonneerd veertig duizend Guldens tot die voorfsz: West-Indische Compagnie op te brengen, als directelijk strijdende tegens de vrijdom, stand ende qualiteit van ijder Lid van de Staten, als vorens verhaald is. Daarover wij na rijpe deliberatie niet en hebben connen nalaaten 't zelve U Ed: Mog: voor te dragen ende daar bij te verclaren, dat wij sodanige ordonnantie niet en kunnen aanneemen ofte U Ed: Mog: daar in believen.

Vervolgens hunne bezwaren nopens de zaak zelve hebbende gedetailleerd, en aangedrongen, dat zodanige deelneeming behoorde te zijn Volontair, eindigen zij aldus:

Biddende U Ed: Mog: deeze onze Redenen niet voor ongoet maar voor zulks te willen aanneemen, diewelke de vrijheid van onzen stand en nootzakelijkhed van onze defentie hebben vereischt, blijven altijt.

EDELE MOGENDE HEEREN!

U E D: M O G:

ZEER GEAFFECTIONEERDE
VRUNDEN. (174)

(174) Origin: Copie M. ex Arch: Capit:

De Ed: Mog: Heeren Gedeputeerde Staaten
 deeze Misive hebbende ge-examineerd, ver-
 klaarden op den 10 April 1622. de resolutie
 Staatsgewijze genomen, niet te kunnen veranderen,
 vertrouwende niettemin dat de voorz: Heeren Pre-
 laten Capitulen ende Ecclesiën, inziende de tegen-
 woordige constitutie van 't Landt, vermits de mag-
 tige Equipage die de Koninck van Hispanien met
 zijne Adherenten zo te water als te land tegen-
 woordig is doende, neijt alleen tot onderganck ende
 ruine van Staet der Vereenichde Nederlanden,
 maar ook van haare goede nabuijren ende bont-
 genoten, de voorz: Acte in 't goede en ten beste
 zullen gelieven te verstaen ende te interpreteeren,
 dezelve bij deeze daar toe vriendelijk verzoekende,
 als meede dat Hare E: gelieve haare goede affectie
 en genegenheid, tot de erectie ende voortganck van
 de West-Indische Compagnie datelijck te betoonen,
 gelijk alle andere Patriotten en ware Liefhebbers
 des Vaderlands zijn doende, zonder dat dit sal wor-
 den getrokken in consequentie, ofte strekken zal in
 præjudicie van de gerechtigheid der voorn: Heeren
 Prelaten Capitulen ende Ecclesiën.

De Heeren Gedeputeerde Staten voórds aan-
 schrijvens van de Heeren Staaten Generaal be-
 kommen hebbende, „ omme tegens den 15 Aug:
 „ opening te hebben van de respective Capita-
 „ len

„ len tot ter hand neeming van de Equipagie
 „ voor den beteren voordgang der West-Indi-
 „ sche Compagnie nodig, omme te weeten of
 „ dezelve daar toe suffisant zijn ofte niet,
 „ vonden op den 31 Julij goed, de Deekens
 „ en Capitulen als nog te verzoeken, omme
 „ in conformité van voorgaande overgezonde
 „ resolutie en Insinuatie daar op gedaan, naar
 „ proportie van elks respective quota ten fine
 „ voorsz: te willen teijkenen en fourneeren
 „ de voorsz: veertig duijzend ponden; ende
 „ van die teijkingen voorsz: Gedeputeerden
 „ te doen blijken overmorgen voordemiddag
 „ de klokke tien uuren, met comminatie van
 „ de voorsz: somme, anderzins onder de in-
 „ geteijkende somme van penningen voor de
 „ Stad en Lande van Utrecht te zullen reeke-
 „ nen, en in den over te zenden staat als an-
 „ dere ingeteijkende penningen te doen stel-
 „ len, en bij gebrek van fournissemēnt op de
 „ gestelde termijnen, daar in met andere reso-
 „ lutien behoorlijk te zullen voorzien tot las-
 „ ten der voorsz: Capitulen. (175)

De Capitulen, die in de zaak zelven, want
 het belang des Vaderlands was ook het hun-
 ne,

(175) Origin: Acte Mf: ex Archiv: Capitulen

ne, en er was zelfs goede apparentie van voordeel, geen zoo groote zwarigheid maakten, maar deeze wijs van verzoeken niet konden toestemmen ofte ongemerkt pasfeeren, verklarden daar op: *Dat zij luiden wel verhoopt hadden dat H: E: Mog: de voorsz: vijf Capitulen in conformité van beloften bij vorige Acte gedaan, deezen aangaande zouden gelaten hebben ongemolesteert, veel weiniger verwagt hadden dat Henl. 't zelve bij forme van committatie soude werden geinsinueerd, tot merkelijke præjuditie van de Gerechtigheijden van de voorsz: Capitulen, ende directelijk strijdende tegens verscheide Acten en tractaten tuschen de Leden van Staten deezer Provintie gemaakt ende opgeregt, ende hoewel Zijluiden wel geneegen zijn om alles te doen tot welstand ende behoudenisse van 't Vaderland, dat na hare gelegenheid bekwamelijk zoude cunnen gescheiden, zo en connen noch en mogen de voorsz: Capitulen volgens haren Eed, in deezen neist resoluteeren, voor en al eer H: E: Mog: de voorsz: Acte zullen hebben gedresfeerd en sulks inne gesteld, dat daar meede de Capitulen in hare Gerechtigheden blijven onvercort.* (176)

7 eob juli: Hiel

(176) Resòl: der vijf Cap: Mss: ex Archiv: Capit.

Hier op resolveerden de Heeren H: Ed: Mog: Gedeputeerden op den 14. Aug:, als volgt; daad ob dat ditz geschrift.

De Gedeputeerden van de Staten 's Lands van Utrecht, gehoort het aangeeven van de Geocommitteerden van de Heeren Prælaten en de Capitulen van de vijf Ecclesiën binne Utrecht, namentlijk dat Haar E: geneegen zijn, volgende de Acte van verzoek in dato den 10. Aprilis lastleden bij de Gedeputeerden voorn: de voorsz: Capitulen overgezonden, om redenen daarinne geroert, te teijkenen ende furneeren de verzagte somme van veertig duijzend ponden tot XL groaten vlaams 't pond, tot erectie ende voortganck van de West-Indische Compagnie, volgens 't Ochtroij bij de Ho: Mog: Heeren Staten Generaal dien aangaande verleent, bedanken de Heeren Prælaten ende Capitulen van de vijf Ecclesiën voorn: voor haar Ed: goede genegenheid ende gunste voorsz:, accepterende dezelve bij dezen volgens ende op den inhout der voorsz: Acte van den 10 Aprilis lastleden, invoegen als ofte dien aangaande geene andere Acte gedepcheert en waere geweest. (177)

Het was dus verre van daar, Ed: Mog: Heeren! dat het door de Capitulen bij Hunne Mis-

(177) Origin: Acte Miss: ex Archiv: Capitu

five geposeerde gedesavoueert, ofte hunne Misive en Resolutie met in twijfzel trekking van hun regt en qualiteit van de hand zoude zijn gewezen ; maar blijkt in tegendeel , dat Heeren Geëligeerden in zaaken den Capitulen meer bijzonder concerneerende gewoon waren , en zig verpligt hielden dezelve Capitulen te adviseeren ; waar van om uit meerderere voorbeelden één bij te brengen , de Notulen van Staat : deezer Provintie , op de poincten van beschrijving in dato 7 Dec. 1624, getuigenis dragen , in dezer voegen :

Die van de Stad leveren alhier over zekere schriftelijke Deductie , nopens de lasten en onderhouding der Predikanten en Schoolen in deezen Articule geroert , waar op den Heeren Geëligeerden , 't haren verzoek , omme dienvolgens dezelve mette respectieve Heeren Capitulairen , HAAR ED: PRINCIPALEN te communiceeren , Copie vergund is , ende versocht zijn Haar Ed: resolutie metten eersten binne te brengen. (178).

Op alle welke geallegeerde gronden Decanen en Capitulairen vertrouwen , de wederregtelijk-

heid haer eten en zwijghheid

(178) Extract uit het Beschrijvings Register van de Ed: Mog: Heeren Staten 's Lands van Utrecht , beschrijving tegen 7 December 1624 , Mss: ex Archiv: Capit;

heid en nulliteit van voorsz: arbitraire uitspraak van 1618. althans ten hunnen opzigte, genoegfaam gedemonstreerd te hebben.

Na den jare 1618, daar gelijk gedemonstreerd is, de bepalingen van Prins Maurits op eenen voor de Capitulen te vasten voet, die van magt en gezag namelijk, gevestigd waren, bleven de zaken op de voorheen gebruikelijke wijze, voor zoo ver Zijn Excell: daar in geene verandering had gestatueerd, voordduuren, en de Capitulen bleven gerepræsenteerd door Heeren Geëligeerden, zonder dat een ruim tijdbestek eenige hoofdzakelijke verandering ofte nadere deliberatien en statuering omtrent der Capitulen regten, die volgens de provisio-neeke schikkingen berusten bleven, uitleverde.

Een geschil van een anderen aart wierdt wel maar al te hevig, omtrent het midden dier eeuw gedreven, rakende de Capitulen, also sommige zeer geleerde en in veel opzichten achtingswaardige Mannen, oordeclende voor de conscientien der Canoniken te moeten zorgen, en meinende ook die zelve maat van naauwgezetheid die bij hun plaats vondt, en omtrent dezelve zaken te moeten of te zullen aantreffen in de gemoeaderen der Canoniken, Denzelven zwaarigheden moveerden over het

gebruik hunner goederen, die zij als geestelijke aanmerkten; wel is waar, dat er ook andere zeer vermaarde en eerenswaardige Personen gevonden wierden, die met kragt van redenen der Canoniken gemoederen gerust stelden, en zoude deeze twist, die tot verveelens toe en op 'eene aan welgestelde gemoederen hinderlijke wijze voordgezet en uitgerekt wierdt, mogelijk tot Staatsgeschillen den deur geopend hebben, zoo daar in niet wijslijk bij bevel van H: Ed: Mog: waare voorzien geweest:

Ook zouden Decanen en Capitulairen niet eens hier van mentioneeren, zoo het niet opmerkelijk waare, dat welke beroemde en in verschillende takken van geleerdheid uitmuntende mannen ook hier in van beide zijden, 't zij voor of tegen, de pen gevoerd hebben, die allen overeenstemden in het erkennen of staande houden dier regten van de Capitulen, het waareldijk betreffende, die Decanen en Capitulairen tot hier toe hebben gesouteneerd, terwijl veele dezelve ook op dezelve of diergelijke grondslagen gevestigd achtten.

Bij het te voren geallegeerde van den zoo beroemden Voetius kan men dus voegen, dat hij uitdrukkelijk erkent: *Circa ordinem, regimen, & potestatem politicam, quam per Leges hujus Rei.*

Reipublicæ & per consensum eorum quorum intererat, ratione prædiorum & Dominiorum suorum antiquitus obtinuerunt, & nunc per octo viros electos adhuc excercent, scrupulum aut difficultatem Canonicorum conscientiæ non mouent Theologi. (179)

Hoort men den zeer vermaarden Maresius, dezelve getuigt: *Nam Capitula quinque uti sunt*, primarium illius Reipublicæ Membrum ita eminenter & in actu primo constituant, ut Domini Electi ex Canonicorum & Capitulorum ordine & numero, formaliter & in actu secundo primas obtineant in Provinciæ regimine. (180)

Ende

(179) Voetius, de Confraternitate Mariana, p: 446. dat is: omtreden den rang, het bewind en het waereldlijk gezag, welken, volgens de wetten deses Gemeenebests, de Canoniken, uit hoofde hunner land- en heerlijke goederen van eudsher bezeeten hebben, en nu nog door acht Gekoornen uitoeffenen, maaken de Godeleerden geene zwarigheid of moeite voor der Canoniken geweeten.

(180) Dat is: want de vijf Capitulen, zoo als die nu zijn, maaken zoo bij uitslck en in de bevaegdheid het voornameste Lid van dit Gemeenebest uit, als de Heeren Gekoornen uit der Canoniken en Capitulen staat en getal, volgens den vorm en in de uitoeffening, den eersten rang bekleeden in het provintiaal bestuur. Maresius, Judic: & Respons: de Canon: Ultraj: pag: 88.

Ende wederom : *Hæc est enim Reipublicæ in Provincia Ultrajectina Constitutio ab initio recuperatae libertatis, ut per tria distincta Membra regi & administrari debeat, primum Membrum constituunt Electi, sic dicti quod eligentur ex quinque Capitulis & eorum nomine ad Remp: administrandam veniant, non posunt autem eligi ex Capitulis, qui Capitulares adeoque Beneficiarii & Canonici non fuerint.* (181)

Zoo ontviel het zelfs aan den Eerwaarden Esenius om te schrijven :

't Is zeeker dat eenige Politike magt van ouds door de Wetten enige Costuijmen den Canoniken heeft toegekomen, gelijk den Bischop het Vorstendom, gelijk mede veele fondatien en donatien zo gemaakt zijn dat daar in de zorge der Zie- len, de Predicatie des Euangeliums, de Bekeering der

(181) Dat is: *Want dit is, van het begin af der her- kregene Vrijheid, de vaststelling des Gemeenebests in de Provintie van Utrecht, dat dezelve door drie onderscheide Leden geregeert en bestuurt moet worden, Het eerste Lid bestaat uit de Gekoornen, zoo genoemd, om dat zij uit de vijf Capitulen gekooren worden, en uit hunnennaam tot het bestuur des Gemeenebests te komen. Zoo kunnen dan ook uit de Capitulen niet gekooren worden, die geene Capitulairen en dus zoo zeer geene gepræbendeerden en Canoniken zijn.* Idem, pag: 33.

der Ongeloovigen etc: worden uijtgedrukt, en dat dezelve personen deeze Geestelijke zorge te zamen met de politieke magt bevolen is geweest, en dat hun niet alleen Landerijen, maar ook verscheide Heerschappijen gegeeven zijn. Nu de gene die in de Reformatie de Politieke magt behielden, die hebben ook met regt behouden de Heerschappijen als zodanige, en de politieke dirigeerende magt, ofte de wereldlijke Jurisdictie hoedanig die ook mogte weeren. (182)

En zoo drukt zig de Hoogel: Schoockius uit: *Ut vero in his & similibus pro libertate consultationibus, semper primæ partes Canoniconrum fuerunt, ita jam tum, plene & per omnia in ordinem quasi secularium dominorum & principium transferunt, consideratique sunt ab anno 1529. non nisi ratione prædiorum, quæ plurima & latissima per provinciam habebant.* (183)

En

(182) Esenius, Verdediging van 't Theologiesch Advijs. Hoofdst: 4. p: 71.

(183) Dat is: gelijk nu in deeze en diergelyke raadstaagen voor de Vrijheid, de Canoniken alsoos de voorsten waaren, zoo zijn zij vok reeds toen, geheel ende in alles tot den Staat als 't waare van waereldlijke Heeren en Grooten overgegaan, en van den jaare 1529. alleenlijk alsoo beschouwd uit hoofde der goederen, die zij zeer veele en zeer uitgebreide in de Provintie bezaten. Schoockius de Bon: v. Eccles: S: 3. C: 4.

En wederom : *Quemadmodum enim patet, Capitula pastorum sunt sibi perpetuitatem & defensionem in eo statu seculari, quem ratione regiminis atque beneficiorum suorum diu ante obtinuerant: cum vero homines sint mortales, & instar foliorum modo orientur modo occidant, haec perpetuitas, non potest sine ratione successionis intelligi.* (184)

Waar bij dan Decanen en Capitulairen alleen zullen voegen het geen de vier Utrechtse Leeraars As: Teekman, Js. Flaman, Daniël van den Hengel, en J: Heijmenberg, in hun advijs over 't gebruik der goederen die men Geestelijke noemt, gegeeven ten verzoeken van Heeren Burgemeesteren en Vroedschap deezer Stad, den 14 Nov: 1659. zeggen:

Wat aangaat de Collegien geseyt Capitulen, daar meede heeft men anders gehandelt, (gelijk ook zo onderscheidelijk in Duitschland geschiedt, is)

(184) Dat is: want de Capitulen hebben, gelijk blijkt, voor zig de duurzaamheid en handhaaving in dien Wae-reldlijken stand, welken zij uit hoofde des bestuurs en hunner præbendaale goederen reeds lang te vooren verkreegen hadden, bedongen: dan dewijst het met de menschen even als met de bladeren geleegen is, die dan hervoor kunnen dan weder sterven, zoo kan deeze duurzaamheid, niet anders dan bij wijze van oprolging verstaan worden. Idem, Sect: 3. C: 15.

is) als met de Conventen, die men heeft laten versterven. Want also dezelve van oudts, wegen hare Goederen en Domeijnen, hadden gemaakt den eersten ende fundamenteelen staet des Lands (waarna haare goederen ook zijn geproportioneert geweest, gelijk des Bischofs, dat is Weerelsch Geestelijck) die als nog wordt gerepresenteert door de acht Geëligeerden uijt haar, ende datse haare perpetuatie ende maintenu in den voorsz: staet ende goederen ~~meermalen~~ hebben gestipuleert gehad, ende neffens andere Leden met de gemeene Bondgenoten tegens den vijand hadden verdedigt, heeft men dezelve om de voorsz: reden, gelijk in Duijtsland, bijsonder daar 't *Immediata Collegia* van de Regerings waren, ende Leden des Rijks, ende om andere redenen meer, den staet des Lands concerneerende laten continueeren ende behouden de posseſſie harer goederen.

- Gelijk ook in de Resolutien der Ed: Mog: Heeren Staaten deezer Provintie, van 24 Julij 1660. nopens deeze zaak aldus getuigd wordt:

Dat de bezitting der Canonicale Prebenden, en de genaamde Geestelijke goederen allier bij de gemeine Lands Unie, uitspraak van den Landraad, Contracten, Resolutien, ende solemniteiten Beloften gereformeerd, gereguleerd ende van tijd tot tijd ~~gagnosceert~~ ende bevestigd is, met de Collegien,

or-

orders en stand van dien daar uijt het eerste Lid ofte staat van de Souverainiteit ende Hoge Regeering deezer Provintie, van allen ouden tijden wordt geconstitueerd.

Terwyl deeze onaangenaame discussien al lengskens verdoofden, naderde het jaar 1672. zoo noodlottig voor deezen vrijen Staat, als nadeelig voor de Capitulen; In de algemeene ellende rijkelijk haar deel gehad hebbende, wierdt de heugelijke verlossing ook voor Hun, zoo wel als voor deeze geheele Provintie wrang gemaakt, door de dispositien in 't jaar 1674. hier te werk gelegd.

Door het bekende Regeerings Reglement van dat jaar, zoo weinig strookende met de aloude Regeeringsvorm deezer Provintie, wierden de Capitulen tot nog veel erger conditie gebragt, hunne Representanten van willekeur afhangelijk gemaakt, Zij van verscheiden inkomsten ontzet, onder anderen van den uterque Turnus, en sedert op het Capitulaarschap niet gerefleeteerd; Zij ook van het regt tot de Jagt verstooken, en waar in niet al geturbeerd? Zoo dat om hunne benadeeling meerder in 't oog te doen lopen alleen nodig geweest waare, dat Zij niet reeds te voren zoo zeer in 't uitoeffenen hunner regten waren besnoeid; Zij ech-

echter, en hier in hebben Zij niet veele na-
volgers gehad, Zij verzettenden zig bij man-
nelijke remonstrantien, zoo aan de Ed: Mog:
Heeren Staaten dezer Provintie als aan Zijne
Hoogheid Willem den Derden gepresenteerd,
tegens het voorsz: Reglement, toonden de
onbillijk- en onwettigheid daar van aan, al-
legeerende, dat het zelve op het te kennen geven
van eenige Burgers geconcipieerd zijnde, gearre-
steerd was buiten kennis en communicatie der Ca-
pitulen, en het zelve bij Haar Ed: Mog: tot zoo
merkelijke præjudicie van haar geacquireerd recht
niet konde gestatuueerd worden; voornamentlijk daar
de Heeren Geëligeerden zijn Ledematen van der
Heeren Remonstranten Collegien, die daarom bui-
ten speciale kennis en goedvinden van de Heeren
Remonstranten niet konden resolveren tot vermin-
dering van haare goederen en geregtigheden. En
sustineerden eindelijk, dat de vergunningen
daar in aan Zijn Hoogheid gedaan *sub en obrepti-
ve* verkreegen waren. (185)

En was zulks van dat gevolg, dat Zij na
lang aanhouden nog eenigzins bij accoord van
den

(185) Remonstrantie aan de Ed: Mog: Heeren Staaten,
en Deductie aan Zijne Hoogheid Willem den Derden Mis:
ex Arch: Capit:

den 4 Maij 1684. op hunne verliezen afdongen, en daar bij ook *in transitu* hun oud regt en representatie door Heeren Geëligeerden wierdt erkend. (186)

Decanen en Capitulairen denken verder Edele Mogende Heeren! dat veel van voorsz. Regeerings Reglement te spreken, daar er zoo veel van het gealleerde bij het voorgevallene in 1618. op toepaselijk is, daar UEd: Mog: jongste Resolutie, het rapport van de Heeren UEd: Mog: Gecommitteerden, en do algemeene stem des Volks er zoo veel van gezegd hebben, voor overbodig mag geacht, en Zij daar van ontslagen mogen gehouden worden.

Zij zullen dan alleenlijk aanmerken, dat Zij na 't overlijden van den Koninglijken Stadhouders Willem den Derden, op gedaane Remonstrantie, door H: Ed: Mog: in 't genot van den *uterque Turnus* zijn hersteld, en het regt tot de Jagt geuseert hebben tot in den jaare 1747. wanneer Zij met deeze geheele Provincie op nieuw geraakt zijn onder de zoo drukkende, en met reedelijke Vrijheid zoo kwalijk yleende Regeeringsvorm van 1674, waarom

Zij

Zij ook zoo wel als eenig ander Lid, Burger, of Ingezeeten van deeze Provintie hopen te deelen, in de æquitabile zorg en voorziening van UEd: Mog: tot redres van hunne, zoo Zij meenen, zoo gewigtige als billijke bezwaren, van welkers gegrondheid Zij verhopen dat UEd: Mog: zullen zijn geconvinced.

Decanen en Capitulairen beschouwen zig toch, Edele Mogende Heeren! als waereldlijke opvolgers van de oude Geestelijken in alle die Regten en Privilegien, die behoudens de Reformatie kunnen worden uitgeoefend, en dat wel uit hoofde van die goederen, door welke voorsz: Geestelijken, zoo wel als Hun Bisshop, in het tijdelijke voor waereldlijken gehouden zijn, (187) zelfs vóór de Reformatie, en uit hoofde van welke Zij een onvermengeld, en wel het eerste Lid van Staat altoos hebben uitgemaakt, en als nog, volgens de provisioele schikkingen door Heeren Geëligeerden gerepresenteerd wordende, uitmaaken.

Iimmers, Ed: Mog: Heeren! om deeze en geene andere reden kan het begrepen worden

(187) Klagt van den Bisshop, Art: 4. Utr: Plaçaath: D: 2. p: 965. Maresius, judic: & respons: de Canon Ultraj: c: 7. p: 74.

gepractiseerd en gestatueerd te zijn, dat noch Edelman noch Burger, het zij in het tweede Lid beschreeven; het zij in de Magistraten zijn geadmitteerd of ten huidigen dagen nog worden geadmitteerd, voor en al eer Zij zig van hunne Præbenden hebben ontdaan, (188) zoo dat zelfs bij onderscheiden Resolutien der Ed: Achtb: Vroedschap deezer Stad eene zekere laps van tijd is vastgesteld, waar bij een Lid der Capitulen van 't voorsz: Lidmaatschap zoude hebben moeten gedesisteerd, alvorens Hem in de Vroedschap deezer Stad cesie mogt werden vergund. (189)

En daar deeze ordonnantien, ten minsten ten principale genomen, als nog zijn *in viridi obseruantia*, zoo moet men of amplecteeren, dat dezelve om ver mengeling der Leden voor te komen zijn gestatueerd, en worden geobserveerd; of men moet dezelve sugilleeren en tauxeeren van notoire iniquiteit als berovende Edelen en Burgers, en dat, om dat Zij eene Præbende, *titulo oneroso* verkreegen, bezitten, van dat *incontestabel* regt, Hun nevens allen hunnes gelijken, door God, de Natuur, en Volksregten verleend,

Wat

(188) Utr: Placaatb: D: I. p: 311.

(189) Utr: Placaatb: D: 3. p: 103.

Wat nu betreft, Ed: Mog: Heeren! de benaaming *van Geestelijken*, *Geestelijken Staat*, *Geestelijkheid* en wat dies meer zij, den Capitulen toegepast, behoeft men zig geenzins te verwonderen, dat, daar in oude tijden de naam van Geestelijk zoo eerwaardig en van zoo veel aanziens was, daar de Leden der Capitulen meest Geestelijken waren, daar hun Hoofd het Hoofd des Lands was, daar Zij als Geestelijken Bischoplike Raaden waren, ook in waereldlijke zaken, daar Zij, na deezen invloed bij de overdragt der temporaliteit verlooren te hebben, Geestelijke Jurisdictie en voorregten van geen klein aanzien bezaaten, (190) en daar Zij na de Reformatie, en toen Zij volgens 's Lands wetten belijdenis der Gereformeerde Religie deeden, den rang, tituls, en gewoontens, van ouds gebruikelijk, voor zoo verre die in zig zelven met den Godsdienst niets gemeens hadden, behouden hebben, dat daar, in navolging van de oude wijs, gelijk men nu deeze Provintie, schoon geen eigenlijk Bisdom meer zijnde, *het Bisdom van Utrecht*, *het Stift*, *het Sticht van Utrecht* noemt, den naam van *Geestelijken*, *Geestelijkheid* enz: in wee-

(190) Utr: Placaatb: D: II. p: 987.

weezen gebleeven en nog, ook in Staatschrijften, wordt gevoerdt.

Dan, daar namen geen zaken zijn, en niemand ergens toe verpligten, zoo is der Capitulen stand, en zijn derzelver Regten ook van geen blote namen afhangelijk, maar zoo dikwerf en solemneel in deeze Provintie erkend; en bij al wat heilig en plegtig in verbonden en overeenkomsten kan aangemerkt worden, speciaal bij de Unie van Utrecht aan Hun als mee-de Contrahenten, ook door de Hooge Bondgenoten, geguarandeerd en derzelver maintien beloofd, dat daar op geene indragt had behoren gedaan te worden.

' Immers, Ed: Mog: Heeren! daar het in regten buiten controversie is, dat zelfs de Hooge Overigheid het *jus quæstum* der *Onderdaanen* (*salva reverentia*) niet vermag te verminderen, zelfs niet *ex plenitudine potestatis*, als alleen in hoogdringende noodzakelijkheid, of als het nut des Staats zulks absolutelijk vereischt, zoo als de hier bij geannoteerde Regts-en Staatskundigen doceren (191), gelijk ook van ouds.

(191) Grotius, de jure belli & pacis L: 2. C: 14. §. 7. Puffendorf, de jure Naturæ & Gentium, L: 8. C: 5. §. 7. Burlamaqui, du Droit Politicq. C: 5. §. 18. Bijnkerkhoek,

ter bij de Romeinsche wetten zeer zorgvuldiglijk is gestatuueerd: *quod Princeps juri quæsito ex ea causa, quam jus gentium induxerit, veluti ex justo legitimoque contractu derogare nequeat, si nulla ratio urgeat, ne ex plenitudine quidem potestatis extra injuriam, quia jus gentium naturali ratione stabilitum est immutabile* (192): Zoo behoorde dan zulks althans omtrent de Capitullen, die een Meedelid van Staat uitmaakten, te zijn in acht genomen.

Alzoo de onloochenbare verplichting die gelijk ook nu, ook toen de respective Leden van deeze Provin-

hoek, Quæst: jur: publ: L: 2. C: 15. Codex Fabrianus, L: 1. tit: 2. def: 50. & tit: 11. def: 1. Gall: Observat: L: 2. Observat. 56, 57 & 58. Carpzovius, Defin: forens: part: 2. constitut: 23. defin: 10. & P: 3. constitut: 4. defin: 41.

(192) Dat is: *Dat een Overheer, zonder onrecht te pleegen, een regt, dat uit eenigen hoofde, welke het regt der Volkeren heeft ingevoerd, gelijk als uit een billijk en wettig verdrag, verkreegen is, niet kan vernietigen, zelfs niet uit hoofde van opperste Magt, dewijl het regt der volkeren, op de natuurlijke reden gegrond, onveranderlijk is.* Codex Fabr: L: 1. tit: 11. defin: 1. L: 3. tit: 22. defin: 12. num: 1 & 2. Cumberland, Traité phil: du Loix naturelles pag: 415. Carpzovius, Quæst: forensium part: 2. constitut: 42. defin: 11. Idem, part: 2. constit: 22. defin: 10. & part: 3. c: 4. defin: 41.

gintle verbond, niet alleen om haar eige bijzondere Regten en Vrijheden, maar ook die der andere Medeleden te beschermen en te maintineeren, ge- grond op den onderlingen staat van Vereeniging tot handhaving van de gezamenlijke Regten tegens alle de zodanigen, die dezelve op eenige wijze wilden aantasten, waar in zig Leden van eene Provintie deezer vrije Republiek bevinden, nood- zakelijk moest meebrengen, niet alleen, dat geene der Leden iets op den anderen zouden entameeren, maar zelfs, dat er geene mogelijkheid ware voor eenig Lid of Leden om eenig regt, aan een ander Lid behorende, voor zig of hun te kunnen verkrijgen, anders dan door vrije en onbedwonge affstand van het zelve Lid, welk gevolg op zig zelve ook zoo notoir en evident is, dat het zelve ten allen tijde bij de Leden der Hooge Staatsvergadering deezer Provintie is geagnosceert. (193)

Dewijl ook de drie Leden van Staat in hunne origine beschouwd zijnde, op geenerhande wijze van malkander dependent zijn, en dat zij bij een vergaderd als representerende de onderscheide Staten deezer Provintie, wel te zamen oeffenen het hoog Gezag en de Souverainiteit over dezelve, doch

(193) Oosterdijk en Wantenaar, Deductie of groot Stads recht p: 54.

doch dat geen derzelve kan begrepen worden aan de overige Leden, NB. buiten zijne concurrentie en uitdrukkelijke toestemminge, afgestaan te hebben de dispositie en beschikkinge over de bijzondere Privilegien en Voorregten, waar door het zelve en de Staat dien het represeert, van de andere Leden en Staten onderscheiden is, om welke reden ook NB volgens de Regeerings-forme dezer Provincie, geene Resolutien, welke tot bezwaar strekken van de respectieve Leden, mogen genomen worden buiten de eenpaadige toestemminge der drie Staten. (194)

En wil men hier eens voor een ogenblik niet op reflecteeren, en maakte de turbulentie der tijden (altoos toch was of oproer of overheersching de gelegenheid waar bij der Capitulen regten besnoeid wierden) het al eens noodzakelijk of nuttig, dat de Capitulen in het uittoeffenen hunner regten wierden gesurcheerd, en kon Hun hier in, gelijk anders regtens was, geen vergoeding op dien tijd gedaan worden (195), zoo bleeven dan de regten der Capitulen, die geen præscriptie in deezen sub-

jeet

(194) Deductie der Heeren Edelen, Ibidem pag: 55.

(195) Grotius & Puffendorf, locis citatis.

hest waren (196); bewaard, ende hadden gelijk *sublata causa effectus tollitur*, ook in tijden waarin aan regt en billijkheid veilig open ooren verleend konden worden, behoren hersteld te zijn.

En, gelijk de Capitulen wel verre geweest zijn van ooit vrijwillig toetestemmen in alle de infractien op hunne zoo gegrondre regten en voorregten gedaan, zoo hebben zij, *zelfs niet tacita consensu*, 't geen Hun nogtans, gemerkt de omstandigheden, niet zoude kunnen præjudicieren, daar in berust, maar de menigvuldige Remonstrantien der Capitulen nu eens over generale, dan eens over meer bijzondere bezwaaren, tonen ten evidentsten, dat Zij, al toos hunnes Eeds en plights gedagtig, zig, zoo verre de omstandigheden der tijden toelieten, ter hunner verdediging gekweeten hebben, en, gelijk Zij trouwens gehouden zijn, nog in deeze van hunnen duuren pligt kwijten.

Zoo hebben ook ten huidigen dage, de bijzondere Leden bij hunne ondertekeningen van 't Concept Reglement, en andere memorien

van

(196) Voet ad. Pandectas, L. 1. tit: 11. §. 24. Vide omnino Oosterdijk en Wantenaar, Deductie of groot Stads recht p: 56, 57, 58 en 59.

van gelijken aart , de Privilegien en Regten der Capitulen , expresselijc gehouden buiten alle præjuditie; en zoo hebben ook die Leden der Capitulen , welken door een aantal notabele Burgers deezer Stad meede waren geconstitueerd , wel expresselijc zig voorbehouden , van door hunne onderteekening der Consideratien uit den naam en van wegens voorsz: aantal notabele Burgers op het uitgebrachte Staatsrapport van 1. September deezes jaars , niet te hebben toegestemd in het daar inne omtrent de Capitulen geposeerde , maar alleen geteekend te hebben , als , in hunne qualiteiten , voorstellende van wat gevoelen over het algemeen dat gedeelte der Burgerij , waar van Zij mee-de geconstitueerden waren , in deezen was , blijkens de Acte van decharge aan voorsz: Leden der Capitulen verleend , en aldus lui-dende :

Wij Ondergeschreeven Geconstitueerdens van een aantal notabele Burgers binnen Utrecht , verklaren ten behoeven van de Wel Edele Geboren en Gestrengen Heeren Mr. JACOB HENDRIK DE RIDDER van Almkerk , JACOB DE JONCHEERE , Mr. WILLEM VAN DAM Heer van IJssel , OTTO DIRK GORDON en Mr. JAN CAREL PRONCKERT , onze meede Geconstitueerdens , dat zij de Consideratien uit

uit den naam en wegens onze Principalen op het uitgebrachte Staats-rapport van den 1. deezer maand opgemaakt en overgeleverd, niet anders hebben onderteekend dan na expres voorafgaand declaratoir, dat zij als Canoniken de middelen vervat bij de opgegeven Consideratien, en beginnende op pag. 14. (197) met de woorden, want of schoon, en eindigende op pag. 23. met de woorden wierd betaald, ingerigt om aan te tonen het recht dat de Burgerij vertrouwd te hebben, om de nominatie tot het eerste Lid niet aan de vijf Capitulen over te geven, dezelve middelen niet houden voor hun gevoelen, maar zig in deezen ter onderteekening met de verdere Geconstitueerdens hebben gevoegd, alleenlijk, om ten hunnen regarde in hunne qualiteit voor te dragen, hoedanig bij de Burgerij daar over in het algemeen werd gedagt en verder niet, en dus onder expres protest, van door deeze voerdragt van het gevoelen der Burgerij en middelen van defensie, dezelve voor hun particulier niet aan te neemen of op eenige wijze te willen beschouwd hebben door hunne onderteekening van die consideratien een defensie tegen de Capitulen te hebben gampleeteerd, dan wel, dat zij daar inne voor hun parti.

(197) Pag: 14 & 23. voorkomende in de gedrukte CONSIDERATIEN op pag: 9 tot 15.

ticulier, en als Canoniken zijn gebleven in hun geheel, zodanig dat zij de voordragt van de voorsz: middelen niet anders of verder hebben gedaan, dan voor zoo verre zij als Geconstitueerdens meede verpligt en gehouden waren daar toe in hunne qualiteit te concurreeren, verzoekende ter hunner decharge als Canoniken, dat van dit hun declaratoir en protest door ons werde uitgeleverd attest, om te kunnen dienen daar en zo hun Wel Edelen oordeelen mogte te behoren; het welk wij aan hun Wel Edelen niet konnende weigeren, hier van hebben geformeerd vijf eensluidende, welke door ons zijn onderteekend in Utrecht op den 29 September 1784. (was geteekend) G: C: HARMSEN, Ph: KUVEL., A: J: van MANSVELT., P: P: J: ONDAATJE., J: KREIJLKAMP., J: van SCHALKWIJK., P: BLANCHE., G: BENTINCK., A: WEPELMAN., N: van OOSTVEEN., C: H: J: KOPPEDRAJER, als geassumeerde van ANTH: WINDSAND., J: L: van VELTHOVEN., A: HOEVENAAR., G: BETTINK., J: C: van MANEN ADZ: G: WESTHUIJZEN., J: D: VISSER., B: F: van LIBEHERR., FERDINANDUS WEUSMAN.

Zoo consteert dan, dat alle voorsz: Leden der Capitulen in 't algemeen, en ook voorsz: geconstitueerde Heeren in 't bijzonder, dat gevoelen van, en dien ijver hebben vóór der

Ca-

Capitulen welhergebrachte Regten en Prive-
gien , als de kennis van voorsz: Regten , en
hunne met Eeden gestaafde pligt , van wel-
denkende Ledematen hunner Collegien verei-
schen en meedebrennen.

Maar zouden Decanen en Capitulairen thans
wel voor zig regt hebben op de voorregten in
deelen gementioneerd ? Zoo zeker , Ed: Mog:
Heeren ! als *Zij justo & quidem onerofo titulo* ,
naar de onafgebrooke perpetuiteit der Colle-
gien , met aggreatie van U Ed: Mog: , onder
voldoening der bepaalde lasten , en met præ-
statie van de gerequireerde Eeden , hunnen
Voorzaten zijn opgevolgd , en *ad omnia jura
Capitularia* zijn geadmitteerd.

Wanneer toch , en waar is er bij eenige Wet
hier in verandering gemaakt , zoude de be-
snoeijinge van sommige , de berooving van an-
dere voorregten of inkomsten hunne Collegien
van eene andere natuur , en tot Collegien van
Lijfrenten gemaakt hebben ? Zoo ooit , zeker
hier mogen Decanen en Capitulairen toepas-
selijk maken het bekende , *omne simile claudicat* ,
also er zoo weinig gelijkvormigheid in deelen
is , dat men de zaak van nabij beschouwd zijn-
de , deeze vergelijking wel in zeer verre de
meeste deelen mank bevinden zal .

Want

Want waar vondt men ooit Lijfrenten die zelfs de stok-oudste Grijsaart, al had hij van zijn bloeijendste jeugd af daar van gegaudeerd, op een ander lichaam kon transmitteren ? en dat niet alleen gezond zijnde directelijk, maar zelfs bij ziekte alleenlijk twintig dagen levens vereischt wordende ? Waar hoorde men ooit dat tot bezitting eener Lijfrente eene wettige geboorte onvermijdelijk nodig was ?

Was er ooit eenige connexie tuschen de beijdenis eener bepaalde Godsdienst en 't bezit eener Lijfrente ?

Wierdt ooit van de bezitters van dien eene bijzondere belofte van volharding en goed gedrag in zekeren Godsdienst gevergd ?

Wierdt er ooit van Lijfrenten even als van de aanzienelijke commissien, considerabele lasten aan 's Lands Domeinen opgebragt ?

En waar is het ooit gehoord dat zig Souverainen de zorge aangenomen hebben, om geene personen tot eene Lijfrente toe te laten dan met hunne bijzondere aggregatie, alvorens bij requeste te imploreren ?

Het spreekt ook voords van zelven, dat daar Lijfrenten genegotieerd worden, de te betaalene hoofdsom en te trekkene renten, met elkander zijn geproportioneerd, het geen in de

Capitulen geheel van willekeur en toeval afhangt.

Ook ontzet een Lijfrente niemand van zijne andere burgerlijke regten, daar, door een Lid der Capitulen te worden, men zig den deur tot andere Staats of Stederegeering gesloten ziet.

Waar wierden eindelijk ooit bezitters van Lijfrenten onder den heiligen band van geestaaerde Eeden gebragt? waar wierden zij ooit door Lijrenten eligibel tot eenig Staatsbewind? en welk een bijster verschil is er boven dit alles niet tuschen het regt van hoogstaanzienlijke Commis sien, niet alleen te bekleeden, maar ook anderen tot de bekleeding van dien te stemmen, en ook veele aanzienelijke zoodwel als voordeelige ambten aan anderen te confereeren, ja! voorzeide ambtenaaren in den Eed te neemen, en het enkel eenvoudig trekken van een jaarlijks inkomen?

Zoo veel onovereenkomstelijk is er ook heden tuschen de Capitulen en Collegien van Lijfrenten.

Voords kan het Decanen en Capitulairen geenzins obsteeren, dat Zij *titulo onerofo*, en als bij koop hunne Præbenden verkreegen hebben, al zoo des te meer hardigheids daar in

in gelegen zoude zijn , zoo zij ergens in wierden gepræjudicieerd, en moet hier wel in 't oog gehouden worden, dat, schoon de Præbenden thans zijn gekomen in *libero commercio*, zulks al eenigermate de Canonicale wetten nog in volle vigeur zijnde , en ook van de vroegste tijden der Republiek af, en nu bij de twee Eeuwen met approbatie van den Souverain zodanig heeft plaats gehad. (198)

Gelyk ook wel te remarqueeren is , dat eigenlijk in de Capitulen geen koop gekend word, (*aliud enim est vendere aliud vendenti consentire*, (199) maar dat het regt tot de præsentatie, *quo quo modo sit* , verkreegen zijnde, de Præbende wordt gesteld in handen van 't Capitul, daar 't voorvalt, en na behoorlijk examen of de aggregatie van U Ed: Mog: is verleend, de jura betaald enz. aan den gepræsenteerden wordt geconfereerd , en denzelven daar toe geadmitteerd , voords de vereischte jaaren

ver-

(198) Schoockius , de Bonis vulgo Eccles: Sect: 1. C: 42. Idem, Sect: 3. C: 18. Marcius, Judic: & Respons: de Canon: Ultraj: C: 10. p: 148.

(199) Dat is : *Het is iets anders te verkoopen, iets anders den Verkooper zijne toestemming te verleenen.* L: 160. ff: de reg: juris.

verstreeken, en van de qualificatie des Persoons, ouderdom, als anderzins gebleken zijnde, dezelve wordt geadmitteerd; *ad omnia iura Capitularia, salvis statutis & juribus cuiuscunque Ecclesiæ* (200), en dus tot die Regten, die den Capitulen als Corpora eigen zijn, welke nog dezelven zijn als ooit, als zijnde niettegenstaande de voorgevallen surcheance, nooit geboleerd.

En voor zoo verre dat Regt om aldus gepresenteerd te worden, of de collatie op zig te doen vallen, verkreegen wordt door koop, en de Præbenden dus gezegd worden te koop ofte gekogt te zijn, zoo worden dezelve in de veil conditien uitdrukkelijk verkogt met alle de Revenuen, Præminentien, Regten, Waardigheden en Digniteiten, volgens de costumen en statuten van dezelve Capitulen daar toe speeëerde. (201)

En de publyklijk aangeslage billetten, nog wel hier of daar in deeze Stad te leezen, verklaaren, dat die worden verkogt met alle Præminentien en Geregtigheden.

Zo-

(200) Dat is: behoudens de Capitulaire regten en vaststellingen van ieder Kerke.

(201) Origin: Veilconditien van wegen de Stad Utrecht, Miss

Zodanige opgaven ook die eenige specificatie in zig bevatten, noemmen daar onder de *qua-*
lificatie om beschreven te worden in het Lid van
de Heeren Geëligeerde Raaden repræsenteerende
het eerste Lid van Staten 's Lands van Utrecht.
 (202) ~~en is het dus dat~~

Is het nu zeker, *quod in toto & pars contine-*
tur (203), is het, *secundum naturam, commoda*
cujusque rei eum sequi quem sequuntur incommoda
 (204); en is het dus, dat: *post perfectam ven-*
ditionem omne commodum & incommodum, quod
rei vendita contingit ad empiorem pertinet (205),
 wordt in eene generaale verkoping alles be-
 grepen, wat van de verkogte zaak dependeert
 (206), zoo dat ook eenig Slot of Dorp ver-
 kogt

(202) Orig: Veilcondtien, ut supra.

(203) Dat is: *Het geheel bevat ook het gedeel te in zig.*
 L: 113. ff: de reg: juris.

(204) Dat is: *Het is natuurlijk, dat de voordeelen van*
elke zaak door dien genooten worden die de nadeelen moet
dragen. L: 10. ff: de reg: juris. L: 3. Instit: de Empt:
 & vendit:

(205) Dat is: *Dat alle bate en schade die de verkogte*
zaake aankleeft, voor rekening des kopers is. L: 1. Cod:
 de Per: & Com: rei vend:

(206) L: 10. Cod: de Eviët: l: 73. ff: de contrah:
 Empt: & Vendit:

kogt zijnde, het regtsgebied daar toe behorende, wordt gerekend verkogt te zijn; voor al ook wanneer zulks van wegens den Souverain geschied, en al was het ook dat van zoodanige regten of regalia bij de verkoping of concessie geen mentie in specie was gemaakt, en is het zelfs zeker, dat alle aanwas den Koper aankomt, gelijk men dit alles bij de genoteerde Regtsgleerden met auctoriteit van regten kan zien gestaafd (207); zoo hebben dan ook de tegenwoordige Canoniken het Regt tot allen die Privilegien, die ooit of ooit bij de Capitulen zijn geposideerd of geexcerceerd, en *salva conscientia legibusque Reipublicæ* (208), zouden kunnen geposideerd ofte geexcerceerd worden.

Zij immers staan gelijk alle andere Kopers bloot voor alle schade en infractie, die *jure an injuria* op hunne bij koop verkreege regten en inkomsten zouden kunnen vallen, en dat

heb-

(207) Voet ad Pand: l: 19. tit: 1. §. 6. Carpzovius, Processus juris tit: 25. art: 5. num: 51. Utr: Consult: D: 1. Consult: 80. Hollandsche Consult: D: 2. Consult:

144.

(208) Dat is: *Behoudens een goed geweeten en de wetten des Gemeenebests.*

hebben hunne Voorzaaten in den jaare 1674. ondervonden, en ook nog zijn er, die het in den jaare 1747. en 1748. ondergaan hebben, dat Zij, zelfs van bij verkoop nominatim uitgedrukte Privilegien, zijn ontzet.

Ook is het buiten contest, dat het verkrijgen van eenig ambt, waardigheid, of beneficie bij wegen van koop, niets detraheert van het Regt en de Privilegien aan zoodanig ambt, waardigheid, of beneficie eigen en daar mede verknogt: Gelijk het verkoopen van Bailjuw-, Schoutschappen enz: in deeze, en van Heemraadschappen in eene naburige Provintie demonstreert;

En ook die handelingen die omtrent ambten, in het Vrijheid koesterend Friesland, zelfs tot de uittoffening van het heilig Regt en andere gewigtige posten, plaats gevonden hebben en somtijds nog vinden, geene vermindering van nodige auctoriteit te weeg brengen, of veroorzaaken dat de regtvaerdigheid aldaar het swaard te vergeefs dragen zoude.

Decanen en Capitulairen, die alleenlijk geene defensie hunner Regten, en geene offensie hoe genaamd ofte van wien het ook zij, op het oog hebben, zullen voords niet alles bijbrengen, wat bij gelegenheid van koop of andere ver-

krijging van welgegronde, maar buiten gebruik gestelde of geraakte Regten en Privilegien hier applicabel zoude kunnen worden gemaakt, en ten hunnen voordeele gealleerd.

Zij willen liever zien, wat er van eenige redenen tegens het herstel der Capitulen in het uitoeffenen van dien bij te brengen, te houden is.

Zij erkennen wel, dat verscheide Leden van Hun in opzigt van geboorte en woonplaats vreemdelingen zijn in deeze Provintie, dan om niet te zeggen, dat hier omtrent tuschen Nederlanders zoo naauw verbonden, niet ten allerstriktsten in alles en overal wordt gezien, en misschien behoefde gezien te worden, zo blijft het altoos zeker, dat hier in, door naauwkeurig te bepalen prohibitoire uitzonderingen, in alle en allerlei opzichten kan worden voorzien.

En is men van oordeel, dat een te groot aantal van persoonen, die kennis hebben van, en delibereren over 's Lands zaken, in veel opzichten zijs bedenkings in heeft, ook hier in zouden Decanen en Capitulairen zodanige schikkingen niet willen afkeuren, waar door gezorgt wierdt, dat hier door voor het

het Gemeenebest niets te vreezen stond.

Alles voorder wat ter voorkoming van alle kuiperijen of kruipende sollicitatien en indringingen in eenige Collegien, zoo verre het menschelijk vermogen gaat, zoude kunnen worden in 't werk gesteld, zoude ook bij de Capitulen kunnen worden geintroduceerd.

Daar dan, Ed: Mog: Heeren! de Leden der Capitulen thans alle de Gerefommeerde Gods-dienst zijn toegedaan, daar van genoegsaam alle belijdenis doen, en moeten blijven doen, en er geene de minste schijn of schaduw meer is van eenige verdenking, als of Zij minder goede en getrouwe Patriotten zouden zijn, dan andere Ingezetenen, zien Zij geene reden ter waereld meer, waarom Zij, als het de Goddelijke gunst behagen mogte, om uit de duisternis als 't ware licht voordtēbrengen, en wijsheid te schenken, om voorzichtig en kloekmoedig, bedaard en standvastig, ijverig en gematigd, met wiken en wegen wat zaakken, tijd, en wijze vorderen, te werk te gaan, en dus den Ingezetenen deezer Provintie eene, op vaste gronden steunende, herstelling, en standhoudend genot van Vrijheid en Voorregten, en 't daar uit te verwachte Heil, te beschikken; waarom Zij dan, Zij alleen, daar in

van hun aandeel zouden verstoken zijn, daar Zij, schoon in vergelijking klein in getale, echter zoo veel toebrengen tot den welvaart en bloei van dese Provintie en van dese Stad.

Iimmers, Ed: Mog: Heeren! was het gevoelen van de Ed: Achtb: Vroedschap deezer Stad, wanneer Hun Ed: Gr: Achtb: verklaaren de Capitulen te houden voor 't essentieelste ornament deezer Provintie, en aan de behoudenis van welker Staat en Voorregten dese Stad zoo veel gelegen lag, gelijk Decanen en Capitulairen zulks bij hun voorige geavanceerd hebben (209), geen ijdele woordenpraal.

Om niet te reppen van eenig uiterlijk aanzien, daar door, vooral bij Roomsch gezinde Vreemdelingen, veroorzaakt, zoo blijft het altoos zeker, dat in de meenigte van Inwoonders 'de heerlijkheid eens Staats bestaat.

Hoe veel te meer dan zal deszelfs luister niet moeten aanwasfen, door eene vermeerdering van zoodanige aanzienelijke en gegoede Leden,

(209) Zie Misive I. pag: 23.

den, wien het noch aan tijd, noch aan gelegenheid, noch aan middelen mangelt, om zig ten nutte des Gemeenebests bekwaam te maken:

Maar is er eenig Landgewest van ons gezegend Gemeenebest, dat daaromtrent eenig merkelijk overhellende kans, *ceteris paribus*, ten voordeele heeft, 't is deeze Provintie, deeze Stad.

En dit zijn Zij voor een groot gedeelte aan de Capitulen verschuldigd. Waar toch is eene gelegenheid om jongere zoonen van aanzienlijke Familien, of die om redenen van bloedverwantschap tot de Regering in de naburige Provintien niet admisibil zijn; waar toch om personen, die hun Voorvaderlijke of door Koopmanschap als anderzins rijkelijk verkreegen goederen in stille ruste, en nogtans in aanzien en met eenige nuttige beezigheid verkiezen te gebruiken, ter inwooning uitte lokken, zoo gunstig, als die de Capitulen verschaffen aan deeze Provintie, aan deeze Stad: zonder dat het Deszelven iets kost, maar in tegendeel de prijs hunner Landerijen, hunner Woon- en Lusthuizen daar door rijst, en koop-prijs en inkomsten der Præbenden of beiden, of één

van dien , in de Provintie en de Stad , ten grooten voordeele van neering , handteering en vertier der In- en Opgezetenen , van vermeerdering van 's Lands , en ook van Stads inkomsten , wordt verteerd ; en niet zelden daar toe nog veel meer van de vrugten van goederen elders gelegen ?

Hoe veele der deftigste Familien zijn door dien weg hier Ingezetenen geworden of gebleven ? Hoe veele houden er nog meede om die reden , hun verblijf .

Wat aantal van brave en bekwame Leden (*ab sit invidia verbis ,*) hebben de Capitulen sedert de Reformatie niet voor Utrechts Gemeenebest uitgeleverd , en hoe zoude zulks niet kunnen vermeerderen , als men de Capitulen , wel verre van te beschouwen , in hunne Voorregten herstelde en handhaafde .

Daar dan Regt en Billijkheid met Nuttigheid zoo evident gepaard kunnen gaan , vertrouwen Decanen en Capitulairen , dat men dezelve zal voortrekken aan allen ander Regt of Regaal , zonder daar op te willen urgeeren met over het hoofd zien van de tijden wan- neer , de gelegenheden bij welken , de reden waarom , en de salvatien waar onder het zelve verkregen zij , en met manifeste vergee- ting

ting van dien gulden grondregel, ook vooral bij die genen, die over infractie van voorregten maar met al te veel reden klagen, in het oog te houden:

**QUOD TIBI NON VIS FIERI, ALTERI NE
FECERIS.** (210)

Zoo veel, Ed: Mog: Heeren! dagten Decanen en Capitulairen, U Ed: Mog: te moeten voordragen tot nader adstructie en elucidatie hunner bezwaaren nopens hunne regten in de Regeerings-constitutie deezer Provincie, hunne qualificatie in het Capitulairschap, bevoegdheid tot vrije Jagt, en Commisien, enz: en tevens tot wechneming van, zoo Zij hopen uit onkunde of onoplettenheid spruitende, erroneuse begrippen, en op dat Zij, hoe volstrekten alieën van alle pennentwist, niet zouden schijnien door volstrek stil te zwijgen, daar in te hebben geacquiesceert.

Zij vertrouwen, dat U Ed: Mog: æquiteit

(210) Dat is: *Het geen gij niet wilt dat u geschiedt, doe het zelven ook een ander niet.*

hunne zaak en voordragt voorn'tb minst ten principaalen zal goedkeuren. ~~oib. nieneg oib ijd~~
 Zij meenen eenigen aanspraak te mogen maken op de welgezindheid van Utrechts Burgerij, waar van een zeer notabel gedeelte met hunne aantekening op hunne bezwaaren, ~~oib. nieneg oib ijd~~
 houdens *de regten op nader opgave der Capitulen*, hen tot verdediging van dien, als 't ware, ~~oib. nieneg oib ijd~~
 hebben uitgenodigd.

En daar Zij nog continueeren in het gevoelen, dat het braven Liefhebbers des Vaderlands betaamt, liever iets afstappen van het geen waarop zij regt en billijkheids halve eisch mogten hebben, dan te veroorzaken of te gedogen, dat het algemeen Heil of Belang achtergehouden, benadeeld of op onwisse schroeven zoude gesteld worden, zijn Zij, voor zoo verre hunne pligten zulks eischchen of gedogen kunnen, gaarne bereid te treeden in alle zodanige maatregelen, als U Ed: Mog: zullen nodig oordeelen, ten einde te verhoeden, dat verandering in deeven met geene mogelijkheid, immers zoo veel menschelijk voortzigt vermag, op eenig nadeel van deeze Provincie, Stad, Steden, of Leden van dien, zoude kunnen uitlopen, maar in tegendeel door dezelve het Algemeene best, de Regten der

Ca-

Capitulen, en Welstand en Bloei van Provin-
tie en Stad , alzins zoude kunnen bevorderd
en bevestigd worden.

Waar mede , U Ed: Mog: Regeeringe en
Persoonen beveelende in de protectie van God
Almagtig , Wij met verschuldigden eerbied
verblijven

EDELE MOGENDE HEEREN!

Geschreven binnen
Utrecht , den
15 Decemb. 1784.

U Ed: Mog: Onderdanige
Dienaren , Decanen en Capi-
tulairen van de vijf Capitulen.

(was geparapheerd)

H: SWELLENGREBEL , vt.

Ter Ordonnantie van Dezelen

(was getekend)

J: L: KIEN.